

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-3171

[Total No. Of Pages : 3

**[6036]-101**  
**M.Com. (Part-I)**  
**MANAGEMENT ACCOUNTING**  
**(CBCS) (2019 Pattern) (Semester-I)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates :*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*

**Q1) a)** Define Management Accounting Explain advantages and limitations of Management Accounting. **[15]**

OR

b) Costing department of B Limited manufacturing special purpose component has supplied following information about its cost structure: Direct Material Rs.800/- Direct Wages Rs 1,200/- & Variable overheads Rs. 400/- per unit. The Fixed cost amounts to Rs.18,00,000/- per annum. The Selling price of the component in local market is Rs. 3,000/- per unit.

You are required to find out:

- i) P/V Ratio
- ii) Break even sales and Break Even Units.
- iii) How many units of component are required to be sold to make profit of Rs. 15,00,000/-
- iv) B Company has received export order to supply 2,000 Units at Rs. 2,750/- per unit. If company accepts this order variable cost will be increased by Rs. 50/- per unit without change in fixed cost. Advice the management whether the export order should be accepted or not. **[15]**

**P. T. O**

- Q2) a)** What is Budget and budgetary control? Explain objectives and limitations of budgetary control. **[15]**

OR

- b) From the following information, prepare a Cash Budget of Ashwin Ltd., Pune for 3 Months ended on 30<sup>th</sup> June, 2022 **[15]**

Months	Sales in Rs.	Purchases in Rs.	Wages in Rs.	Overheads in Rs.
January, 2022	20,00,000/-	12,00,000/-	2,40,000/-	4,00,000/-
February, 2022	24,00,000/-	16,00,000/-	2,80,000/-	4,40,000/-
March, 2022	26,00,000/-	16,00,000/-	2,80,000/-	4,40,000/-
April, 2022	20,00,000/-	16,00,000/-	3,00,000/-	4,00,000/-
May, 2022	22,00,000/-	12,00,000/-	3,00,000/-	4,80,000/-
June, 2022	28,00,000/-	18,00,000/-	3,60,000/-	4,00,000/-

Other Information-

- i) 25% of the sales are on cash and balance on credit basis.
- ii) 50% of the credit sales are collected in next month and the balance in the following month.
- iii) All purchases are made on credit basis and paid after three months of purchases.
- iv) Wages are paid on monthly basis and Overheads are paid in the same month.
- v) Advance payment of Tax in the month of June, 2022 Rs. 70,000/-
- vi) Cash balance on 1<sup>st</sup> April, 2022 is Rs. 6,00,000/-.
- viii) Board of Directors expected to pay equity dividend of Rs. 1,50,000/- in the Month of June 2022.

**Q3) a)** Define Marginal Cost and Marginal Costing? Explain utility and limitations of Marginal Costing. **[15]**

OR

b) Following information is provided by ABC Industries Limited to determine the quantum of Working Capital needed by the company for forthcoming financial year

Estimated Annual Sales 52,000 units @ Rs.100/- per unit

The following percentages which various elements of cost bear to the selling price have been extracted from the Pro-forma Cost Sheet:

Material -30%                      Labour -30%                      Overheads -20%

Following further particulars are available-

- i) Raw Materials are expected to remain in stock for an average period of six weeks before issued to production.
- ii) Finished Goods are to stay in the warehouse for one and half months on the average before being sold & sent to customers.
- iii) Each unit of production will be in process on an average for two weeks (Stage of completion in respect of Labour 75% and Overheads 60%).
- iv) Credit allowed by suppliers of materials is two month.
- v) Debtors are allowed eight weeks credit.
- vi) Lag in payment of wages is of one months & that of for overheads is six weeks.
- vii) Add 20% for contingencies.
- viii) Sales and Productions follow a consistent pattern and a year consists of 52 weeks. **[15]**

**Q4) Write short notes on (any Three) :** **[15]**

- a) Make or Buy Decision
- b) Limitations of Financial Accounting
- c) Types of Working Capital.
- d) Tools and Techniques of Management Accounting
- e) Flexible Budget



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3045**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-102

**M.Com. - I**

**102 : STRATEGIC MANAGEMENT  
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any Three questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full Marks.*

**Q1) Fill in the blank with the most appropriate alternative (Any six). [6]**

- a) \_\_\_\_\_ is NOT a feature of a Mission Statement.  
(Vagueness, Clarity, Objectivity)
- b) Collecting, analysing & communicating information about the surroundings is known as \_\_\_\_\_.  
(Scenario planning, Environmental Scanning, Road mapping)
- c) \_\_\_\_\_ is selection of best strategy.  
(Strategic alternatives, Strategic choice, Expansion strategy)
- d) \_\_\_\_\_ is the first phase of Strategic Management Process.  
(Formulation of strategies, Strategy implementation, Establishing strategic Intent)
- e) \_\_\_\_\_ is a method of evaluating investments based on their contribution to the aggregate performance of the entire corporation.  
(Portfolio decision, Dividend decision, Investment decision)
- f) \_\_\_\_\_ is a contingent plan designed to achieve the organisational objectives.  
(Vision Statement, Strategy, Budget)
- g) \_\_\_\_\_ is a management approach to improve by means of elevating the efficiency & effectiveness of processes that exist within an organization.  
(Corporate Restructuring, Business Process Reengineering, Benchmarking)
- h) Six Sigma, a business management strategy was originally developed by \_\_\_\_\_.  
(Nokia, Sony, Motorola)

**P.T.O.**

**Q2)** What do you mean by Strategic Planning? Explain the advantages and disadvantages of Strategic Planning. **[14]**

**Q3)** What do you mean by Strategic Management? Describe the characteristics of Strategic Management. **[14]**

**Q4)** Explain in brief the meaning of Company's Mission. Explain the characteristics of Company's Mission Statement. **[14]**

**Q5)** Explain the concept of Strategy Implementation. Explain the various issues involved in strategic implementation. **[14]**

**Q6)** Write short notes (Any 2) **[12]**

- a) Logistics Strategy Total Quality Management (TQM)
- b) Total Quality Management (TQM)
- c) Benchmarking
- d) Marketing Strategy



Total No. of Questions : 6]

P3045

[6036]-102

M.Com. - I

102 : STRATEGIC MANAGEMENT  
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 60

- सूचना :- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 अनिवार्य आहेत.  
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 यापैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.  
3) उजवीकडे दिलेली संख्या पूर्ण गुण दर्शवतात.

**प्र.1)** रिकाम्या जागी योग्य पर्याय लिहा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- i) ..... हे ध्येय धोरणाचे वैशिष्ट्य नाही.  
(अस्पष्टता, स्पष्टता, वस्तुनिष्ठता)
- ii) सभोवतालची माहिती गोळा करणे, विश्लेषण करणे आणि त्याचे संप्रेषण करणे याला ..... म्हणतात.  
(परिदृश्य नियोजन, पर्यावरण सूक्ष्म विश्लेषण, रोड मॅपिंग)
- iii) ..... म्हणजे सर्वोत्तम धोरणाची निवड.  
(व्यूहरचना पर्याय, धोरणात्मक निवड, विस्तार धोरण)
- iv) ..... हा व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापन प्रक्रियेचा पहिला टप्पा आहे.  
(व्यूहरचना तयार करणे, व्यूहरचनेची अंमलबजावणी, व्यूहरचनेचे हेतू स्थापित करणे)
- v) गुंतवणूकीचे संघटनेच्या ऐकून कामगिरीतील योगदानाच्या आधारे त्यांचे मूल्यांकन करण्याची पद्धत म्हणजे .....  
(पोर्टफोलिओ निर्णय, लाभांश निर्णय, गुंतवणूक निर्णय)
- vi) ..... ही संघटनात्मक उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी तयार केलेली आकस्मिक योजना आहे.  
(दृष्टी विधान, व्यूहरचना, बजेट)
- vii) ..... हा एखाद्या संस्थेमध्ये अस्तित्वात असलेल्या प्रक्रियांची कार्यक्षमता आणि परिणामकारकता वाढवून सुधारण्यासाठी व्यवस्थापनाचा दृष्टीकोन आहे.  
(कंपनी पुनर्रचना, बिझनेस प्रोसेस रीडिजिनियरिंग, बॅचमार्किंग)
- viii) सिक्स सिग्मा हे व्यवसाय व्यवस्थापन व्यूहरचना मूलतः : ..... या कंपनीने विकसित केले आहे.  
(नोकिया, सोनी, मोटोरोला)

**प्र.2)** व्यूहरचनात्मक नियोजन म्हणजे काय? व्यूहरचनात्मक नियोजनाचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापन म्हणजे काय? व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापनाच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा. [14]

**प्र.4)** कंपनीचे ध्येय धोरण म्हणजे काय? कंपनीच्या ध्येय धोरणांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [14]

**प्र.5)** व्यूहरचनात्मक अंमलबजावणीची संकल्पना स्पष्ट करा. व्यूहरचनात्मक अंमलबजावणी करताना समाविष्ट होणारे विविध मुद्दे स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही 2) [12]

- अ) रसद धोरण
- ब) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन (TQM)
- क) बेंचमार्किंग
- ड) विपणन धोरण



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

**P3172**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-103

**M. Com. (Part-I)**

**103:/ADVANCED ACCOUNTING & TAXATION (Special paper-I)**

**ADVANCED ACCOUNTING**

**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - I) (Group-A) (Credit System)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory and carry equal marks.*
- 2) *Give working notes whenever necessary.*
- 3) *Use of simple pocket calculator is allowed.*

**Q1)** Define the term 'Accounting Theory'. Explain the various approaches to accounting theory in detail **[15]**

OR

Write short notes (Any three) **[15]**

- a) Professional Development of Accounting in India
- b) Generally Accepted Accounting Principles
- c) Selection of Accounting Principles
- d) Accounting Environment
- e) Accounting Standards
- f) Classification of Accounting Theory

**Q2)** P Ltd is a holding company and Q. Ltd and R Ltd are subsidiaries of P Ltd. Their Balance Sheets as on 31<sup>st</sup> March 2023 are given below. **[15]**

Liabilities	P Ltd. Rs.	Q Ltd. Rs.	R Ltd. Rs.	Assets	P Ltd Rs.	Q Ltd. Rs.	R Ltd. Rs.
Share capital	2,00,000	2,00,000	1,20,000	fixed assets	40,000	1,20,000	86,000
Reserves	96,000	20,000	18,000	<u>Investments</u>			
				Shares in Q			
				Ltd	1,90,000	-	-
				Shares in			
				R Ltd.	26,000	1,06,000	-

**P.T.O.**



Profit & Loss A/C	32,000	24,000	18,000	Stock in Trade	24,000	-	-
R Ltd.				Q Ltd.			
Balance	6,000	-	-	Balance	16,000	-	-
Sundry Creditors	14,000	10,000	-	Sundry Debtors	52,000	42,000	64,000
P Ltd.				P Ltd.			
Balance	-	14,000	-	Balance	-	-	6,000
	3,48,000	2,68,000	1,56,000		3,48,000	2,68,000	1,56,000

The following particulars are given

- The share capital of all companies is divided into shares of Rs. 10 each.
- P Ltd. held 16,000 shares of Q Ltd. and 2,000 Shares of R Ltd.
- Q Ltd. held 8,000 shares of R Ltd.
- All these investments were made on 30<sup>th</sup> September 2022.
- On 1<sup>st</sup> April 2022 the position was shown below

	Q Ltd.	R Ltd.
	Rs.	Rs.
Reserves	16,000	15,000
Profit and Loss A/c	8,000	6,000
Creditors	10,000	2,000
Fixed Assets	1,20,000	86,000
Stock in Trade	8,000	71,000
Sundry Debtors	96,000	66,000

You are required to prepare consolidated balance sheet of the group as on 31<sup>st</sup> March 2023.

**Q3)** Unlucky Co. Ltd went into voluntary liquidation on 31<sup>st</sup> March 2023. The following information was extracted from its books on that date. **[15]**

**Balance sheet as on 31<sup>st</sup> March 2023**

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Capital		Buildings	75,000
25,000 Equity shares of Rs. 10 each	2,50,000	Plant & Machinery	1,05,000
Debentures (Secured by a floating charge)	1,00,000	Stock-in-trade	47,500
Bank over draft	15,000	Book Debts	37,500
Creditors	20,000	Less-provision	5,000
		Calls in arrears	50,000
		Cash in hand	5,000
		Profit & Loss A/C	70,000
	3,85,000		3,85,000

- a) Plant & Machinery and Building are valued at Rs. 75,000 and Rs. 60,000 respectively.
- b) On realization losses of Rs. 7,500 are expected on stock.
- c) Book debts will realize Rs. 35,000.
- d) Calls in Arrears are expected to realize 90%.
- e) Bank overdraft is secured against buildings.
- f) Preferential creditors for taxes and wages are Rs. 3,000 and Miscellaneous expenses outstanding Rs. 1,000.

Prepare a statement of Affairs of the company.

**Q4)** Following is the Balance Sheet and necessary information of Bandhan Ltd. for the year ended 31<sup>st</sup> March 2023. **[15]**

**Balance Sheet as on 31<sup>st</sup> March 2023**

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Share capital		Goodwill	10,000
500 Equity shares of Rs. 100 each fully paid	50,000	Land & Buildings	25,000
Bank Overdraft	10,000	Plant & Machinery at cost	25,000
Sundry creditors	20,000	Stock in trade	20,000
Provision for Taxation	12,500	Book debts less provision for bad debts	30,000
Profit & Loss Appropriation A/c	17,500		
	1,10,000		1,10,000

- a) The company commenced into the operation in 2019 with a paid up capital of Rs. 50,000.
- b) Profits earned before providing for taxation have been
- |      |            |
|------|------------|
| 2019 | Rs. 22,500 |
| 2020 | Rs. 23,750 |
| 2021 | Rs. 26,250 |
| 2022 | Rs. 20,000 |
| 2023 | Rs. 27,500 |
- c) Assume that Income tax @ 50% has been payable on these profits.
- d) Dividends have been distributed from the profits of the first three years @ 10% and for those of the next years @ 15% on the Paid up Capital.
- Compute the value of Goodwill by the Capitalization method.

OR

- Q4)** From the following information compute the Net Asset value of an Equity share of DK L.td. **[15]**

Balance Sheet as on 31<sup>st</sup> March 2023

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
10,000 Equity shares of Rs. 10 each fully paid-up	1,00,000	Land & Buildings	40,000
1,000 6% Preference shares of Rs. 10 each, fully paid	10,000	Plant & Machinery	40,000
Reserves and Surplus	25,000	Sundry Debtors	5,000
100, 5% Debentures of Rs. 100 each	10,000	Stock	20,000
Sundry Creditors	10,000	Cash at bank	25,000
		Investment in 5% Govt. Securities	10,000
		Cash in hand	10,000
		Preliminary Expenses	5,000
	1,55,000		1,55,000

Additional Information:

- a) The normal rate of return on capital employed in this type of business is around 10% p.a.
- b) Goodwill is to be taken at 5 years purchase value of super profit.
- c) Average of the profits for the last seven years is Rs.19, 000.
- d) Profit is more or less stable over years and the same trend is expected to be maintained in the near future.



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3046**

**[6036]-104**

[Total No. of Pages : 5

**M.Com. (Part - I)**

**104 : ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION**

**Group - A : Income Tax**

**(2019 CBCS Pattern) (Semester - I) (Special Paper - II)**

*Time: 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Q. 1 is compulsory Solve any Three questions from Q.2 to Q.6.*
- 2) *Questions 2 to 6 carry equal marks.*
- 3) *Read all the questions very carefully before attempting the same.*
- 4) *Use of calculator is allowed.*

**Q1) A) Fill in the Blanks.**

**[5]**

- a) Income of a Minor is clubbed with \_\_\_\_\_.
  - i) Father's Income
  - ii) Mother's Income
  - iii) Father or Mother whose ever Income is Higher
- b) The term "Person", is defined under \_\_\_\_\_ as per Income Tax Act 1961.
  - i) Section 2 (24)
  - ii) Section 2 (25)
  - iii) Section 2 (31)
- c) Under Income tax Act 1961, the Gross Total Income is computed under \_\_\_\_\_ heads of income sources.
  - i) Six
  - ii) Five
  - iii) Three
- d) Maximum Amount of Standard Deduction under the Head Income from Salary is up to Rs. \_\_\_\_\_ p.a.
  - i) 2,00,000
  - ii) 1,50,000
  - iii) 50,000
- e) Dividend received has to be shown under the Head \_\_\_\_\_ as per the provisions of Income Tax Act, 1961.
  - i) Income from Salary
  - ii) Income from Other Sources
  - iii) Income from Business

**P.T.O.**

B) State the Following Statements are True or False. [5]

- a) The Tax Slab rates for HUF and Individuals are similar.
- b) Under section 16 (iii), maximum amount of Professional Tax deductible is Rs. 2,500 for the A. Y. 2023-24.
- c) Interest on Bank Fixed Deposits for Senior Citizens is Deductible u/s 80TTB.
- d) The term 'Salary' is defined under section 17 (1) under Income Tax Act, 1961.
- e) Part of House Rent Allowance is Exempt, if the House is hired by the employee.

C) Match the following Pairs [5]

Group 'A'		Group 'B'	
1	Life Insurance Premium	A	Net Asset Value
2	Medical Insurance Premium	B	Previous Year
3	Current Year Earnings	C	Section 54
4	NAV	D	Section 80C
5	Capital Gains	E	Section 80D

Q2) Short Notes: (Any Three) [15]

- a) Income Tax
- b) Deductions U/S 80G
- c) Concept of 'Person' as per the provisions of IT Act, 1961
- d) Allowances and Perquisites
- e) Assessment Year and Previous Year

Q3) Mr. Anand is a Manager of a Multinational Company at Mumbai. He has submitted the following particulars of his salary income for the financial year 2022-23 [15]

- a) Basic Salary 35,000 per month.
- b) D.A. 20,000 per month (5% included for retirement benefits)
- c) He was given Gift worth 4,900 by his employer free of cost.
- d) He resides in the bungalow, provided by the company. He pays 5,000 p.m. as rent for the house.
- e) A watchman and a cook have been provided by the company who were paid 1,000 p.m. each.

- f) He has been provided with a motor car of 1800 cc with a driver for his official as well as personal use. Total expenses met by the employer Rs. 54,800.
- g) The Company Contributed 13% of Salary in RPF.
- h) Interest credited to RPF account was @ 13% p.a. amounted to 26,000/-
- i) Professional tax paid Rs. 2,000 by the employee.
- j) Education Allowance for two children Rs. 1,000 per month per child.
- k) Commission on sales @ 2% on Sales by Mr. Anand. Sales of Rs. 2,00,000.
- l) Entertainment Allowance 1,000 per month.
- m) Travelling Allowance for his official tours 80,000 (Actual tour expenditure on tour is 78,000)

Compute taxable income from salary of Mr. Anand for the Assessment year 2023-24 as per old Tax Regime.

**Q4)** Mrs. Meena is working in Larsen and Tubro, Chennai. She has furnished the following details of her income for the year 2022-23. **[15]**

- a) Basic pay Rs. 30,000 p.m.
- b) Dearness Allowance Rs. 20,000 p.m.
- c) Bonus - Rs. 42,000.
- d) Commission Rs. 50,000
- e) Entertainment Allowance Rs. 1,000 p.m.
- f) Transport Allowance Rs. 1,000 p.m.
- g) Contribution to RPF by the employer 13% of Salary.

- h) The employee also contribute the equal amount to RPF.
- i) The interest credited to R.P.F. A/c at 12% is Rs. 36,000.
- j) Received house rent allowance Rs. 11,500 p.m. from the employer, but she paid a rent of Rs. 8,000 p.m.
- k) Income from Business Rs. 4,00,000
- l) Long Term Capital Gain Rs. 2,00,000 from sale of listed shares (STT paid)
- m) Interest on Govt. Securities Rs. 13,500
- n) Dividends from stocks of domestic companies Rs. 20,000.
- o) Life insurance premium paid Rs. 56,000.
- p) Medical Insurance Premium paid Rs. 15,000.
- q) He paid donation to the Government for the promotion of family planning Rs. 5,000 and Prime Minister's Drought Relief Fund Rs. 5,000.

Note : Salary for the purpose of HRA and RPF includes Basic Pay only.

Compute the total taxable income and tax liability of Mrs. Meena for A. Y. 2023-24 as per old Tax Regime.

- Q5) a)** Compute the income from house property of Mr. Ganesh for the A Y 2023-24, from the following particulars: **[8]**

Particulars	House 1	House 2
Occupancy	Self-Occupied	Rented
Fair Rent	5,00,000	9,00,000
Standard Rent	4,00,000	8,00,000
Municipal Valuation	4,80,000	10,00,000
Annual Rent	Nil	6,00,000
Municipal Taxes paid by owner	48,000	1,00,000
Interest on capital borrowed	3,89,000	50,000

- b) Mr. Ashish prepared the following Profit and Loss A/C of his Cloth Shop for the year ended 31<sup>st</sup> March, 2023. Find out his Income for Business from the A Y 2023-24. [7]

Profit and Loss Account  
(for the year ended 31/03/2022)

Particulars	Rs.	Particulars	Rs.
Salaries and Wages	30,000	Gross Profit	3,50,000
Rent	32,000	Gifts Received from Relatives	2,000
Household Expenses	80,000		
Income Tax	1,000		
Advertisement	800		
Postage Expenses	500		
Gift to Relatives	1,500		
Fire Insurance Premium	300		
Life Insurance Premium	2,000		
Bad Debts Reserve	1,400		
Audit Fees	500		
Net Profit	2,02,000		
Total	3,52,000	Total	3,52,000

- Q6) Explain the following deductions under chapter VIA. [15]

- Items under Sec 80C
- Items under Sec 80 D
- Items under Sec 80 G
- Items under Sec 80TTA and 80TTB
- Items under Sec 80U





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3047

[Total No. of Pages : 6

[6036]-105

**B.Com. (Part - I)**

**COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES - I**

**105 : Information System and E-commerce Practices**

**(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (Group - B)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Questions No. 1 and Question No. 6 are Compulsory.*
- 2) *Solve any Three Questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1) Fill in the Blanks (Attempt any six) :**

**[6]**

- i) Which of the following is NOT a primary function of a Management Information System (MIS)?
  - a) Data Storage and Retrieval
  - b) Decision Support
  - c) Transaction Processing
  - d) Employee Training
- ii) Which of the following is a limitation of E-Commerce?
  - a) Limited Customer trust and security concerns
  - b) Limited accessibility to a global customer base
  - c) Limited product variety and selection
  - d) Limited potential for cost savings
- iii) \_\_\_\_\_ is such a component of the internet which acts as a barrier to unauthorized access and protects the networks from external threats;
  - a) Firewall
  - b) Switch
  - c) Modem
  - d) Server
- iv) Which security requirement is essential for ensuring secure payment in E-Commerce?
  - a) Encryption
  - b) Social Media Integration
  - c) Captcha Verification
  - d) User Reviews

**P.T.O.**

- v) Which of the following statement describes the Executive Support System properly?
- It is a type of computer network used by executives to communicate with employees
  - It is a software tool used by managers to create financial reports
  - It is designed to provide information and support for top-level executives
  - It is a customer relationship management system used by sales teams to manage customers interactions
- vi) \_\_\_\_\_ type deals with an auction.
- B2B
  - B2C
  - C2B
  - C2C
- vii) The extranet is a \_\_\_\_\_
- A network that connects computers within a single organization
  - A network that connects computers within specific geographical areas
  - A network that connects computers belonging to different organizations
  - A network that connects computers to the internet
- viii) Which of the following is a problem in taxing E-Commerce?
- Difficulty in determining jurisdiction of online transactions
  - Lack of technological infrastructure
  - Limited Customer Reach
  - Inadequate International Cooperation

**Q2)** Define System. Explain in detail the elements and types of a System. [14]

**Q3)** State the meaning of E-Commerce. Explain in detail the Drivers of E-Commerce. [14]

**Q4)** State the meaning of Electronic Data Interchange. Explain in detail the benefits of Electronic Data Interchange. [14]

**Q5)** Explain in detail the Sales Procedures in E-Commerce. **[14]**

**Q6)** Write short notes on: (Any two) : **[12]**

- a) Transaction Processing System
- b) Benefits of E-Commerce
- c) Services Offered by Internet
- d) Electronic Payment System



Total No. of Questions : 6]

P-3047

[6036]-105

B.Com. (Part - I)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES - I

105 : Information System and E-commerce Practices

(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (Group - B)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

सूचना :

- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहे.
- 2) प्रश्न क्रमांक 2 पासून प्रश्न क्रमांक 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
- 3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
- 4) संदर्भासाठी मुळे इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

**प्रश्न 1)** रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा) [6]

- i) खालीलपैकी कोणते व्यवस्थापन माहिती प्रणाली (MIS) चे प्राथमिक कार्य नाही?
  - अ) डेटा स्टोरेज आणि पुनर्प्राप्ती
  - ब) निर्णय समर्थन
  - क) व्यवहार प्रक्रिया
  - ड) कर्मचारी प्रशिक्षण
- ii) खालीलपैकी कोणती ई-कॉमर्सची मर्यादा आहे?
  - अ) मर्यादित ग्राहक विश्वास आणि सुरक्षितता चिंता
  - ब) जागतिक ग्राहक बेससाठी मर्यादित प्रवेशयोग्यता
  - क) मर्यादित उत्पादन विविधता आणि निवड
  - ड) खर्च बचतीसाठी मर्यादित क्षमता
- iii) ..... हा इंटरनेटचा एक घटक आहे जो अनधिकृत प्रवेशासाठी अडथळा म्हणून काम करतो आणि नेटवर्कला बाह्य धोक्यांपासून संरक्षण देतो.
  - अ) फायरवॉल
  - ब) स्विच
  - क) मोडेम
  - ड) सर्व्हर
- iv) ई-कॉमर्समध्ये सुरक्षित पेमेंट सुनिश्चित करण्यासाठी कोणती सुरक्षा आवश्यकता आवश्यक आहे?
  - अ) एनक्रिप्शन
  - ब) सोशल मीडिया एकीकरण
  - क) कॅप्चा पडताळणी
  - ड) वापरकर्ता पुनरावलोकन



प्रश्न 5) ई-कॉमर्समधील विक्री प्रक्रियेचे तपशीलवार वर्णन करा. [14]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) व्यवहार प्रक्रिया प्रणाली
- ब) ई-कॉमर्सचे फायदे
- क) इंटरनेटद्वारे ऑफर केल्या जाणाऱ्या सेवा
- ड) इलेक्ट्रॉनिक पेमेंट सिस्टम



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3048**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-106

**M.Com. - I**

**BUSINESS LAWS & PRACTICES**

**106 : Intellectual Property Laws**

**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - I) (Group - B)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any Three questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full Marks.*

**Q1)** Fill in the Blanks by selecting suitable choice (Any six) **[6]**

- a) \_\_\_\_\_ is an intergovernmental organization that regulates and facilitates international trade.  
(WTO, GAAT, WIPO)
- b) The WIPO convention of world Intellectual property organization was signed in the year \_\_\_\_\_.  
(1980, 1975, 1967)
- c) A patent is an exclusive right granted for \_\_\_\_\_.  
(an invention, construction, Biodiversity)
- d) The Biological diversity act came into force in \_\_\_\_\_.  
(2005, 2010, 2003)
- e) National Biodiversity Authority located at \_\_\_\_\_.  
(Mumbai, Delhi, Chennai)
- f) The Maharashtra state Biodiversity Board came into existence in \_\_\_\_\_.  
(2012, 2020, 2015)
- g) \_\_\_\_\_ is the variety and variability of life on earth.  
(Biodiversity, Environment, Ecology)
- h) \_\_\_\_\_ is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.  
(Economic Development, Industrial Development, Sustainable Development)

**P.T.O.**

**Q2)** What is Intellectual property Rights (IPR)? Explain the types of IPR. [14]

**Q3)** Explain the salient features of patent Act. 1970. [14]

**Q4)** Define the term 'Trade marks' State the concept and various types of Trademarks. [14]

**Q5)** Explain the functions & powers of the National Biodiversity Authority. [14]

**Q6)** Write short notes (Any Two) [12]

- a) WIPO
- b) Controller of patents
- c) Sustainable use of biodiversity
- d) Registration of Trademarks.





Total No. of Questions : 6]

**P3048**

[6036]-106

**M.Com. - I**

**BUSINESS LAWS & PRACTICES**

**106 : Intellectual Property Laws**

**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - I) (Group - B)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्र. क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 

**प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही सहा)**

**[6]**

- अ) ..... ही एक आंतर – सरकारी संस्था आहे जी आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे नियमन आणि सुविधा प्रदान करते.  
(जागतिक व्यापार संघटना, गॅट, जागतिक बौद्धिक संपदा संघटना)
- ब) जागतिक बौद्धिक संपदा संघटनेच्या अधिवेशनावर ..... मध्ये स्वाक्षरी करण्यात आली.  
(1980, 1975, 1967)
- क) पेटंट हा ..... साठी प्रदान केलेला एक विशेषाधिकार आहे.  
(नवनिर्मिती, बांधकाम, जैवविविधता)
- ड) जैवविविधता कायदा ..... मध्ये अंमलात आला.  
(2005, 2010, 2003)
- इ) राष्ट्रीय जैवविविधता प्राधिकारण ..... येथे स्थित आहे.  
(मुंबई, दिल्ली, चेन्नई)
- फ) महाराष्ट्र राज्य जैवविविधता मंडळ ..... मध्ये अस्तित्वात आले.  
(2012, 2020, 2015)

- य) ..... ही पृथ्वीवरील जीवनाची विविधता आणि परिवर्तनशीलता आहे.  
(जैवविविधता, पर्यावरण, परिस्थितीकी)
- र) ..... म्हणजे असा विकास आहे की जो भविष्यातील पिढ्यांच्या स्वतः च्या गरजा पूर्ण करण्याच्या क्षमतेशी तडजोड न करता वर्तमान गरजा पूर्ण करतो.  
(आर्थिक विकास, औद्योगिक विकास, शाश्वत विकास)

**प्र.2)** बौद्धिक संपदा अधिकार म्हणजे काय? बौद्धिक संपदा अधिकाराचे प्रकार स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** पेटंट कायदा, 1970 ची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** व्यापारचिन्हाची व्याख्या करा. ट्रेडमार्कची संकल्पना आणि विविध प्रकार सांगा. [14]

**प्र.5)** राष्ट्रीय जैवविविधता प्राधिकरणाची कार्ये आणि अधिकार स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) बौद्धिक संपदा अधिकार संघटना  
ब) पेटंटचे नियंत्रक  
क) जैवविविधतेचा शाश्वत वापर  
ड) ट्रेडमार्कची नोंदणी

ॐ ॐ ॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-3049

[Total No. of Pages : 3

[6036]-107

F.Y. M.Com.

ADVANCED COST ACCOUNTING

(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (Group-C)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 60

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right side indicate full marks.

Q1) Define the term 'Cost Accounting'. Explain the advantages and disadvantages of Cost Accounting. [15]

OR

From the following information prepare a cost sheet of Reliance Company limited.

Sales		7,80,000
Purchases		4,83,375
Salaries: Office	40,350	
Selling	22,950	63,300
Rent and Taxes : office	2,700	
Selling	1,350	4,050
Consumable stores		3,850
Depreciation on plant and machinery		13,950
Advertising		4,700
Indirect materials		2,350
Travelling expenses		3,000
Opening stock of raw materials		1,14,375
Sundry expenses: office	16,500	
Selling	8,250	24,750
Closing stock of raw material		1,47,750
Dividend on shares		13,500
Preliminary expenses		4,500
Discount on issue of shares		6,000

P.T.O.

Q2) Define Labour Turnover. State its various causes.

[15]

OR

A Limited has three Production department P1, P2 and P3 and two Service department S1 and S2. The following data are extracted from the record of the company for a particular given period.

Particulars	Amount
Rent and rates	25,000
General lighting	3,000
Indirect wages	7,500
Power	7,500
Depreciation and machinery	50,000
Sundries	50,000

Other information :

Particulars	P1(Rs)	P2(Rs)	P3(Rs)	S1(Rs)	S2(Rs)
Direct wages (Rs)	15,000	10,000	15,000	7,500	2,500
H.P. of machines used	60	30	50	10	-
Cost of machiner (Rs)	3,00,000	4,00,000	5,00,000	25,000	25,000
Floor space (Sq. Ft.)	2,000	2,500	3,000	2,000	500
No. of light points	10	15	20	10	5
Production hours worked	6,226	4,028	4,066	--	--

Expenses of the Service departments S1 and S2 are appointed as below :

Particulars	P1	P2	P3	S1	S2
S1	20%	30%	40%	-	10%
S2	40%	20%	30%	10%	-

You are required to compute overhead rate per production hour of each production department :

**Q3)** What do you understand by the term 'Overheads'? Explain the methods of classification overheads. **[15]**

OR

During February 2019 the following information was obtained from the persons Department of New Co. Ltd

Labour force at the beginning of the month 1767 and 2233 at the end of the month. During the month 60 persons were discharged and 20 left the company. During the month 200 workers were engaged. Out of which only 40 workers were appointed against the vacancy caused by the number of workers separated and the remaining on account of an expansion programme of the company.

Calculate labour turnover rate and equivalent annual rate under :

Separation Method :

**Q4)** Write Short Notes (Any 3) : **[15]**

- a) Operating Costing.
- b) Prime Cost.
- c) Process Costing.
- d) Contract Account.
- e) Abnormal Loss.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-3885

[Total No. of Pages : 3

[6036]-108

F.Y. M.Com. (Part - I)

ADVANCED COST ACCOUNTING & COST SYSTEM

108-Group-C: Costing Techniques and Responsibility  
Accounting

(2019 Pattern) (Semester - I) (CBCS) (Paper - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 60

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of simple calculator is allowed.

Q1) What is Budget? Explain the different types of Budgets.

[15]

OR

Prepare a Cash Budget for three months ending 30<sup>th</sup> June, 2021 from the following particulars relating to ABC Ltd., Ahmadnagar.

[15]

Month	Total Sales	Material Purchase	Salary	Administrative Expenses
January	80,000	40,000	6,000	3,800
February	1,00,000	80,000	8,000	4,200
March	60,000	80,000	8,000	6,100
April	1,20,000	1,00,000	10,000	3,800
May	1,60,000	1,43,000	12,000	4,300
June	1,40,000	1,00,000	10,000	6,800

P.T.O.

You are given the following further information :

- a) 30% of Credit Sales will be realized in the second month following whereas remaining 70% of Credit Sales will be realised in the month following the sales.
- b) The material purchase will be on credit and the creditors to be paid in the month following the purchase.
- c) Delay in payment of salary is half month.
- d) Administrative expenses are to be paid in the same month.
- e) The proportion of cash turnover to credit turnover is 1:3 in total turnover.
- f) Advance Income Tax is to be paid in the month of April amounting to Rs. 4,000.
- g) Opening Cash Balance on 1<sup>st</sup> April Rs. 40,000.
- h) Carriage on Sales Rs. 1,200 every month.

**Q2)** Explain the terms Standard Costing? What are the advantages and limitations of Standard Costing? **[15]**

OR

From the following information you are require to calculate **[15]**

- a) Material Cost Variance
- b) Material Price Variance
- c) Material Quantity Variance
- d) Material Mix Variance
- e) Verify your results.

Material	Standard			Actual		
	Qty	Rate	Amount	Qty	Rate	Amount
A	60	20	1200	75	22	1650
B	40	10	400	30	08	240
Total	100		1600	105		1890

**Q3)** What is Uniform Costing? State area and advantages of Uniform Costing. [15]

OR

Sudam Ltd. operates number of divisions located in different regions. Division A incurred losses in the first half of the current year. Relevant revenue and cost data pertaining to this division are as follows : [15]

Particulars	Amount (Rs.)
Sales Revenue	6,50,000
Controllable Variable Cost	3,50,000
Controllable Fixed Cost	2,00,000
Attributable segment costs	50,000
Common firm-wide costs allocated to division A	60,000
Loss	(10,000)

You are required :

- a) To prepare a performance evaluation report of division A in the proper format and
- b) Advice the management whether its operations should be continued or shut down.

**Q4)** Write short notes (any three) : [15]

- a) Zero Base Budgeting.
- b) Benefits of Responsibility Accounting.
- c) Controllable and non-controllable costs.
- d) Advantages of Inter firm comparison.
- e) Overhead Variance.





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3050

[Total No. of Pages : 4

[6036]-109

M.Com. (Semester - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

109-Group-D : Co-operative Movement in India

(2019 Pattern) (Special Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 60

Instructions to the candidates :

- 1) Question No. 1 and 6 are compulsory.
- 2) Solve any 3 from question No. 2 to 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Choose the correct option for following question (any 6) : [6 × 1 = 6]

- i) The principle followed in a co-operative society is \_\_\_\_\_
  - a) No vote
  - b) One man, one vote
  - c) Multiple votes
  - d) One share one vote
- ii) District Co-operative Banks are also known as \_\_\_\_\_
  - a) Primary Agricultural Credit Society
  - b) Co-operative Central Bank
  - c) NABARD
  - d) Co-operative Primary Bank
- iii) Who regulates the functioning of District Cooperative Banks in India?
  - a) State Government
  - b) RBI
  - c) State Cooperative Bank
  - d) None
- iv) National Cooperative Development Corporation (NCDC) was established in \_\_\_\_\_
  - a) 1960
  - b) 1963
  - c) 1962
  - d) 1964
- v) Co-operative movement originated first in \_\_\_\_\_
  - a) Spain
  - b) France
  - c) England
  - d) Germany

P.T.O.

- vi) The members of a Co-operative Society have \_\_\_\_\_ liability.
- a) Joint
  - b) Limited
  - c) Unlimited
  - d) Joint and Several
- vii) NCCT stand for \_\_\_\_\_
- a) National Centre For Cooperative Training
  - b) National Council For Cooperative Training
  - c) National Council For Cooperation And Training
  - d) National Centre And Council For Cooperative Training
- viii) A Co-operative super market supplied \_\_\_\_\_
- a) Credit
  - b) Service
  - c) Goods
  - d) Cash

**Q2)** Explain scenario in Co-operative Movement in India before Independence. **[14]**

**Q3)** Enumerate the major highlights of Maharashtra State Co-operative Societies Act 1960. **[14]**

**Q4)** State the major highlights of Report of Narsimham Committee. **[14]**

**Q5)** Explain the Cooperative legislations regarding Audit Enquiry Inspection & Supervision. **[14]**

**Q6)** Write a short notes on (Any two) : **[12]**

- a) Challenges of Cooperative movement in India
- b) 97<sup>th</sup> Amendment in co-operative act.
- c) Divisional level setup of cooperative departments
- d) NABARD



Total No. of Questions : 6]

P-3050

[6036]-109

M.Com. (Semester - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

109-Group-D : Co-operative Movement in India

(2019 Pattern) (Special Paper - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.  
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही तीन उपप्रश्न सोडवा.  
3) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे अचूक पर्याय निवडा. (कोणतेही 6) [6]

- i) सहकारी संस्थेकडून ..... तत्वाचे पालन केले जाते.  
अ) मत नाही ब) एक व्यक्ती, एक मत  
क) अनेक मते ड) एक शेअर एक मत
- ii) जिल्हा सहकारी बँका ..... म्हणून ओळखल्या जातात.  
अ) प्राथमिक कृषी पत संस्था ब) सहकारी मध्यवर्ती बँक  
क) नाबार्ड ड) सहकारी प्राथमिक बँक
- iii) भारतातील जिल्हा सहकारी बँका कोण नियमन करते?  
अ) राज्य सरकार ब) आर बी आय  
क) राज्य सहकारी बँक ड) काहीही नाही
- iv) नॅशनल कोऑपरेटिव्ह डेव्हलपमेंट कॉरपोरेशन (NCDC) ..... मध्ये स्थापना करण्यात आली.  
अ) 1960 ब) 1963  
क) 1962 ड) 1964
- v) सहकारी चळवळीचा उगम प्रथम ..... मध्ये झाला.  
अ) स्पेन ब) फ्रान्स  
क) इंग्लंड ड) जर्मनी

- vi) सहकारी संस्थेचे सदस्यांचे ..... दायित्व असते.  
अ) संयुक्त  
ब) मर्यादित  
क) अमर्यादित  
ड) संयुक्त आणि अनेक
- vii) NCCT चे पूर्ण रूप .....
- अ) National Centre For Cooperative Training  
ब) National Council For Cooperative Training  
क) National Council For Cooperation And Training  
ड) National Centre And Council For Cooperative Training
- viii) सहकारी सुपरमार्केट ..... पुरवठा करते.  
अ) क्रेडीट  
ब) सेवा  
क) वस्तू  
ड) रोकड

**प्रश्न 2)** भारतातील स्वातंत्र्यापूर्वीची सहकाराची उत्कांती स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 3)** महाराष्ट्र राज्य सहकारी संस्था अधिनियम 1960 मधील प्रमुख ठळक बाबींचे वर्णन करा. [14]

**प्रश्न 4)** नरसिंहम समितीच्या अहवालाचे ठळक मुद्दे स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 5)** लेखापरीक्षण चौकशी तपासणी आणि पर्यवेक्षण संबंधी सहकार कायदे स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 6)** टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [12]

- अ) भारतातील सहकार चळवळीच्या आव्हाने  
ब) सहकारी कायद्यात 97 वी सुधारणा  
क) सहकार विभागाची विभागस्तरीय रचना  
ड) नाबार्ड



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3051**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-110

**M.Com. - I**

**CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT**

**110 : Rural Development**

**(2019 Credit Pattern) (Semester - I) (Group - D)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No.2 to 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Choose the correct option for following question (any 6) **[6]**

- a) National Rural Employment Guarantee Programme started in \_\_\_\_\_.
  - i) 2005
  - ii) 2006
  - iii) 2007
  - iv) 2008
- b) What are the key issues in Rural Development?
  - i) Development of alternate occupations other than agriculture
  - ii) Investment in Human Capital in rural areas
  - iii) Land Reforms
  - iv) All of these
- c) Which is Economic related problems in Rural Development?
  - i) Unfavourable economic condition
  - ii) High cost of inputs
  - iii) Underprivileged rural industries
  - iv) All of these
- d) Small Farmers Development Agency has the function of \_\_\_\_\_.
  - i) Selling Consumer goods
  - ii) Marketing agricultural produce
  - iii) Advancing long term loans
  - iv) None of these

**P.T.O.**

- e) National Institute of Rural Development and Panchayati Raj is situated at \_\_\_\_\_.
- i) Hyderabad
  - ii) Pune
  - iii) Delhi
  - iv) Mumbai
- f) When did the Government present Kisan Credit Card Scheme?
- i) April 1853
  - ii) August 1998
  - iii) July 1991
  - iv) November 1995
- g) A farmer, which has land holding between 1 to 2 hectare known as:
- i) Marginal farmer
  - ii) Small farmer
  - iii) Optimal farmer
  - iv) All of these
- h) Number of sustainable Development Goals by un are
- i) 15
  - ii) 16
  - iii) 17
  - iv) 18

**Q2) Explain the Role of government for Rural development in Maharashtra. [14]**

**Q3) Explain in details the importance of Rural development in Maharashtra. [14]**

**Q4) State Challenges for rural development in India. [14]**

**Q5) Explain the Role of Management function for Rural development. [14]**

**Q6) Write a short notes on (Any two) [12]**

- a) Need of Rural development in Maharashtra.
- b) Major programme for Rural development in Maharashtra.
- c) Current scenario of Rural development of India.
- d) Area Development Planning.



Total No. of Questions : 6]

**P3051**

[6036]-110

**M.Com. - I**

**CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT**

**110 : Rural Development**

**(2019 Credit Pattern) (Semester - I) (Group - D)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 या पैकी कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

**प्र.1) खालील प्रश्नांचे अचूक पर्याय निवडा. (कोणतेही 6)**

**[6]**

- अ) राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी कार्यक्रम ..... मध्ये सुरू झाला.
- |           |          |
|-----------|----------|
| i) 2005   | ii) 2006 |
| iii) 2007 | iv) 2008 |
- ब) ग्रामीण विकासातील महत्त्वाचे प्रश्न काय आहेत ?
- |   |   |
|---|---|
| i) शेतीव्यतिरिक्त इतर व्यवसायांचा विकास | ii) ग्रामीण भागात मानवी भांडवलात गुंतवणूक |
| iii) भू विकास                           | iv) या पैकी सर्व                          |
- क) ग्रामीण विकासात आर्थिक संबंधित समस्या कोणत्या आहेत ?
- |                           |                          |
|---------------------------|--------------------------|
| i) प्रतिकूल आर्थिक स्थिती | ii) आदानांची जास्त किंमत |
| iii) वंचित ग्रामीण उद्योग | iv) या पैकी सर्व         |
- ड) लघु शेतकरी विकास एजन्सीचे ..... हे कार्य आहे.
- |                                     |                     |
|-------------------------------------|---------------------|
| i) ग्राहक वस्तुंची विक्री           | ii) शेतमालाचे विपणन |
| iii) दीर्घ मुदतीच्या कर्जाची प्रगती | iv) यापैकी नाही     |
- इ) राष्ट्रीय ग्रामीण विकास व पंचायती राज संस्था ..... येथे स्थापन झाली आहे.
- |             |          |
|-------------|----------|
| i) हैदराबाद | ii) पुणे |
| iii) दिल्ली | iv) मंबई |





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3052

[Total No. of Pages : 4

[6036]-111

M.Com. (Part - I) (Semester - I)

ORGANIZED TRADERS AND MARKETS

111 : Business Practices and Environment (Special Paper - I)

(2019 Pattern) (CBCS) (Group - E)

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates :*

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any 3 questions out of Q. 2 to Q. 5.*
- 3) *Q.2 to Q.5 each carry equal marks.*
- 4) *Numbers to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks with appropriate alternatives given (Any 6) : **[6]**

- i) Stock Exchange is an example of \_\_\_\_\_ market.
  - a) organized
  - b) open
  - c) unorganized
- ii) OTC market means \_\_\_\_\_.
  - a) Over the counter
  - b) On table cash
  - c) Organize the counter
- iii) Workers in \_\_\_\_\_ sector do not produce goods.
  - a) Manufacturing
  - b) Service
  - c) Automobile
- iv) Formation of \_\_\_\_\_ does not come under service sector in India.
  - a) Building
  - b) Sculpture
  - c) Television
- v) In \_\_\_\_\_ each works for all and all work for each.
  - a) Socialism
  - b) Capitalism
  - c) Co-operation

**P.T.O.**

- vi) A consumer's co-operative is a \_\_\_\_\_ Association of ultimate consumers.
- a) Voluntary
  - b) Mandatory
  - c) Compulsory
- vii) RDP stands for \_\_\_\_\_.
- a) River Digging Programme
  - b) Rural Development Policy
  - c) Road Development Programme
- viii) Different shops operating under one roof are called \_\_\_\_\_.
- a) Central Mall
  - b) Shopping Mall
  - c) Out Door Mall

**Q2)** What is meant by business in modern context? Explain its objectives and scope. **[14]**

**Q3)** What do you understand by service sector? Explain the importance and characteristics of service sector. **[14]**

**Q4)** What is F.D.I.? Explain the arguments for and against F.D.I. **[14]**

**Q5)** What do you understand by 'Direct Marketing for farmers'? Explain its benefits and limitations. **[14]**

**Q6)** Write Short Notes on (Any 3) : **[12]**

- a) Reliance Mart
- b) State Trading Corporation
- c) E-commerce
- d) Credit policies
- f) Organized Commodity Markets.



Total No. of Questions : 6]

P-3052

[6036]-111

M.Com. (Part - I) (Semester - I)

ORGANIZED TRADERS AND MARKETS

111 : Business Practices and Environment (Special Paper - I)

(2019 Pattern) (CBCS) (Group - E)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 अनिवार्य आहे.  
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही 3 (तीन) प्रश्न सोडवा.  
3) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 प्रत्येकी समान गुण आहेत.  
4) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.  
5) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

- 
- प्रश्न 1)** योग्य पर्याय वापरून रिकाम्या जागा भरा (कोणतेही 6) [6]
- i) रोखे विनिमय हे ..... बाजाराचे उदाहरण आहे.  
अ) संघटित  
ब) खुले  
क) असंघटित
- ii) ओ.टी.सी. (OTC) बाजार म्हणजे .....  
अ) ओव्हर द काउंटर  
ब) ऑन टेबल कॅश  
क) ऑरगनाइझ्ड द काउंटर
- iii) ..... क्षेत्रातील कामगार वस्तुंचे उत्पादन करित नाहीत.  
अ) उत्पादन  
ब) सेवा  
क) वाहन
- iv) भारतीय सेवा क्षेत्रामध्ये ..... ची निर्मिती अंतर्भूत नाही.  
अ) बांधणी  
ब) शिल्पकृती  
क) दूरदर्शन

- v) ..... नुसार प्रत्येकजण सर्वांसाठी आणि सर्वजण प्रत्येकासाठी कार्य करतात.  
 अ) समाजवाद  
 ब) भांडवलवाद  
 क) सहकार
- vi) ग्राहक सहकारी संघटना ही अंतिम उपभोक्त्यांसाठी तयार केलेली ..... संघटना आहे.  
 अ) ऐच्छिक  
 ब) अनिवार्य  
 क) आवश्यक
- vii) आर.डी.पी. (RDP) म्हणजे .....  
 अ) रिव्हर डिगींग प्रोग्रॅम  
 ब) रुशल डेव्हलपमेंट पॉलिसी  
 क) रोड डेव्हलपमेंट प्रोग्रॅम
- viii) एकाच छताखाली कार्यरत असणाऱ्या विविध दुकांनांचा समुच्चय म्हणजे .....  
 अ) सेंट्रल मॉल  
 ब) शॉपिंग मॉल  
 क) आऊट डोर मॉल

**प्रश्न 2)** आधुनिक काळाच्या संदर्भात व्यवसायाचा काय अर्थ होतो? व्यवसायाची उद्दिष्टे व व्याप्ती स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 3)** 'सेवाक्षेत्र' यापासून आपणास काय अर्थबोध होतो? सेवाक्षेत्राचे महत्त्व आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 4)** 'परकीय थेट गुंतवणुक' (F.D.I.) म्हणजे काय? परकीय थेट गुंतवणुकीच्या बाजूने व विरोधात युक्तीवाद स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 5)** 'शेतकाऱ्यांसाठी थेट विपणन' या पासून आपणास काय अर्थबोध होतो. त्याचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 6)** टिपा लिहा (कोणतेही तीन) : [12]

- अ) रिलायन्स मार्ट  
 ब) राज्य व्यापार महामंडल (STC)  
 क) ई-कॉमर्स  
 ड) पतधोरण  
 इ) संघटीत वस्तु बाजार



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3053**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-112

**M.Com (Part - I)**

**BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT**

**112 : Business Environment and Policy**

**(2019 Credit Pattern) (Semester - I) (Group-E ) (Special Paper - II)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from questions No.2 to question No.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1) Fill in the Blanks (Any 6)**

**[6]**

- a) \_\_\_\_\_ condition is not a component of specific forces of the business environment
- |               |                   |
|---------------|-------------------|
| i) Customer   | ii) Technological |
| iii) Investor | iv) Employee      |
- b) \_\_\_\_\_ is essential for an effective business environment.
- |                |               |
|----------------|---------------|
| i) Innovation  | ii) habit     |
| iii) tradition | iv) Stability |
- c) \_\_\_\_\_ is about not having enough money to meet basic needs including food, clothing and shelter.
- |                         |                      |
|-------------------------|----------------------|
| i) Poverty              | ii) Unemployment     |
| iii) Regional Imbalance | iv) Social injustice |
- d) \_\_\_\_\_ refers to wrongful actions against individuals within society.
- |                         |                      |
|-------------------------|----------------------|
| i) Poverty              | ii) Unemployment     |
| iii) Regional Imbalance | iv) Social injustice |

**P.T.O.**

- e) \_\_\_\_\_ activity is the primary causes of water pollution.
- i) Plant
  - ii) Animal
  - iii) Human
  - iv) Road
- f) Green muffler is a measure adopted to control \_\_\_\_\_ pollution.
- i) noise
  - ii) air
  - iii) water
  - iv) soil
- g) Indian Market has mainly become a \_\_\_\_\_ Market with Globalization.
- i) State
  - ii) Seller
  - iii) Monopoly
  - iv) Buyer
- h) \_\_\_\_\_ is the connection of different parts of the world.
- i) Globalization
  - ii) State
  - iii) Local
  - iv) District

**Q2)** What is 'Business Environment'? Explain in detail nature and importance aspects of 'Environment'. [14]

**Q3)** What is 'Unemployment'? Explain the various causes of 'unemployment' and 'social injustice' of India. [14]

**Q4)** What is 'Pollution'? Explain the various problems of 'Pollution'. [14]

**Q5)** What is 'Globalization'? Explain the scope and challenges of 'Globalization'. [14]

**Q6)** Write Short Notes (Any two) [12]

- a) Business Environment with reference to India.
- b) Lack of technical knowledge and information.
- c) Types of Pollution.
- d) Impact and Implications of Globalization.



Total No. of Questions : 6]

**P3053**

[6036]-112

**M.Com (Part - I)**

**BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT**

**112 : Business Environment and Policy**

**(2019 Credit Pattern) (Semester - I) (Group-E ) (Special Paper - II)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

**प्र.1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही सहा)**

**[6]**

- अ) ..... परिस्थिती व्यवसाय पर्यावरणातील विशिष्ट शक्तींचा घटक नाही.
- |                  |              |
|------------------|--------------|
| i) ग्राहक        | ii) तांत्रिक |
| iii) गुंतवणूकदार | iv) कर्मचारी |
- ब) व्यवसायाच्या प्रभावी पर्यावरणासाठी ..... आवश्यक आहे.
- |               |             |
|---------------|-------------|
| i) नवनिर्मिती | ii) सवय     |
| iii) परंपरा   | iv) स्थिरता |
- क) ..... म्हणजे अन्न, वस्त्र आणि निवारा यासारख्या मूलभूत गरजा पूर्ण करण्यासाठी पुरेसा पैसा नसणे होय.
- |                       |                    |
|-----------------------|--------------------|
| i) दारिद्र्य          | ii) बेरोजगारी      |
| iii) प्रादेशिक असमतोल | iv) सामाजिक अन्याय |
- ड) ..... म्हणजे समाजातील व्यक्तींवरील चुकीच्या कृतींचा संदर्भ देते.
- |                       |                    |
|-----------------------|--------------------|
| i) दारिद्र्य          | ii) बेरोजगारी      |
| iii) प्रादेशिक असमतोल | iv) सामाजिक अन्याय |
- इ) ..... उपक्रम हे जल प्रदूषणाचे मुख्य कारण आहे.
- |            |            |
|------------|------------|
| i) वनस्पती | ii) प्राणी |
| iii) मानवी | iv) रस्ता  |

- फ) ग्रीन मफलर हा ..... प्रदूषण नियंत्रित करण्यासाठी अवलंबलेला उपाय आहे.
- i) ध्वनी ii) हवा  
iii) पाणी iv) माती
- य) जागतिकीकरणामुळे भारतीय बाजारपेठ प्रामुख्याने ..... ची बाजारपेठ बनली आहे.
- i) राज्य ii) विक्रेता  
iii) मत्केदारी iv) खरेदीदार
- र) ..... म्हणजे जगाच्या वेगवेगळ्या भागांचा संबंध होय.
- i) जागतिकीकरण ii) राज्य  
iii) स्थानिक iv) जिल्हा

**प्र.2)** 'व्यवसाय पर्यावरण' म्हणजे काय? 'पर्यावरणाचे' स्वरूप आणि महत्वाचे पैलू सविस्तर स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** 'बेरोजगारी' म्हणजे काय? भारतातील 'बेरोजगारी' आणि 'सामाजिक अन्यायाची' विविध कारणे स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** 'प्रदूषण' म्हणजे काय? 'प्रदूषणाच्या' विविध समस्या स्पष्ट करा. [14]

**प्र.5)** 'जागतिकीकरण' म्हणजे काय? 'जागतिकीकरणाची' व्याप्ती आणि आव्हाने स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) भारताच्या संदर्भात व्यावसायिक पर्यावरण  
ब) तांत्रिक ज्ञान आणि माहितीचा अभाव  
क) प्रदूषणाचे प्रकार  
ड) जागतिकीकरणाचा प्रभाव आणि परिणाम





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3054

[Total No. of Pages : 4

[6036]-113

M.Com. (Part - I)

**113 : PRODUCTION AND OPERATIONS MANAGEMENT  
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - I)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question no. 1 and question no. 6 are compulsory.*
- 2) *Question no. 2 to 5 solved any 3 question.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1) Fill in the blanks (Any 6) :**

**[6]**

- a) \_\_\_\_\_ is one of the parts of product policy of an organization.  
(Product modification, Product quantity, Product development, Product quality)
- b) The objective of good layout is to \_\_\_\_\_.  
(Reduce production, Reduce wastage, Reduce productivity, Reduce labour)
- c) \_\_\_\_\_ type of layout is also called as functional layout.  
(Process, Product, Line, Matrix)
- d) \_\_\_\_\_ is not a process tools for TQM system.  
(Process flow analysis, Histograms, Plier, Pie charts)
- e) TQM stands for \_\_\_\_\_.  
(Total Quality Management, Title Quality Management, Task Quality Management, Total Quantity Management)
- f) Inspection is a part of \_\_\_\_\_.  
(Work progress, Quality control, Supply Chain Management, Checking)
- g) Problem of solid waste disposal can be reduced through \_\_\_\_\_.  
(Lesser pollution, More timber, Recycling, Population control)

**P.T.O.**

**Q2)** Explain the concept, objectives and functions of production and operation management. **[14]**

**Q3)** What is Supply Chain Management? Explain the process of Supply Chain Management. **[14]**

**Q4)** What is Production Planning? Explain the objective and Importance of Production planning. **[14]**

**Q5)** What is Total Quality Management? Explain the Various Dimensions of Total Quality Management. **[14]**

**Q6)** Shorts Note on (**Any 2**) : **[12]**

- a) Mass production
- b) Performance measurement and implementation
- c) Product design and development
- d) Employee empowerment



Total No. of Questions : 6]

P-3054

[6036]-113

M.Com. (Part - I)

113 : PRODUCTION AND OPERATIONS MANAGEMENT

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

सूचना :

- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहेत.
- 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
- 3) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही 6) :

[6]

- अ) संस्थेच्या उत्पादन धोरणाचा ..... हा एक भाग आहे.  
(उत्पादन बदल, उत्पादन प्रमाण, उत्पादन विकास, उत्पादन गुणवत्ता)
- ब) चांगल्या उत्पादन रचनेचे मुख्य उद्दिष्ट ..... हे आहे.  
(उत्पादन कमी करणे, अपव्यय कमी करणे, उत्पादकता कमी करणे, श्रम कमी करणे)
- क) ..... प्रकारच्या मांडणीला कार्यात्मक उत्पादन आराखडा असेही म्हणतात.  
(प्रक्रिया, उत्पादन, रेखा, मॅट्रिक्स)
- ड) ..... हे TQM प्रणालीसाठी प्रक्रिया साधने नाही.  
(प्रक्रिया प्रवाह विश्लेषण, हिस्टोग्राम, प्लियर, पाई चार्ट)
- इ) TQM म्हणजे .....
- (एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन, शीर्षक गुणवत्ता व्यवस्थापन, कार्य गुणवत्ता व्यवस्थापन, एकूण प्रमाण व्यवस्थापन)
- फ) तपासणी हा ..... चा एक भाग आहे.  
(कामाची प्रगती, गुणवत्ता नियंत्रण, पुरवठा साखळी व्यवस्थापन, तपासणी)
- य) घनकचरा विल्हेवाटीची समस्या ..... च्या माध्यमातून कमी करता येते.  
(कमी प्रदूषण, अधिक लाकूड, पुनर्वापर, लोकसंख्या नियंत्रण)

- प्रश्न 2)** उत्पादन आणि प्रक्रिया व्यवस्थापनाची संकल्पना, उद्दिष्टे आणि कार्ये स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 3)** पुरवठा साखळी व्यवस्थापन म्हणजे काय? पुरवठा साखळी व्यवस्थापनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 4)** उत्पादन नियोजन म्हणजे काय? उत्पादन नियोजनाचे उद्दिष्ट आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 5)** एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन म्हणजे काय? एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापनाचे विविध घटक स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 6)** टिपा लिहा (कोणतेही 2) : [12]
- अ) मोठ्या प्रमाणावर उत्पादन
  - ब) कार्य सादरीकरण मोजमाप आणि अंमलबजावणी
  - क) उत्पादनाची आराखडा आणि विकास
  - ड) कर्मचारी सक्षमीकरण



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3886

[Total No. of Pages : 4

[6036]-114

F.Y. M.Com. (Semester - I)

**114 : FINANCIAL MANAGEMENT  
(2019 Pattern) (CBCS) (Group - F)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates :*

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No. 2 to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1) Fill in the blank with the most appropriate alternative (Any Six) : [6]**

- i) Financial Management is mainly concerned with \_\_\_\_\_.  
(All aspects of acquiring and utilizing financial resources for firms activities, Arrangement of funds, Efficient Management of every business)
- ii) Money lends to corporations by banks is classified as \_\_\_\_\_.  
(Commercial loans, Eurodollar market deposits, Consumer credit loans)
- iii) The finance manager's role is to \_\_\_\_\_.  
(ensures that the funds are properly utilized, maintains the financial health, effective supervision of capital)
- iv) Capital Budgeting is related to \_\_\_\_\_.  
(short term assets, long term assets, fixed assets)
- v) \_\_\_\_\_ is the primary goal of financial management.  
(To minimise the risk, To maximize the owner's wealth, To maximise the return)
- vi) Information that is used by investors for expected future earnings is recorded in \_\_\_\_\_.  
(Annual Report, Five Years Report, Stock Report)
- vii) \_\_\_\_\_ is not a financial budget.  
(Sales budget, Cash Budget, Capital Budget)
- viii) \_\_\_\_\_ is prohibited under SEBI.  
(Insider trading, Open bidding, Consumer protection)

**P.T.O.**

**Q2)** What is Financial Management. Explain the Financial system in India. [14]

**Q3)** What is Financial Analysis? Explain the types and techniques of Financial Analysis. [14]

**Q4)** Define Capital Budgeting. Explain the techniques of Capital Budgeting. [14]

**Q5)** What is Working Capital? Explain the factors affecting on Working Capital. [14]

**Q6) Write Short Notes (Any 2) :** [12]

- a) Objectives of Financial Management
- b) Types of Financial Analysis
- c) Net Present Value Method
- d) Factoring and Lease Financing



Total No. of Questions : 6]

P-3886

[6036]-114

F.Y. M.Com. (Semester - I)

114 : FINANCIAL MANAGEMENT

(2019 Pattern) (CBCS) (Group - F)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 अनिवार्य आहे.  
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.  
3) उजवीकडे दिलेली संख्या पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्रश्न 1)** योग्य पर्यायासह रिकाम्या जागा भरा (कोणत्याही सहा) : [6]
- वित्तीय व्यवस्थापन मुख्यत्वे ..... शी संबंधित आहे.  
(कंपन्यांच्या क्रियाकलापांसाठी आर्थिक संसाधने मिळवणे आणि वापरणे या सर्व बाबी, निधीची व्यवस्था, प्रत्येक व्यवसायाचे कार्यक्षम व्यवस्थापन)
  - बँकांद्वारे महामंडळांना दिलेले पैसे ..... म्हणून वर्गीकृत केले जातात.  
(व्यावसायिक कर्जे, युरोडॉलर बाजार ठेवी, ग्राहक क्रेडिट कर्ज)
  - वित्त व्यवस्थापकाची भूमिका ..... आहे.  
(निधीचा योग्य वापर होत असल्याची खात्री करणे, आर्थिक आरोग्य राखणे, भांडवलाचे प्रभावी पर्यवेक्षण)
  - भांडवली अंदाजपत्रक ..... शी संबंधित आहे.  
(अल्पकालीन मालमत्ता, दीर्घकालीन मालमत्ता, स्थिर मालमत्ता)
  - ..... हे वित्तीय व्यवस्थापनाचे प्राथमिक उद्दिष्ट आहे.  
(धोका कमी करणे, मालकाची संपत्ती जास्तीत जास्त वाढवणे, जास्तीत जास्त परतावा मिळवणे)
  - गुंतवणूकदारांकडून अपेक्षित भविष्यातील कमाईसाठी वापरण्यात येणारी माहिती ..... मध्ये नोंदवली जाते.  
(वार्षिक अहवाल, पाच वर्षांचा अहवाल, स्टॉक अहवाल)
  - ..... हे आर्थिक अंदाजपत्रक नसते.  
(विक्री अंदाजपत्रक, रोख अंदाजपत्रक, भांडवली अंदाजपत्रक)
  - सेबी अंतर्गत ..... प्रतिबंधित आहे.  
(अंतर्गत व्यापार, खुली बोली, ग्राहक संरक्षण)

- प्रश्न 2) वित्तीय व्यवस्थापन म्हणजे काय? भारतीय वित्तीय रचना स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 3) वित्तीय विश्लेषण म्हणजे काय? वित्तीय विश्लेषणाचे प्रकार आणि तंत्रे स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 4) भांडवल अंदाजपत्रक व्याख्या द्या. भांडवल अंदाजपत्रकाची तंत्रे स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 5) खेळते भांडवल म्हणजे काय? खेळत्या भांडवलावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 6) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [12]
- अ) वित्तीय व्यवस्थापनाची उद्दिष्टे
- ब) आर्थिक विश्लेषणाचे प्रकार
- क) विव्वळ वर्तमान मूल्य पद्धत
- ड) फॅक्टरिंग आणि लीज वित्तपुरवठा





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3055

[Total No. of Pages : 4

[6036]-115

M.Com. - I (Semester - I)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Legal Framework of Banking (Paper - I)

(2019 Pattern) (CBCS) (Group - G) (Regular)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 60

Instructions to the candidates :

- 1) Question 1 and Question 6 are compulsory.
- 2) Attempt any three questions from the question no. 2 to question no. 5.
- 3) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks (Any 6) :

[6]

- i) Any company which transacts the business of banking in India means \_\_\_\_\_.
  - a) Holding company
  - b) Banking company
  - c) Non banking company
  - d) None of these
- ii) The Banking Regulation (Amendment) Bill, 2017 was introduced in loksabha by finance minister, Arun Jaitley on \_\_\_\_\_.
  - a) March 1, 2017
  - b) June 21, 2017
  - c) Feb 28, 2017
  - d) July 24, 2017
- iii) Transfer of negotiable instrument by a person to a person who there by becomes its holder called \_\_\_\_\_.
  - a) Negotiation
  - b) Indorsement
  - c) Acceptance
  - d) None of these
- iv) There are \_\_\_\_\_ parties involved in endorsement process.
  - a) 5
  - b) 4
  - c) 3
  - d) 2
- v) Section 45 of RBI Act 1934 is regarding to \_\_\_\_\_.
  - a) Appointment of agent
  - b) Credit information
  - c) Penalties
  - d) Share capital

P.T.O.





- vi) आरबीआय अॅक्ट 1934 चे ..... आरबीआय च्या व्यवस्थापना संदर्भातील आहे.  
अ) कलम-7 ब) कलम-4  
क) कलम-3 ड) कलम-2
- vii) रोखीकरण कायदा 2002 ..... या दिवशी लागू झाला.  
अ) 21 जुन ब) 21 जुलै  
क) 21 सप्टेंबर ड) 1 एप्रिल
- viii) रोखीकरण कायदा 2002 चे कलम-11 ..... संदर्भात आहे.  
अ) विवादाचा निर्णय ब) नोंदणी प्रमाणपत्र रद्द करणे  
क) रोखीकरण कंपनी ड) यापैकी नाही

**प्रश्न 2)** रोखीकरण कायदा-2002 च्या कलम 3 ते 12 ए नुसार वित्तीय मत्ता आणि वित्तीय संस्थांची पूर्नरचना संदर्भातील विविध तरतुदी स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 3)** चलनक्षम दस्तऐवज म्हणजे काय? चलनक्षम दस्तऐवज कायदा 1881 च्या कलम-7 नुसार चलनक्षम दस्तऐवजाचे पक्षकार स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 4)** बँक व्यवसाय नियमन कायदा 1949 च्या कलम-6 अनुसार बँकिंग कंपनीच्या व्यवसाया संदर्भातील विविध तरतुदी सविस्तर स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 5)** भारतीय रिझर्व्ह बँक कायदा 1934 च्या कलम 20 ते 24 अनुसार मध्यवर्ती बँकेच्या कार्या संदर्भातील विविध तरतुदी स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 6)** टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [12]  
अ) रोखीकरण कायदा 2002 च्या 2004 ते 2008 मधील सुधारणा.  
ब) बँक व्यवसाय नियमन (सुधारणा) विधेयक 2017.  
क) चलनविषयक धोरण समिती.  
ड) नोंदणी आणि निषेध.



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3056**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-116

**M.Com. (Part - I)**

**ADVANCED BANKING AND FINANCE**

**Central Banking (116)**

**(2019 CBCS Pattern) (Semester - I) (Group - G)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from questions No.2 to question No.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (any 6) :

**[6]**

- a) The Banking Regulation Act came into effect on \_\_\_\_\_.
  - i) March 16, 1949
  - ii) March 10, 1949
  - iii) March 12, 1950
  - iv) March 6, 1949
- b) \_\_\_\_\_ is a central Bank of India.
  - i) State Bank of India
  - ii) Reserve Bank of India
  - iii) World Bank
  - iv) Bank of India
- c) The instruments of Monetary Policy which directly affect the quantity of Money Supply is called \_\_\_\_\_.
  - i) Money Instruments
  - ii) Quantitative Instruments
  - iii) Qualitative Instruments
  - iv) None of the above
- d) \_\_\_\_\_ is the maximum limit of CRR Set by the Reserve Bank of India.
  - i) 12%
  - ii) 15%
  - iii) 20%
  - iv) 10%
- e) \_\_\_\_\_ is not a Para Banking activity.
  - i) Asset Management
  - ii) Insurance Business
  - iii) Cash Withdrawal
  - iv) Mutual fund Business

**P.T.O.**

- f) \_\_\_\_\_ is a Slogan of CIBIL
- i) Empowering Banks                      ii) Empowering India  
 iii) Empowering You                      iv) Empowering Women
- g) \_\_\_\_\_ is an example of Non-Banking Financial Institution (NBFC)
- i) RBI    ii) LIC  
 iii) SBI     iv) SEBI
- h) In India NBFC's are regulates by \_\_\_\_\_
- i) RBI    ii) SEBI  
 iii) SBI     iv) ED

**Q2)** Explain the role of Central Bank in Emerging Economies. **[14]**

**Q3)** Explain the RBI as a Currency Authority with reference to : **[14]**

- a) Asset backing for note issue  
 b) Distribution of currency  
 c) Currency chest

**Q4)** Explain RBI's regulations over commercial Banks with reference to **[14]**

- a) Bank Licensing  
 b) Branch Licensing

**Q5)** What is meant by NBFCs? Explain revised regulatory framework of NBFCs. **[14]**

**Q6)** Write short notes (Any two) **[12]**

- a) Origin of Central Bank  
 b) Lender of Last Resort  
 c) CIBIL  
 d) Types of NBFCs





- फ) ..... हे सिबिल चे घोषवाक्य आहे.
- |                     |                        |
|---------------------|------------------------|
| i) एम्पाॅवरिंग बँक  | ii) एम्पाॅवरिंग इंडिया |
| iii) एम्पाॅवरिंग यू | iv) एम्पाॅवरिंग वूमेन  |
- य) ..... हे बँकेतर वित्तीय संस्थेचे उदाहरण आहे.
- |                |               |
|----------------|---------------|
| i) आर.बी.आय.   | ii) एल.आय.सी. |
| iii) एस.बी.आय. | iv) सेबी      |
- र) ..... भारतामध्ये बँकेतर वित्तीय संस्थांचे नियमन करते.
- |                |          |
|----------------|----------|
| i) आर.बी.आय.   | ii) सेबी |
| iii) एस.बी.आय. | iv) ईडी  |

**प्र.2)** उदयोन्मुख अर्थव्यवस्थेत मध्यवर्ती बँकेची भूमिका स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** भारतीय रिझर्व्ह बँकेचा चलन निर्मितीचा अधिकार खालील मुद्द्यांना अनुसरून स्पष्ट करा. [14]

- अ) बँक नोटांसाठी मालमत्तेचे पाठबळ  
 ब) चलनाचे वितरण  
 क) चलन पेटी (तिजोरी)

**प्र.4)** पुढील मुद्द्यांना अनुसरून भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे व्यापारी बँकावरील नियमन स्पष्ट करा. [14]

- अ) बँक परवाणा  
 ब) बँक शाखा परवाणा

**प्र.5)** बँकेतर वित्तीय संस्था म्हणजे काय? बँकेतर वित्तीय संस्थांचा सुधारित नियामक आकृतीबंध स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) मध्यवर्ती बँकेचा उगम  
 ब) अंतिम ऋणदाता  
 क) सिबिल  
 ड) बँकेतर वित्तीय संस्थांचे प्रकार





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3057**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-117

**M.Com. (Part - I)**

**117 : MARKETING TECHNIQUES**

**(Advanced Marketing) (Special Paper - I)**

**(CBCS) (2019 Pattern) (Group - H) (Semester - I)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Question No.2 to Question No.5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the Blanks by selecting suitable choice ( any six)

**[6]**

- a) Which of the following is demographic aspect of Marketing environment?
  - i) Economic policies
  - ii) Tax Policy
  - iii) Financial support
  - iv) Economic level of Population
- b) Which of the following is the first step of product development?
  - i) Business Analysis
  - ii) Market testing
  - iii) Generation of new ideas
  - iv) Production
- c) Which of the following is E- Marketing tool?
  - i) Television
  - ii) Radio
  - iii) E-Mail
  - iv) Direct Selling
- d) Which of the following factor affecting on Micro environment of Marketing?
  - i) Economic Condition
  - ii) Legal Aspect
  - iii) Demographic Factor
  - iv) Suppliers
- e) Discount, Profit margin are the part of \_\_\_\_\_.
  - i) Product mix
  - ii) Price mix
  - iii) Place mix
  - iv) Promotion mix

***P.T.O.***



Total No. of Questions : 6]

**P3057**

[6036]-117

**M.Com. (Part - I)**

**117 : MARKETING TECHNIQUES**

**(Advanced Marketing) (Special Paper - I)**

**(CBCS) (2019 Pattern) (Group - H) (Semester - I)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 व 6 हे अनिवार्य आहे.
  - 2) प्रश्न क्र.2 ते 5 मधील कोणतेही 3 सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

---

**प्र.1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही 6)**

**[6]**

- अ) खालीलपैकी कोणता घटक लोकसंख्या विषयक विपणन पर्यावरणाचा भाग आहे.
- |                    |                         |
|--------------------|-------------------------|
| i) आर्थिक धोरण     | ii) कर धोरण             |
| iii) आर्थिक सहाय्य | iv) लोकांचा आर्थिक स्तर |
- ब) नवीन उत्पादन विकासातील ..... हा पहिला टप्पा आहे.
- |                          |                   |
|--------------------------|-------------------|
| i) व्यवसाय पृथक्करण      | ii) बाजार चाचणी   |
| iii) नवीन संकल्पना शोधणे | iv) वस्तू उत्पादन |
- क) खालीलपैकी ..... हे ई - विपणनाचे साधन आहे.
- |                 |                      |
|-----------------|----------------------|
| i) दूरचित्रवाणी | ii) रेडिओ            |
| iii) ई-मेल      | iv) प्रत्यक्ष विक्री |
- ड) खालीलपैकी ..... या घटकाचा परिणाम सूक्ष्म अंतर्गत पर्यावरणावर होतो.
- |                |               |
|----------------|---------------|
| i) आर्थिक      | ii) कायदेशीर  |
| iii) लोकसंख्या | iv) पुरवठादार |
- इ) सुट, नफा प्रमाण हे ..... चे घटक आहेत.
- |                  |                   |
|------------------|-------------------|
| i) उत्पादन मिश्र | ii) किंमत मिश्र   |
| iii) ठिकाण मिश्र | iv) जाहिरात मिश्र |



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3058**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-118

**M.Com. - I**

**118 : CONSUMER BEHAVIOUR**  
**(2019 CBCS Pattern) (Semester - I) (Group - H)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No.2 to question No.5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (any 6) :

**[6]**

- a) Consumer Behaviour helps \_\_\_\_\_.
  - i) Production Policies
  - ii) Price Policies
  - iii) All of the above
- b) To formulate right marketing strategy \_\_\_\_\_ is necessary.
  - i) The study of consumer Behaviour
  - ii) The study of financial needs of customers
  - iii) The study of health habits of customers
- c) In Maslow's Need Hierarchy theory \_\_\_\_\_ is the highest level of needs.
  - i) Physiological needs
  - ii) Security needs
  - iii) Self-actualization fulfillment
- d) \_\_\_\_\_ is a response which includes enjoyment and optimism about the tasks that you are involved in.
  - i) Negative motivation
  - ii) Positive motivation
  - iii) Both
- e) \_\_\_\_\_ influences of personality on purchase decision.
  - i) Different classes of people
  - ii) Occupation of person
  - iii) Both

**P.T.O.**

- f) \_\_\_\_\_ is not the factor of consumer learning,
- i) Motivation
  - ii) Feedback
  - iii) Sales
- g) A social class refers to the \_\_\_\_\_ individual occupies in a society.
- i) Social Position
  - ii) High Class Education and occupation
  - iii) Both
- h) In family decision \_\_\_\_\_ persons are involved.
- i) Two or more family members
  - ii) One family member
  - iii) One family member and one social member.

**Q2)** Define the term ‘Consumer Behaviour’. Explain in detail the various Models of Consumer Behaviour. **[14]**

**Q3)** What is ‘Consumer Motivation’? Explain the Objectives of Consumer motivation as well as Maslow’s Hierarchy of Needs Theory. **[14]**

**Q4)** What is ‘Learning’? Explain the characteristics of learning and the components of Learning process. **[14]**

**Q5)** What do you mean by ‘Social Class’? Explain the characteristics of Social Class and effects of Social Class on lifestyle. **[14]**

**Q6)** Write short notes (Any two) **[12]**

- a) Scope of Consumer Behaviour
- b) Motivational Conflict
- c) Memory Process
- d) Culture and Subculture



Total No. of Questions : 6]

**P3058**

[6036]-118

**M.Com. - I**

**118 : CONSUMER BEHAVIOUR**

**(2019 CBCS Pattern) (Semester - I) (Group - H)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

---

**प्र.1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही सहा)**

**[6]**

- अ) ग्राहक वर्तनाचा अभ्यास ..... साठी मदत करतो.
- i) उत्पादन धोरण
  - ii) किंमत धोरण
  - iii) वरील सर्व
- ब) योग्य विपणन व्यूहरचना निर्माण करण्यासाठी ..... ची गरज आहे.
- i) ग्राहक वर्तनाचा अभ्यास
  - ii) ग्राहकांच्या वित्तीय गरजांचा अभ्यास
  - iii) ग्राहकांच्या आरोग्य सवयींचा अभ्यास
- क) मॅस्लोच्या गरजांच्या श्रेणीच्या सिद्धांतामध्ये ..... ही अतिउच्च पातळीवरील गरज असते.
- i) शारीरिक गरजा
  - ii) सुरक्षा गरजा
  - iii) जीवन साफल्याच्या गरजा
- ड) तुम्ही ज्या कामात गुंतलेले असतात त्याला चांगला प्रतिसाद मिळेल असा आशावाद ..... मध्ये असतो.
- i) नकारात्मक प्रेरणा
  - ii) सकारात्मक प्रेरणा
  - iii) दोन्हीही
- इ) ..... व्यक्तींचे व्यक्तिमत्व खरेदी निर्णयावर परिणाम करते.
- i) लोकांचे विविध वर्ग
  - ii) लोकांचा व्यवसाय
  - iii) दोन्हीही

- फ) ..... हा ग्राहकांचा अध्ययनाचा घटक नाही.
- प्रेरणा
  - प्रतिसाद
  - विक्री
- य) सामाजिक वर्ग म्हणजे ..... द्वारे व्यक्तीने समाजामध्ये मिळविलेले स्थान होय.
- सामाजिक दर्जा
  - उच्चवर्ग शिक्षण व व्यवसाय
  - दोन्हीही
- र) कुटुंब निर्णयांमध्ये ..... व्यक्तींचा समावेश होतो.
- एक किंवा जास्त कुटुंब सदस्य
  - एक कुटुंब सदस्य
  - एक कुटुंब सदस्य व एक सामाजिक सदस्य

**प्र.2)** 'ग्राहक वर्तन' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. ग्राहक वर्तनाची विविध प्रारूपे सविस्तर स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** 'ग्राहक प्रेरणा' म्हणजे काय? ग्राहक प्रेरणेची उद्दिष्टे तसेच मॅसलोच्या गरजेच्या सिद्धांताचे स्पष्टीकरण करा. [14]

**प्र.4)** 'अध्ययन' म्हणजे काय? अध्ययनाची वैशिष्ट्ये आणि अध्ययन प्रक्रियेचे घटक स्पष्ट करा. [14]

**प्र.5)** 'सामाजिक' वर्ग म्हणजे काय? सामाजिक वर्गाची वैशिष्ट्ये आणि जीवनशैलीवरील सामाजिक वर्गाचे परिणाम स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- ग्राहक वर्तनाची व्याप्ती
- प्रेरणात्मक संघर्ष
- स्मरण प्रक्रिया
- संस्कृती आणि उपसंस्कृती





Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

**P3059**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-201

**First Year M.Com.**

**201 : FINANCIAL ANALYSIS AND CONTROL**

**(2019 Credit Pattern) (Semester-II)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of Calculator is Allowed.*

**Q1)** Explain the meaning & importance of Financial Statement Analysis. State its Limitations. **[15]**

OR

From the following Profit and Loss Account, you are Required to convert into comparative Profit and Loss Account for the year 2021 and 2022.

Dr. Profit and Loss Account for the year 2021 and 2022 Cr.

Particulars	2021 (Rs.)	2022 (Rs.)	Particulars	2021 (Rs.)	2022 (Rs.)
To Cost of goods Sold	1,18,000	1,47,000	By Net Sales	2,00,000	2,25,000
To Gross Profit c/d	82,000	78,000			
	2,00,000	2,25,000		2,00,000	2,25,000
To General and Administrative Expenses	5,000	6,000	By Gross Profit b/d	82,000	78,000
To Selling and Distribution Expenses	7,000	8,000	By Non Operating Income	10,000	15,000
To Non-operating Expenses	5,000	7,000			
To Net Profit c/d	75,000	72,000			
	92,000	93,000		92,000	93,000

**P.T.O.**

Q2) Explain types of common Size Statement and trend Analysis?

[15]

OR

The Following are the Balance Sheets as at 31<sup>st</sup> March 2020 and 31<sup>st</sup> March 2021.

Balance Sheet

Liabilities	31-3-2020 (Rs.)	31-3-2021 (Rs.)
Equity Share Capital	3,00,000	4,20,000
Share premium	30,000	40,000
General Reserve	18,000	27,000
Profit and Loss A/c	58,500	62,600
8% Debenture	--	1,20,000
Provision for taxation	30,000	35,000
Creditors	1,00,000	1,50,000
	5,36,500	8,54,600

Assets	31-3-2020 (Rs.)	31-3-2021 (Rs.)
Land and Building	1,50,000	2,50,000
Machinery	1,00,000	1,50,000
Furniture	50,000	40,000
Stock	1,20,000	1,50,000
Debtors	86,000	2,06,000
Cash	10,500	43,600
Formation Expenses	20,000	5,000
Discount on Issue of Debentures	--	10,000
	5,36,500	8,54,600

Additional information:

- “Land and Building” and “Machinery” are depreciated by 10% and Furniture by 20% respectively.
- During the year a Machinery costing Rs. 25,000 having depreciated by 60% was sold at 10% loss.

- c) A Building having a Book Value of Rs. 50,000 was demolished and a new building was constructed in its place.
- d) Taxes paid during the year are Rs. 25,000 and interim dividend is paid Rs. 15,000.
- e) 8% debenture were issued at 8.33% discount on 1<sup>st</sup> January 2021 on which interest is payable half yearly on 30<sup>th</sup> June and 31<sup>st</sup> December.

Prepare:

- a) Statement of Change in working Capital.
- b) Fund Flow statement with necessary working notes.

**Q3) Write Detail note on Cash Flow Statement.**

**[15]**

**OR**

The following is the Balanced Sheet of ABC Limited, Pune.

**Balance Sheet (as at 31-3-2020)**

Liabilities	Amount Rs.	Assets	Amount Rs.
Share Capital:		Fixed Assets:	
Equity Shares of		At Cost 30,00,000	
Rs. 10 each	5,00,000	Less Dep. <u>4,50,000</u>	25,50,000
Reserve Fund	3,50,000	Stock	5,00,000
Profit and Loss		Debtors	4,00,000
Account	5,50,000	Cash	1,00,000
Long term loans	17,50,000		
Creditors	2,50,000		
Other Current			
Liabilities	1,50,000		
	<u>35,50,000</u>		<u>35,50,000</u>

Additional information:

- i) Profit earned during the year was Rs. 4,00,000.
- ii) The Company has declared 25% dividend.
- iii) Market price of Share is Rs. 560.
- iv) Ignore provisions regarding taxation.

Calculate any Five of the following ratios:

- a) Debt Equity ratio
- b) Current ratio
- c) Acid test ratio
- d) Earnings per share
- e) Price earning ratio
- f) Dividend payout ratio
- g) Dividend Yield ratio

**Q4)** Write Short notes (any three).

**[15]**

- a) Importance of Ratio Analysis
- b) Sources of Funds
- c) Profitability ratio
- d) Trend Analysis
- e) Liquid Ratio



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3060**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-202

**M. Com. - I**

**202-A : INDUSTRIAL ECONOMICS  
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - II)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks :60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1, and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No.2 to question No.5*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (Any 6 out of 8) **[6]**

- a) \_\_\_\_\_ is the combination of firms in successive stages of the same industry.

(Vertical integration, Horizontal integration, Forward integration, Backward integration)

- b) According to Sargent Florence \_\_\_\_\_ is the way of in which localization of industries was measured.

(Material index, Labor coefficient, Location index, Coefficient of Localization)

- c) Productivity is the \_\_\_\_\_ of production system.

(Measurement, Efficiency, Propensity, Integration)

- d) Debentures represent \_\_\_\_\_.

(Fixed capital of the company, Permanent capital of the company, Fluctuating capital of the company, Loan capital of the company)

- e) \_\_\_\_\_ is not the natural factor to determine localization of industries.

(Availability of raw material, Power Resources, Natural & climatic conditions, Means of Transport and communication)

**P.T.O.**

f) \_\_\_\_\_ is not the cause of Regional Imbalances

(Disparities in PCL, Incidence of Poverty, Population growth ,Disparities in Human Development)

g) \_\_\_\_\_ is primarily focused on the development of the MSME.

(Micro, Small and Medium Enterprises) Sector.

(Reserve Bank of India, NABARD, State Bank of India, Small industries Development Bank of India)

h) \_\_\_\_\_ is the nodal department for formulation of the policy on Foreign Direct investment (FDI).

(RBI, NABARD, Department for promotion of Industry and Internal Trade, SEBI)

**Q2)** Define the Industrial Economics, Explain the nature and scope of Industrial Economics. [14]

**Q3)** Define the Industrial location. Explain the factors affecting on Industrial Location. [14]

**Q4)** Define the MSME . Explain the problems of micro, small and medium enterprices. [14]

**Q5)** Explain the Alfred Weber's theory of Industrial Location . [14]

**Q6)** Write short Notes.(Any 2 out of 4) [12]

- a) Importance of Industrial Economics.
- b) Causes of Industrial Imbalance.
- c) Determinants of size of Firm.
- d) Importance of Industrial Finance.



Total No. of Questions : 6]

P3060

[6036]-202

M. Com. - I

202-A : INDUSTRIAL ECONOMICS

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 60

- सूचना :- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 हे अनिवार्य आहेत.  
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 5 पैकी कोणतेही तीन सोडवा.  
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

**प्र.1)** योग्य पर्याय निवडून रिक्त जागा भरा. (8 पैकी कोणतेही 6)

[6]

अ) ..... हे एकाच उद्योगाच्या क्रमिक अवस्थांमधील उद्योगसंस्थांचे संयोजन आहे.

(अनुलंब एकीकरण, क्षैतिज एकीकरण, अग्रगामी एकीकरण, उर्ध्वगामी एकीकरण)

ब) सार्जेंट फ्लोरेन्सच्या मते उद्योगांचे स्थानिकीकरण ..... पद्धतीने मोजले गेले.

(भौतिक निर्देशांक, श्रम गुणांक, स्थान निर्देशांक, स्थानिकीकरणाचे गुणांक)

क) उत्पादकता ही उत्पादन प्रणालीची ..... आहे.

(मापन, कार्यक्षमता, प्रवृत्ती, एकत्रीकरण)

ड) डिबॅचर्स ..... चे प्रतिनिधित्व करतात.

(कंपनीचे स्थिर भांडवल, कंपनीचे स्थायी भांडवल, कंपनीचे खेळते भांडवल, कंपनीचे कर्ज भांडवल)

इ) ..... उद्योगांचे स्थानिकीकरण ठरवणारा नैसर्गिक घटक नाही.

(कच्चा मालाची उपलब्धता, ऊर्जा संसाधने, नैसर्गिक आणि हवामान परिस्थिती, वाहतुक आणि दळणवळणाची साधने)

- फ) ..... हे प्रादेशिक असमतोलाचे कारण नाही.  
(दरडोई उत्पन्नातील असमानता, दारिद्र्य, लोकसंख्या वाढ, मानवी विकासातील असमानता)
- य) ..... हे प्रामुख्याने एमएसएमई (सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग) क्षेत्राच्या विकासावर केंद्रित आहे.  
(भारतीय रिझर्व्ह बँक, नाबार्ड, स्टेट बँक ऑफ इंडिया, भारतीय लघु उद्योग विकास बँक)
- र) ..... ही परकीय प्रत्यक्ष गुंतवणुकीचे (FDI) धोरण तयार करण्यासाठीचा नोडल विभाग आहे.  
(भारतीय रिझर्व्ह बँक, नाबार्ड, उद्योग आणि अंतर्गत व्यापार प्रोत्साहन विभाग, सेबी)

**प्र.2)** औद्योगिक अर्थशास्त्राची व्याख्या करा. औद्योगिक अर्थशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** औद्योगिक स्थान निश्चिती व्याख्या करा. औद्योगिक स्थान निश्चितीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** सूक्ष्म, लहान आणि मध्यम उद्योगांची व्याख्या करा. सूक्ष्म, लहान आणि मध्यम उद्योगांच्या समस्या स्पष्ट करा. [14]

**प्र.5)** आल्फ्रेड वेबर यांचा औद्योगिक स्थान निश्चिती सिद्धांत स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टीपा लिहा. (चार पैकी दोन) [12]

- अ) औद्योगिक अर्थशास्त्राचे महत्त्व  
ब) औद्योगिक असमतोलाची कारणे  
क) उद्योगसंस्थेच्या आकाराचे निर्धारक  
ड) औद्योगिक वित्ताचे महत्त्व





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3061**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-203

**F.Y. M.Com.**

**202-B : BUSINESS STATISTICS**

**(2019 Pattern) (Semester-II)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question no. 1 and question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No. 2 to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Use of calculator and statistical table is allowed.*

**Q1)** Choose the correct alternative from each of the following. (any six) **[1 each]**

- a) Moving averages remove the cyclical variation if\_\_\_\_\_
- i) the period is even
  - ii) the period is odd
  - iii) the average is weighted
  - iv) the period is same as that of cycle.
- b) In time series analysis, method of simple averages is used to estimate\_\_\_\_\_
- i) trend
  - ii) seasonal variations
  - iii) cyclical variations
  - iv) irregular variations
- c) Which of the following is not a continuous random variable(r.v.)?
- i) speed of the vehicle
  - ii) radius of the circle
  - iii) time at the particular place
  - iv) No. of childrens in the family
- d) If  $E(x) = 9$  and  $\text{var}(x)=3$  then  $E(X-9)$  and  $\text{var}(x-3)$  are equal to \_\_\_\_\_.
- i) 0,3
  - ii) 0,0
  - iii) 0,9
  - iv) 9,0

***P.T.O.***



- b) Two cards are drawn at random from a box which contains five cards numbered 1,1,2,2, and 3. Let r.v.x denote the sum of the numbers on two cards. Find the expected value of the sum of the numbers on two cards. [5]
- c) If a fair coin is tossed thrice. If a r.v. x denote the no. of heads and r.v.y denote the no. of tails. Obtain the joint probability distribution of (x,y).[4]

**Q4) a)** A manufacturer of cotter pins knows that 1% of his product is defective. He sells the cotter pins in boxes of 100 pins each and guarantees that not more than 2 pins in a box will be defective. Find the probability that a box will meet the guarantee. [5]

b) The scores secured by candidates in a certain test are normally distributed with mean 50 and standard deviation 3. Find the percentage of candidates scoring. [5]

i) at least 60 marks,

ii) at most 55 marks

c) Define exponential distribution. State its mean, variance and S.D. state its properties. [4]

**Q5) a)** Explain the terms : Statistic, parameter, estimator, unbiased estimator. [5]

b) Explain the terms : critical region, Acceptance region, Level of significance. [5]

c) Explain paired t-test. [4]

**Q6)** Attempt any two of the following. [2×6=12]

- a) Explain the following methods of estimating the trend values in a time series.
- i) method of moving averages
- ii) method of least squares
- iii) exponential smoothing

- b) A player tosses two fair coins. He wins Rs. 5 if 2 head appears, Rs. 2 if 1 head appers and Rs. 1 if no head appears. Find his expected gain (amount of winning) and variance of winning.
- c) If  $X \rightarrow N(0,1)$  then find  $P(X \leq 0)$ ,  $P(X \geq 0)$  mean, median, mode, variance and standard deviation of  $X$ . Write the p.d.f. of  $X$ .
- d) Explain the chi-square test of goodness of fit.



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 5

**P3173**

[6036]-204

**M.Com.-I**

**203 : ADVANCED ACCOUNTING & TAXATION**

**Specialised Areas in Accounting**

**(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II) (Group-A)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 is compulsory.*
- 2) *Attempt any two questions from the remaining.*
- 3) *Figures to the right indicates full marks.*
- 4) *Use of a simple calculator is allowed.*

**Q1) A) i) Fill in the blanks.**

**[5]**

- 1) When the expenses of liquidation are to be borne by the vendor company, then the vendor company debits\_\_\_\_\_.
  - a) Realisation account
  - b) Bank account
  - c) Goodwill account
- 2) X Ltd. goes into liquidation and an existing company Z Ltd. purchases the business of X Ltd. It is a case of\_\_\_\_\_.
  - a) Absorption
  - b) External reconstruction
  - c) Amalgamation
- 3) When the purchasing company makes payment of the purchase consideration, it debits\_\_\_\_\_.
  - a) Vendor company's account
  - b) Business purchase account
  - c) Assets account
- 4) The loss incurred on an incomplete contract is transferred to \_\_\_\_\_ account.
  - a) Profit and loss account
  - b) Costing profit and loss account
  - c) Trading account

**P.T.O.**

- 5) When the completion stage of the contract is more than half, the profit to be credited to the Profit and Loss account will be equal to\_\_\_\_\_.
- 2/3rd of Notional profit x cash received Work certified
  - ½ of Notional Profit x cash received Work certified
  - 1/3rd of Notional Profit x cash received Work certified

ii) Match the following: [5]

- | Column A                           | Column B  |
|------------------------------------|---|
| 1) Escalation Clause               | a) Contract                                       |
| 2) Transferee                      | b) Co. into which a transferor co. is amalgamated |
| 3) Ram limited took over Sham Ltd. | c) Absorption                                     |
| 4) GST                             | d) Destination Based Tax.                         |
| 5) Accounting standard-07          | e) Construction contracts                         |

iii) True or False. [5]

- Receipt and Payment Account is a summary of all capital receipts and payments.
- The balancing figure on the credit side of Income and Expenditure Account denotes excess of expenses over incomes.
- Receipt and Payment Account is equivalent to profit and loss account
- GST came into force in India with effect from 1st July 2017
- External Reconstruction means the winding up of an existing company and registering itself into a new one after a rearrangement of its financial position.

B) Write short notes. (Any Three) [15]

- Amalgamation
- Principles of Government Grants
- Goods and Services Tax
- Funds in Accounting for Educational Institutions
- AS-7

**Q2)** Following is the trial balance of Surya Vidyalaya as on 31-3-2023 prepare an income and Expenditure account and balance sheet as on that date. **[15]**

Particulars	Dr.Rs.	Particulars	Cr. Rs.
Furniture	1,50,000	Capital Fund	9,00,000
Library Books	1,50,000	Tuition Fees	75,000
Building	3,00,000	Subscription	1,50,000
School Bus	5,00,000	Exam Fees	50,000
Investments	3,00,000	Provident Fund	2,00,000
Insurance	12,000	Entrance Fees	1,00,000
Salaries and Wages	2,00,000	Interest on Investment	24,000
Rent for hall	5,000	Sundry receipts	6,000
Office Expenses	15,000	Donations	
Examination expenses	20,000	(to be capitalised)	4,05,000
Expenses of		Legacies	40,000
Cultural activities	7,000		
Expenses of sports			
Activities	6,000		
Expenses of prize			
Distribution	10,000		
P.F investments	2,00,000		
Cash at bank	65,000		
Cash in hand	10,000		
	19,50,000		19,50,000

Additional information:

- 25% of the entrance fees are to be capitalised.
- Prepaid Insurance RS. 3,000.
- Interest on investment Rs. 12,000 is due but not received.
- Provide depreciation on Furniture at 10%, Library books at 12% and Building and School Bus at 5%.

**Q3)** Following is the balance sheet of Deccan Co. Ltd. as on 31-3-2023 **[15]**

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
2,000 Equity Shares of RS. 100 each fully paid	2,00,000	Good will	1,75,500
1500 7% preference shares of Rs. 100 each fully paid	1,50,000	Land and Building	1,75,000
1300 5% preference shares of Rs. 100 each Rs. 50 paid up	65,000	Plant & Machinery	3,25,000
5% Debentures	3,00,000	Furniture	54,000
4% Debentures	1,50,000	Patent	15,000
Interest due on Debentures	19,500	Investment	75,000
Sundry Creditors	4,50,000	Sundry Debtors	4,15,000
		Cash in hand	27,250
		Profit and Loss A/c	72,750
	13,34,500		13,34,500

A Scheme for Reduction of Capital was passed by the court on the following terms:

- a) Equity shares of Rs. 100 each were reduced to Rs. 50
- b) 7% Preference shares were reduced to 6% Preference shares of RS. 60 per share.
- c) 5% Preference shares were reduced to 4 ½ % Preference Shares of Rs. 100 each Rs. 30 paid per share.
- d) The debenture holders agreed to forego the interest due on debentures.
- e) The company meanwhile recovered as damages a sum of Rs. 45,000 from a third party and it was decided to utilise this sum to write off the capital losses.
- f) The reconstruction expenses were Rs. 2,250.

Pass the journal entries and draw up the Balance sheet thereafter.



**Q4)** From the following particulars relating to suraj charitable Hospital, Prepare Receipts and payments account and balance sheet as on 31-3-2021 [15]

Income and expenditure account for the Year ended 31-3-2023

Expenditures	Rs.	Income	Rs.
To Medicines	4,00,000	By Subscription	6,00,000
To Salaries	2,00,000	By Donations	1,00,000
To Honorarium Doctor	1,50,000	By 12% Interest on	
To Rent	50,000	Investments	1,20,000
To Electricity Bill	5,000	By Income from charity	
To Printing and stationery	15,000	Show proceeds	2,10,000
<u>To Depreciation</u>		(-) Expenditure	<u>25,000</u>
Furniture 15,000		By Government subsidy	1,00,000
Machines <u>12,000</u>	27,000		
To Surplus	2,58,000		
	<u>11,05,000</u>		<u>11,05,000</u>

Additional information:

Particulars	1-4-2020	31-3-2021
Subscription due	50,000	15,000
Subscription received in Advance	10,000	75,000
Stock of Medicine	90,000	1,00,000
Electricity bill outstanding	7,000	10,000
Hospital furniture	1,50,000	1,35,000
Machines	1,20,000	1,50,000
Interest accrued on Investment in 11% Bonds purchased at Rs. 10,50,000 (Face value Rs. 10,00,000)	35,000	35,000
Cash in hand	10,000	5,000
Cash at bank	1,00,000	---



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-3174

[Total No. of Pages : 2

[6036]-205

F.Y. M.Com. (Part - I)

**ADVANCED ACCOUNTING & TAXATION**

**204 : Business Tax Assessment & Planning**

**(2019 Pattern) (Semester - II) (Group - A)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks.*
- 3) *Give working notes whenever necessary.*
- 4) *Use of simple calculator is allowed.*

*Q1)* The total income of Cosmos co-operative society (other than consumer co-operative society) for the financial year ending 31st March 2022 under various heads is as under : **[15]**

	<b>Rs.</b>
Banking Business	10,000
Income from cottage industry	15,000
Marketing of agricultural produce grown by its members	15,000
Income from purchase and sale of agricultural implements to members	12,000
Profits and gains of business	75,000
Interest and dividend from other cooperative society	12,000
Collective disposal of labour	11,000
Income from house property	50,000

Compute taxable income of the co-operative society.

OR

Explain the income tax authorities in detail.

**P.T.O.**

**Q2)** Adhar Charitable Trust submits the particulars of its Receipts and Payments during the previous year 2021-22. **[15]**

- a) Income from Property held under trust for charitable purposes Rs. 24,00,000
- b) Voluntary contribution (Rs. 12,00,000 will form part of Corpus) Rs. 22,00,000.
- c) Donations paid to Charitable School Rs. 10,00,000.
- d) Scholarship paid to slum Students Rs. 4,00,000.
- e) Amount spent on holding free Eye checkup camps in Urban slums Rs. 6,00,000.
- f) Amount set apart for setting up an old age home by March 2021 Rs. 6,00,000.

Compute the total income and Tax liability of the trust for the assessment year 2022-23.

OR

Explain the types of assessment in detail.

**Q3)** Define Tax Planning. Explain the need, objectives and limitations of Tax Planning in detail. **[15]**

**Q4) Write Short Notes (Any Three) :** **[15]**

- a) Types of GST
- b) Procedure for registration under GST
- c) Scope of Supply
- d) Input Tax Credit
- e) Custom Duty

**x      x      x**

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3062**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-206

**M.Com. (Part - I)**

**205 : E- SECURITY AND CYBER LAWS  
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II) (Group - B)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from questions No.2 to question No.5*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1) Fill in the Blanks (Attempt any six)**

**[6]**

- a) \_\_\_\_\_ is the purpose of a firewall in E- Commerce Security.
  - i) To prevent unauthorized access to a network
  - ii) To encrypt data transmissions
  - iii) To protect against malware and viruses
  - iv) To authenticate user identities
- b) \_\_\_\_\_ of the following is an example of method of secure E - Transaction.
  - i) Cash on Delivery
  - ii) Bank Transfer
  - iii) Payment through any website
  - iv) Sending credit card details via mail
- c) What is the concept of 'Freedom of Speech in Cyberspace'?
  - i) The right to express one's opinions and ideas without interference or censorship on the internet.
  - ii) The right to hack into computer system and access private information.
  - iii) The right to spread false information and engage in online harassment.
  - iv) The right to restrict access to certain websites or online platforms.
- d) \_\_\_\_\_ is the potential penalty for cyber wrong.
  - i) Community Service
  - ii) Fine or Monetary Penalty
  - iii) Imprisonment
  - iv) All of the above.

***P.T.O.***

- e) \_\_\_\_\_ is ransomware.
- A type of computer virus
  - A method of Phishing
  - A software used for encryption
  - A fraudulent scheme to extort money
- f) What does SSL stand for in secure E- Transaction?
- Secure Server Layer
  - Secure Socket Layer
  - Secure Server Line
  - Secure Socket Line
- g) Net Neutrality Means \_\_\_\_\_.
- A concept that ensures equal access and treatment of all internet traffic.
  - A regulation that limits internet service providers' control over internet traffic.
  - A policy that allows internet service providers to prioritize certain content over others.
  - A practice that promotes censorship and restriction of online content.
- h) For which of the following there is no provision in Information Technology Act (ITA), 2000?
- Digital Signature
  - Cybercrime Offenses and Penalties
  - Data Protection and Privacy
  - Net Neutrality

**Q2) Define Computer Crimes. Explain in detail the Types of Computer Crimes.[14]**

**Q3) What is the meaning of Intruders? Explain in detail the Types of Intruders.[14]**

**Q4) State the meaning of the Information Technology Act. Explain in detail the Legal Provisions in Information Technology Act relating to Digital Signature Certificate. [14]**

**Q5) Explain in detail the Procedures and Powers of the Cyber Regulation Appellate Tribunal. [14]**

**Q6) Write short notes on : (Any two) [12]**

- Computer Fraud
- Electronic Transaction Protocols
- Scope of Cyber Laws
- Bankers Books Evidence Act, 1891



Total No. of Questions : 6]

P3062

[6036]-206

M.Com. (Part - I)

205 : E- SECURITY AND CYBER LAWS  
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II) (Group - B)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 हे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

**प्र.1)** रिक्त जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) ई-कॉमर्स सिव्युरिटीमधील फायरवॉलचा ..... हा उद्देश आहे.
- i) नेटवर्कमध्ये अनधिकृत प्रवेशास प्रतिबंध करणे
  - ii) डेटा ट्रान्समिशन एन्क्रिप्ट करणे
  - iii) मालवेअर आणि व्हायरसपासून संरक्षण करणे
  - iv) वापरकर्ता ओळख प्रमाणित करणे
- ब) खालीलपैकी ..... सुरक्षित ई-व्यवहाराच्या पद्धतीचे उदाहरण आहे.
- i) घरपोच दिल्यावर रोख रक्कम
  - ii) बँक हस्तांतरण
  - iii) कोणत्याही वेबसाइटद्वारे पेमेंट
  - iv) मेलद्वारे क्रेडिट कार्ड तपशील पाठवणे
- क) 'फ्रीडम ऑफ स्पीच इन सायबरस्पेस' ही संकल्पना काय आहे?
- i) इंटरनेटवर हस्तक्षेप किंवा नियंत्रण न करता आपली मते आणि कल्पना व्यक्त करण्याचा अधिकार
  - ii) संगणक प्रणाली हॅक करून खाजगी माहिती मिळवण्याचा अधिकार
  - iii) खोटी माहिती पसरवण्याचा आणि ऑनलाइन छळवणुकीत गुंतण्याचा अधिकार
  - iv) विशिष्ट वेबसाइट्स किंवा ऑनलाइन प्लॅटफॉर्मवर प्रवेश प्रतिबंधित करण्याचा अधिकार
- ड) ..... हा सायबर चुकीसाठी संभाव्य दंड आहे.
- i) समुदाय सेवा
  - ii) दंड किंवा आर्थिक दंड
  - iii) तुरुंगवास
  - iv) वरील सर्व

- इ) ..... हे रॅन्समवेअर आहे.
- i) संगणक व्हायरसचा एक प्रकार      ii) फिशिंगची पद्धत  
iii) एनक्रिप्शनसाठी वापरलेले सॉफ्टवेअर      iv) पैसे उकळण्याची फसवी योजना
- फ) सुरक्षित ई-व्यवहारामध्ये SSL चा अर्थ काय आहे ?
- i) सुरक्षित सर्व्हर स्तर      ii) सुरक्षित सॉकेट लेयर  
iii) सुरक्षित सर्व्हर लाइन      iv) सुरक्षित सॉकेट लाइन
- य) नेट न्यूट्रॅलिटी म्हणजे .....
- i) सर्व इंटरनेट रहदारीचा समान प्रवेश आणि उपचार सुनिश्चित करणारी संकल्पना.  
ii) इंटरनेट ट्रॅफिकवर इंटरनेट सेवा प्रदात्यांचे नियंत्रण मर्यादित करणारे नियम.  
iii) एक धोरण जे इंटरनेट सेवा प्रदात्यांना इतरांपेक्षा विशिष्ट सामग्रीला प्राधान्य देण्यास अनुमती देते.  
iv) ऑनलाइन सामग्रीच्या नियंत्रणांना आणि निर्बंधांना प्रोत्साहन देणारी एक पद्धत.
- र) खालीलपैकी कोणासाठी माहिती तंत्रज्ञान कायदा (ITA), 2000 मध्ये कोणतीही तरतूद नाही ?
- i) डिजिटल स्वाक्षरी      ii) सायबर गुन्हे आणि दंड  
iii) डेटा संरक्षण आणि गोपनीयता      iv) नेट न्यूट्रॅलिटी

**प्र.2)** संगणक गुन्ह्यांची व्याख्या द्या. संगणक गुन्ह्यांचे प्रकार तपशीलवार स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** घुसखोरांचा अर्थ काय आहे? घुसखोरांचे प्रकार तपशीलवार स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** माहिती तंत्रज्ञान कायद्याचा अर्थ सांगा. डिजिटल स्वाक्षरी प्रमाणपत्राशी संबंधित माहिती तंत्रज्ञान कायद्यातील कायदेशीर तरतुदीं तपशीलवार स्पष्ट करा. [14]

**प्र.5)** सायबर रेग्युलेशन अपिलेट ट्रिब्युनलच्या कार्यपद्धती आणि अधिकार तपशीलवार स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) संगणक फसवणूक  
ब) इलेक्ट्रॉनिक व्यवहार प्रोटोकॉल  
क) सायबर कायदांची व्याप्ती  
ड) बँकर्स बुक्स एन्डिडन्स ऍक्ट, 1891



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3063

[Total No. of Pages : 4

[6036]-207

M.Com. (Part - I)

COMMERCIAL LAWS & PRACTICES

206 : Laws Relating to Copyright and Design

(2019 Pattern) (Semester - II) (Group - B) (Special Paper - IV)

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Q. No. 1 and Q. No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting a suitable choice (Any Six) :

**[6]**

- i) Designs Act 2000, came into force on \_\_\_\_\_.  
(2001, 2002, 2005)
- ii) \_\_\_\_\_ was established to promote the protection of Intellectual property.  
(IMF, WTO, WIPO)
- iii) Protection of plant varieties and farmer's Rights Act enacted in the year \_\_\_\_\_.  
(2005, 2008, 2001)
- iv) \_\_\_\_\_ is a geographical indication.  
(World Wide Web, BMW, Darjeeling Tea)
- v) A Trademark Protects \_\_\_\_\_.  
(An Invention, Work Art, Logos)
- vi) Registrar of copyrights appointed by \_\_\_\_\_.  
(The President, The Central Government, Prime Minister)
- vii) Patenting generic resources may leads to \_\_\_\_\_.  
(Conservation of biodiversity, Protection of biodiversity, Destruction of biodiversity)
- viii) UPOV convention is deals with \_\_\_\_\_.  
(Plant variety, Plastic use, Patent)

**P.T.O.**



**Q2)** Explain the evolution of Law on copyright, State the meaning, scope and characteristics of copyright. **[14]**

**Q3)** State the Provisions of Design Act, 2000 with reference to Infringements (Piracy) of registered design (Sec. 22) and its remedies. **[14]**

**Q4)** What are the objectives of protection of plant varieties and farmers Rights Act, 2001? Explain the rights and Privileges of Breeders and Researchers. **[14]**

**Q5)** Define the Geographical Indications. Explain the concept, meaning and contents of Geographical Indications. **[14]**

**Q6)** Write Short Notes (Any Two) : **[12]**

- a) Application for Registration of a Design.
- b) Functions of Copyright Societies.
- c) Powers of Central Government.
- d) Regulatory Authorities Under GI Act.



Total No. of Questions : 6]

P-3063

[6036]-207

M.Com. (Part - I)

COMMERCIAL LAWS & PRACTICES

206 : Laws Relating to Copyright and Design

(2019 Pattern) (Semester - II) (Group - B) (Special Paper - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना : 1) प्र. क्र. 1 व प्र. क्र. 6 अनिवार्य आहेत.  
2) प्र. क्र. 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.  
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्रश्न 1)** योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा) [6]
- i) डिझाइन कायदा, 2000 हा ..... या वर्षी अंमलात आला.  
(2001, 2002, 2005)
- ii) ..... ची स्थापना बौद्धिक संपदेला चालना व संरक्षण देण्यासाठी करण्यात आली.  
(आय एम एफ, डब्ल्यू टी ओ, वि पो)
- iii) रोपे नमुने व शेतकऱ्यांचे हक्क संरक्षण कायदा हा ..... या वर्षी संमत करण्यात आला.  
(2005, 2008, 2001)
- iv) ..... हे भौगोलिक निर्देशांक आहे.  
(डब्ल्यू डब्ल्यू डब्ल्यू, बी. एम. डब्ल्यू, दार्जीलिंग चहा)
- v) ट्रेडमार्क ..... ला संरक्षित करतो.  
(शोध, कृतीकला, लोगो)
- vi) कॉपीराइटस नियंत्रकाची नेमणूक ..... द्वारे केली जाते.  
(राष्ट्रपती, केंद्र सरकार, पंतप्रधान)
- vii) अनुवांशिक संसाधने पेटंट केल्यामुळे ..... होऊ शकते.  
(जैवविविधतेचे संवर्धन, जैवविविधतेचे संरक्षण, जैवविविधतेचा नाश)
- viii) यूपीओव्ही करार ..... शी संबंधित आहे.  
(रोपे विविधता, प्लॅस्टीकचा वापर, पेटंट)

- प्रश्न 2)** मुद्रणाधिकार कायद्याची उत्क्रांती सांगा व त्याचा अर्थ, व्याप्ती व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 3)** नोंदणी केलेल्या आराखड्याच्या उल्लंघनासंदर्भात आराखडा कायदा, 2000 (कलम - 22) अंतर्गत तरतूदी सांगून त्यावर उपाय सांगा. [14]
- प्रश्न 4)** रोपे नमुने आणि शेतकऱ्यांचे हक्क संरक्षण कायदा 2001 याची उद्दिष्ट्ये कोणती? निपजक आणि संशोधकाचे हक्क व विशेषाधिकार स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 5)** भौगोलिक संकेताची व्याख्या करा. भौगोलिक संकेताची संकल्पना, अर्थ आणि समाविष्ट बाबी स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]
- अ) डिझाईनच्या नोंदणीसाठी अर्ज
- ब) मुद्रणाधिकार संस्थेची कार्ये
- क) केंद्र सरकारचे अधिकार
- ड) भौगोलिक चिन्ह कायदा, नुसार नियामक मंडळ



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

**P3064**

[Total No. of Pages : 3

[6036]-208

**M.Com.-I**

**207 : APPLICATION OF COST ACCOUNTING**

**(2019 Pattern) (Semester-II) (Group-C)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*

**Q1)** From the following prepare a Reconciliation statement.

**[15]**

Particulars	Amount
Net profits as per financial records	1,28,755
Net profit as per costing records	1,72,400
Works overhead under-recovered in costing records	3,120
Administrative overhead recovered in excess in cost records	1,700
Depreciation charged in financial records	11,200
Depreciation recovered in costing records	12,500
Interest received but not included in costing records	8,000
Obsolescence loss charged in financial records	5,700
Income tax provided in financial books	40,300
Bank interest credited in financial books	750
Stores adjustments (credited in financial books)	475
Depreciation of stock charged in financial books	6,750

**OR**

What do you understand by Product life cycle? What are the features and importance of product life cycle costing? **[15]**

**P.T.O.**

**Q2)** Chandan Ltd. Chennai, produces three products X,Y and Z for which the standards cost and quantities per unit are as follows: **[15]**

Particulars	X	Y	Z
Output Unit	10,000	20,000	30,000
Direct material cost per unit Rs.	30	20	10
Direct labour wages per unit (@ 20) Rs.	20	40	60
Machine hours per unit Hrs.	3	2	1
Number of purchases Requisitions No.	1,000	200	300
Number of machines set-ups			
Production overheads:			
Dept. L - 7,00,000			
Dept. M - 11,00,000	150	100	50

Dept. L is labour-intensive and Dept. M is Machine intensive. Total labour hours in Dept. L are 1,40,000; Total machine hours in Dept. M are 1,00,000 Hrs.

Production overheads by activity are as follows:

- Receiving and inspection                      Rs. 6,00,000
- Production scheduling/set-up                Rs. 12,00,000

Prepare a statement of cost per unit under traditional absorption costing and activity based costing approaches. Also compare the result of the two methods and give your comments.

OR

What is cost allocation? Explain methods of allocating Costs in Cost Centers. **[15]**

**Q3)** MNC Ltd. has two divisions, X and Y. X sells one third of its output on the open market and transfers the rest to Division Y. Costs and revenue during 2022 are as follows. **[15]**

	X	Y	Total
Sales	16,000	48,000	64,000
Cost of production	24,000	20,000	<u>44,000</u>
			20,000

There are no openings or closing stocks. you are required to find out profit of each divisions and the profit of the company using transfer price.

- a) at cost
- b) at cost plus a margin of 25%
- c) at market value

OR

What is Target costing? Explain the objectives of Target costing & Comparison between Target Costing and cost plus Pricing. **[15]**

**Q4)** Short Notes (any three) **[15]**

- a) Steps in Activity Based costing.
- b) Value chain analysis V/S conventional management accounting.
- c) Methods of Transfer Pricing.
- d) Reasons for difference in net profit of Financial and Costing books.
- e) Phases of Product Life Cycle



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P-3887

[Total No. of Pages : 3

[6036]-209

F.Y. M.Com.

**ADVANCE COST ACCOUNTING AND COST SYSTEMS**

**208 : Cost Control and Cost Systems (Special Paper - IV)**

**(2019 Pattern) (Semester - II) (Group - C)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question 1 is compulsory.*
- 2) *Solve any 2 questions from remaining.*

**Q1) A) Fill in the blanks :**

**[5]**

- i) \_\_\_\_\_ calculates the sales that have surpassed the break-even point.
  - a) Margin of Safety
  - b) Break variance
  - c) Contribution
  - d) Planning
- ii) Differential cost refers to the difference between the cost of two alternative \_\_\_\_\_.
  - a) Plan
  - b) decisions
  - c) policies
  - d) routes
- iii) A pricing strategy is the process and methodology used to determine prices for \_\_\_\_\_.
  - a) products and services
  - b) sales
  - c) purchase
  - d) process
- iv) \_\_\_\_\_ is the efficiency of production of goods or services expressed by some measure.
  - a) Productivity
  - b) Resource
  - c) Input
  - d) Output
- v) Cost control is a process which focuses on reducing the \_\_\_\_\_ of production.
  - a) process
  - b) items
  - c) total cost
  - d) sales

**P.T.O.**

- B) True of False : [5]
- i) Cost cutting refers to measures implemented by a company to increase its expenses and improve profitability.
  - ii) Pricing is a process of fixing the value that a manufacturer will receive in the exchange - services and goods.
  - iii) Labour productivity is a concept used to measure the worker's efficiency.
  - iv) Just-in-time (JIT) production also known as lean production.
  - c) Penetration and skimming are two strategies which play a crucial role in deciding the price of a new product.
- C) Match the following : [5]
- |                       |   |
|-----------------------|---|
| i) Marginal Costing   | a) Cost benefit analysis                |
| ii) Cost analysis     | b) Total revenue is equal to total cost |
| iii) Low productivity | c) Full costing                         |
| iv) BEP               | d) Variable costing                     |
| v) Absorption costing | e) Poor management                      |
- D) Short Notes (Any three out of five) : [15]
- i) Features of Differential Costing
  - ii) Principles of Product of Pricing
  - iii) Basis of Apportionment of Various Overheads
  - iv) Cost Reduction
  - v) Causes of lower Productivity

**Q2)** B Ltd is currently working at 50% capacity and produces 10000 units.

At 60% working, raw material cost increases by 2 percent and selling price falls by 2 percent.

At 80% working, raw material cost increases by 5 percent and selling price falls by 5 percent. At 50% capacity working, the product costs Rs. 180 per unit and is sold at Rs. 200 per unit.

The unit cost of Rs. 180 is made up as follows

Material	Rs. 100
Wages	Rs. 30
Factory overheads	Rs. 30 (40% fixed)
Administration overheads	Rs. 20 (50% fixed)

Prepare a Marginal cost statement showing the estimated profit of the business when it is operated at 60% and 80% capacity. [15]



**Q3)** E Ltd manufacturers stainless steel shaving blades and the market price is fixed at Rs. 40 per pack containing five blades. The cost particulars per pack are as follows - **[15]**

Particulars	Rs.
Basic Materials	15
Productive Wages	4
Direct Expense	2
Variable works overheads	3
Marginal Administration overheads	1
Selling Commission 10% on Invoice Price	-
Fixed overheads p.a.	5000

The company was producing only 5000 packs. However they have additional capacity to produce another 500 packs without incurring any additional fixed overheads. One of the distributor has given them a proposal to take 500 packs in addition to their normal quota, but at a reduced selling price at Rs. 30 per pack and shown his willingness to accept only 50% of his normal commission for this conditional proposal.

The company seeks your suggestion about the viability of this proposal.

**Q4)** What is Cost Reduction? Explain Cost Reduction Programme and its implementation, methods and techniques. **[15]**



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3065**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-210

**M.Com. (Part - 1)**

**INTERNATIONAL CO - OPERATIVE MOVEMENT**

**CO- Operation and Rural Development**

**(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II) (Group - D) (209)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No.2 to question No.5.*
- 3) *Figures to the right side indicates full marks.*

**Q1)** Fill in the Blanks by selecting suitable choices ( any 6 out of 8) **[6]**

- a) \_\_\_\_\_ was a German who organized Co- operative societies for providing credit to big farmers.
  - i) F.W. Raiffeisen
  - ii) Herr Franz Schulze
  - iii) Dr. Hass
  - iv) Oslo
- b) Expand IFAP
  - i) International federation of Agricultural producer
  - ii) International finance for Agricultural producers
  - iii) Inter country finance for Agricultural produce
  - iv) International food Association of product
- c) What is short form of Kerala State Co - operative marketing federation?
  - i) KSCMF
  - ii) KSCOFE
  - iii) KSCMFED
  - iv) MARKETFED.
- d) Choose the correct year - Mirdha Committee.
  - i) 1954
  - ii) 1990
  - iii) 1996
  - iv) 2000

**P.T.O.**

- e) \_\_\_\_ is the world's birthplace of the Co-operative agricultural credit movement.
- |            |             |
|------------|-------------|
| i) India   | ii) Britan  |
| iii) Japan | iv) Germany |
- f) The International Co-operative alliance was founded in \_\_\_\_
- |           |          |
|-----------|----------|
| i) 1859   | ii) 1895 |
| iii) 1865 | iv) 1885 |
- g) In \_\_\_\_ the national Co-operative development corporation (NCDC) was established for strengthening the Co-operative activities.
- |           |          |
|-----------|----------|
| i) 1961   | ii) 1962 |
| iii) 1963 | iv) 1964 |
- h) The \_\_\_\_ is the chief executives officer of the ICA.
- |                     |                      |
|---------------------|----------------------|
| i) Board            | ii) President        |
| iii) Vice president | iv) Director General |

**Q2)** Explain the impact of industrial revolution on Co-operation movement in Great Britain. **[14]**

**Q3)** Compare the feature of Co-operative movement in capitalist economy and socialist economy. **[14]**

**Q4)** What are the principles of Co-operations laid down by international Co-operative Alliance (ICA) **[14]**

**Q5)** Explain the challenges of Co-operatives posed by Globalisation. **[14]**

**Q6)** Write short notes (any 2) **[2×6=12]**

- a) Credit Co-operative and agricultural development in Israel.
- b) Objective of International Co-operative alliance (ICA).
- c) Nature of Co-operation
- d) Co-operation in mixed economy.

\* \* \*

Total No. of Questions : 6]

P3065

[6036]-210

M.Com. (Part - 1)

INTERNATIONAL CO - OPERATIVE MOVEMENT

CO- Operation and Rural Development

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II) (Group D) (209)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 हे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

---

**प्र.1)** योग्य पर्याय निवडून रिक्त जागा भरा. (8 पैकी कोणतेही 6)

[6]

- अ) ..... ह्या जर्मन व्यक्तीने मोठ्या शेतकऱ्यांना कर्ज देण्यासाठी सहकारी संस्थांचे आयोजन केले.
- |                      |                       |
|----------------------|-----------------------|
| i) एफ डब्लू रायफिसेन | ii) हेर फ्रांस शुल्झे |
| iii) डॉ. हस          | iv) ओस्लो             |
- ब) IFAP विस्तृत करा.
- i) अंतरराष्ट्रीय कृषी उत्पादक फेडरेशन
  - ii) कृषी उत्पादकांसाठी अंतरराष्ट्रीय वित्त
  - iii) कृषी उत्पादनासाठी अंतरदेशी वित्त
  - iv) उत्पादनाची अंतरराष्ट्रीय खाद्य संघटना
- क) केरला राज्य सहकारी विपणन महासंघाचे लघू रूप काय?
- i) के एस सी एम एफ
  - ii) के एस सी ओ एफ ई
  - iii) के एस सी एम एफ ई डी
  - iv) एम ए आर के ई टी एफ ई डी
- ड) योग्य वर्ष जुळवा - मिर्धा समिती.
- |           |          |
|-----------|----------|
| i) 1954   | ii) 1990 |
| iii) 1996 | iv) 2000 |

- इ) ..... हे जगातील सहकारी कृषी संवर्धन पत चळवळीचे जन्मस्थान आहे.
- i) भारत ii) ब्रिटन  
iii) जपान iv) जर्मनी
- फ) आंतरराष्ट्रीय सहकारी आघाडीची स्थापना ..... मध्ये झाली .
- i) 1859 ii) 1895  
iii) 1865 iv) 1885
- य) ..... मध्ये सहकार उपक्रम बळकट करण्यासाठी राष्ट्रीय सहकारी विकास सहकार (एन सी डी सी) ची स्थापना केली गेली.
- i) 1961 ii) 1962  
iii) 1963 iv) 1964
- र) ..... हे आय सी ए चे मुख्य कार्यकारी अधिकारी आहे.
- i) मंडल ii) अध्यक्ष  
iii) उपअध्यक्ष iv) सामान्य संचालक Director General

**प्र.2)** ग्रेट ब्रिटन मधील सहकार चळवळीवर औद्योगिक क्रांतीचा प्रभाव स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** भांडवलशाही आणि समाजवादी अर्थव्यवस्थेतील सहकारी चळवळीच्या वैशिष्ट्यांची तुलना करा. [14]

**प्र.4)** आंतरराष्ट्रीय सहकारी एलायन्स (ICA) नेतृत्वाखाली सहकार्याची तत्त्वे काय आहेत? [14]

**प्र.5)** जागतिकीकरणामुळे सहकारी क्षेत्रातील आव्हाने स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा.(कोणतेही दोन) [12]

- अ) इस्त्रायल मध्ये क्रेडीट सहकारी आणि कृषी विकास  
ब) आंतरराष्ट्रीय सहकारी अलायन्स (ICA) ची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.  
क) सहकार्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.  
ड) मिश्र अर्थव्यवस्थेतील सहकार



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3066

[Total No. of Pages : 4

[6036]-211

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

CO-OPERATIVE MANAGEMENT AND EDUCATION

210 : Co-Operation and Rural Development

(2019 Pattern) (Special Paper - IV) (Group - D)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 60

Instructions to the candidates:

- 1) Questions No. 1 and Question No. 6 are Compulsory.
- 2) Solve any 3 questions from question 2 to question 5.
- 3) Figures to the right side indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks selecting suitable choice (any 6 out of 8)

[6 × 1 = 6]

- i) The principal followed in a co-operative society is
  - a) No vote
  - b) One man one vote
  - c) Multiple votes
  - d) One share one vote
- ii) Which society offers a production bonus?
  - a) Urban Society
  - b) Dairy Society
  - c) Agricultural Society
  - d) Non-Agricultural Society
- iii) Co-operatives in India follow \_\_\_\_\_ type of organisation structure.
  - a) Centralized structure
  - b) Decentralized structure
  - c) Unitary structure
  - d) Federal structure
- iv) Registrar of co-operative societies is appointed by
  - a) Government
  - b) Director
  - c) Share holder's
  - d) Account holder
- v) Full form of IRMA \_\_\_\_\_.
  - a) Institute of Rural Management Anand
  - b) Institute of Rural & Agriculture Management
  - c) Institute of Road Management
  - d) Institute of road and Safety Management

P.T.O.



Total No. of Questions : 6]

P-3066

[6036]-211

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

CO-OPERATIVE MANAGEMENT AND EDUCATION

210 : Co-Operation and Rural Development

(2019 Pattern) (Special Paper - IV) (Group - D)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

सूचना :

- 1) प्रश्न 1 व प्रश्न 6 आवश्यक.
- 2) प्रश्न 2 ते 5 पैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
- 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

---

प्रश्न 1) खालीलपैकी योग्य पर्याय निवडा. (कोणत्याही सहा)

[6 × 1 = 6]

- i) सहकारी संस्थांमध्ये खालीलपैकी कोणते तत्व पाळले जाते.
  - अ) मनाचा अधिकार नाही
  - ब) एक व्यक्ती एक मत
  - क) अनेक मताचा अधिकार
  - ड) एक शेअर एक मत
- ii) कोणती सहकारी संस्था उत्पादन बोनस देते.
  - अ) नागरी पतसंस्था
  - ब) डेअरी सहकारी संस्था
  - क) कृषी पतसंस्था
  - ड) अकृषी सहकारी संस्था
- iii) भारतातील सहकारी संस्था ..... संरचना वापरतात.
  - अ) केंद्रीकृत संरचना
  - ब) विकेंद्रित संरचना
  - क) एकात्म संरचना
  - ड) फेडरल संरचना
- iv) सहकारी संस्थांचे निबंधक कोणाद्वारे नियुक्त केले जातात.
  - अ) सरकार
  - ब) डायरेक्टर
  - क) भाग धारक
  - ड) खाते धारक
- v) IRMA चे पूर्ण रूप सांगा.
  - अ) इन्स्टिट्यूट ऑफ रूरल मॅनेजमेंट आनंद
  - ब) इन्स्टिट्यूट ऑफ रूरल अॅण्ड अॅगरिकल्चर मॅनेजमेंट
  - क) इन्स्टिट्यूट ऑफ रोड मॅनेजमेंट
  - ड) इन्स्टिट्यूट ऑफ रोड अॅण्ड सेफ्टी मॅनेजमेंट





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3067**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-212

**M.Com. (Part - I)**

**BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT**

**211 : Modern Business Practices (Special Paper - III)**

**(Group- E) (2019Pattern) (Credit System) (Semester - II)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No.2 to question No.5*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1) Fill in the Blanks ( any 6)**

**[6]**

- a) FICCI was established in the year \_\_\_\_\_.
- |           |          |
|-----------|----------|
| i) 1927   | ii) 1937 |
| iii) 1916 | iv) 1925 |
- b) The \_\_\_\_\_ is a nonprofit, industry - led organization that aims to promote and support economic growth in India.
- i) Federation of Indian Chambers of Commerce and Industry
  - ii) industrial Credit and Investment Corporation of India.
  - iii) Industrial Development Bank of India
  - iv) Life Insurance Corporation of India
- c) There are \_\_\_\_\_ types of Public Sector Undertakings.
- |           |          |
|-----------|----------|
| i) Three  | ii) Two  |
| iii) Five | iv) Four |
- d) \_\_\_\_\_ utility is an entity that provides goods or services to the general public.
- |                 |                |
|-----------------|----------------|
| i) Public       | ii) Industrial |
| iii) Commercial | iv) Supplier   |

**P.T.O.**

- e) India is the \_\_\_\_ largest wheat producing country in the world.
- |            |           |
|------------|-----------|
| i) Second  | ii) Fifth |
| iii) Sixth | iv) Third |
- f) \_\_\_\_ is the art and science of cultivating the soil, growing crops and raising livestock.
- |                |                |
|----------------|----------------|
| i) Agriculture | ii) Production |
| iii) Service   | iv) Transport  |
- g) Dairy Farming is \_\_\_\_ activity.
- |                        |                  |
|------------------------|------------------|
| i) agricultural        | ii) Professional |
| iii) non- agricultural | iv) urban        |
- h) \_\_\_\_ is an all - purpose organic plant feed that is suitable for use on all plants, shrubs and edibles.
- |                 |               |
|-----------------|---------------|
| i) Bio- Manure  | ii) Chemical  |
| iii) Fertilizer | iv) Pesticide |

**Q2) Explain in detail nature and scope of 'Maharashtra Chamber of Commerce' .[14]**

**Q3) What is 'Public Utility'? Explain in detail Objectives and Functions of 'Public Utilities' in India. [14]**

**Q4) What is "Agricultural Business"? Explain the Government policies, problems and prospects of Agricultural Business in India. [14]**

**Q5) What is 'Dairy Business'? Explain the impact of World Trade Organization (WTO) on development of agri business in India. [14]**

**Q6) Write Short Notes (Any 2) [12]**

- Federation of Indian Chambers of Commerce and Industry
- Public Enterprises
- Agricultural products
- Poultry Business

Total No. of Questions : 6]

P3067

[6036]-212

M.Com. (Part - I)

**BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT**

**211 : Modern Business Practices (Special Paper - III)  
(Group- E) (2019Pattern) (Credit System) (Semester - II)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 हे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

**प्र.1)** रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) FICCI ची स्थापना ..... मध्ये झाली.
- |           |          |
|-----------|----------|
| i) 1927   | ii) 1937 |
| iii) 1916 | iv) 1925 |
- ब) ..... ही एक ना-नफा, उद्योग-नेतृत्व असलेली संस्था आहे जी भारतातील आर्थिक वाढीस प्रोत्साहन आणि समर्थन देण्याचे उद्दिष्ट ठेवते.
- i) फेडरेशन ऑफ इंडियन चॅम्बर्स ऑफ कॉमर्स अँड इंडस्ट्री
  - ii) इंडस्ट्रियल क्रेडिट अँड इन्व्हेस्टमेंट कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया
  - iii) इंडस्ट्रियल डेव्हलपमेंट बँक ऑफ इंडिया
  - iv) भारतीय आयुर्विमा महामंडळ
- क) सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमांचे ..... प्रकार आहेत.
- |          |         |
|----------|---------|
| i) तीन   | ii) दोन |
| iii) पाच | iv) चार |
- ड) ..... उपयोगिता ही एक संस्था आहे जी सामान्य लोकांना वस्तु किंवा सेवा प्रदान करते.
- |                 |               |
|-----------------|---------------|
| i) सार्वजनिक    | ii) औद्योगिक  |
| iii) व्यावसायिक | iv) पुरवठादार |

- इ) भारत हा जगातील ..... क्रमांकाचा गहू उत्पादक करणारा देश आहे.  
 i) दुसरा ii) पाचवा  
 iii) सहावा iv) तिसरा
- फ) ..... ही मातीची मशागत करणे, पिके वाढवणे आणि पशुधन वाढवणे ही कला आणि विज्ञान आहे.  
 i) शेती ii) उत्पादन  
 iii) सेवा iv) वाहतूक
- य) दुग्धव्यवसाय हा एक ..... व्यवसाय आहे.  
 i) कृषी ii) व्यावसायिक  
 iii) अकृषी iv) शहरी
- र) ..... हे सर्व-उद्देशीय सेंद्रिय वनस्पती खाद्य आहे जे सर्व झाडे, झुडुपे आणि खाद्यपदार्थांवर वापरण्यासाठी योग्य आहे.  
 i) जैव खत ii) रासायनिक  
 iii) खत iv) कीटकनाशक

**प्र.2)** महाराष्ट्र चेंबर ऑफ कॉमर्सचे स्वरूप आणि व्याप्ती सविस्तर स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** 'सार्वजनिक उपयोगिता' (Utility) म्हणजे काय? भारतातील 'सार्वजनिक उपयोगिता'ची उद्दिष्टे आणि कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** 'कृषी व्यवसाय' म्हणजे काय? भारतातील कृषी व्यवसायाची सरकारी धोरणे, समस्या आणि भवितव्य स्पष्ट करा. [14]

**प्र.5)** 'दुग्ध व्यवसाय' म्हणजे काय? भारतातील कृषी व्यवसायाच्या विकासावर जागतिक व्यापार संघटनेचा (WTO) प्रभाव स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) फेडरेशन ऑफ इंडियन चेंबर्स ऑफ कॉमर्स अँड इंडस्ट्री  
 ब) सार्वजनिक उपक्रम  
 क) कृषी उत्पादने  
 ड) कुक्कटपालन व्यवसाय



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3068

[Total No. of Pages : 4

[6036]-213

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

**BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT**

**212 : Business Environment Analysis**

**(2019 Pattern) (Special Paper - IV) (Group - E)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates :*

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three question from question No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1) Fill in the Blanks (Any 6) :**

**[6]**

- i) Centralized control in Multinational Companies implies control exercised by \_\_\_\_\_.
  - a) Branches
  - b) Subsidiaries
  - c) Headquarter
  - d) Parliament
- ii) The public sector enterprises are owned, managed and controlled by the \_\_\_\_\_.
  - a) Government
  - b) Individuals
  - c) Foreigner
  - d) Investors
- iii) \_\_\_\_\_ is the regulator of Money market.
  - a) Reserve Bank of India
  - b) Government of India
  - c) Telecom Regularity Authority
  - d) Insurance Regularity Department
- iv) A \_\_\_\_\_ market is a financial market where long-term debt or equitybacked securities are bought and sold.
  - a) capital
  - b) local
  - c) public
  - d) regional
- v) \_\_\_\_\_ is a strategic technique used to identify all internal and external factors that could affect a company's success.
  - a) Environmental analysis
  - b) Unemployment
  - c) Social Justice
  - d) Regional Imbalance

**P.T.O.**



Total No. of Questions : 6]

P-3068

[6036]-213

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

**BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT**

**212 : Business Environment Analysis**

(2019 Pattern) (Special Paper - IV) (Group - E)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 अनिवार्य आहे.  
2) प्रश्न क्र. 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.  
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात आहे.  
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

- प्रश्न 1)** रिक्वाम्या जागा भरा (कोणत्याही सहा) : [6]
- i) बहुराष्ट्रीय कंपन्यामधील केंद्रीकृत नियंत्रण हे ..... द्वारे वापरलेले नियंत्रण सूचित करते.  
अ) शाखा ब) उपकंपन्या  
क) मुख्यालय ड) संसद
- ii) सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम हे ..... च्या मालकीचे, व्यवस्थापित आणि नियंत्रित आहेत.  
अ) सरकार ब) व्यक्ती  
क) परदेशी ड) गुंतवणूकदार
- iii) ..... ही नाणे बाजाराची नियामक आहे.  
अ) रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया ब) भारत सरकार  
क) दूरसंचार नियमितता प्राधिकारण ड) विमा नियमितता विभाग
- iv) ..... बाजार हा एक आर्थिक बाजार आहे जेथे दीर्घकालीन कर्ज किंवा इक्विटी बँकड सिक्युरिटीज खरेदी आणि विक्री केली जातात.  
अ) भांडवल ब) स्थानिक  
क) सार्वजनिक ड) प्रादेशिक
- v) ..... हे एक धोरणात्मक तंत्र आहे, जे कंपनीच्या यशावर परिणाम करणारे सर्व अंतर्गत आणि बाह्य घटक ओळखण्यासाठी वापरले जाते.  
अ) पर्यावरणीय विश्लेषण ब) बेरोजगारी  
क) सामाजिक न्याय ड) प्रादेशिक असमतोल





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3069**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-214

**M.Com. -I**

**BUSINESS ADMINISTRATION**

**213 : Business Ethics and Professional Values (Special Paper - III)  
(CBCS) (2019Pattern) (Semester - II) (Group - F)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No.2 to question No.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the Blanks by selecting suitable choice ( any six) **[6]**

- a) To establish an ethical infrastructure and integrate ethics in working organisation we need to study the \_\_\_\_\_ in the new economy.
  - i) Ethics
  - ii) Values
  - iii) Code to conduct
  - iv) Assets
- b) According to Kant's approach of moral philosophy, ethics is based on \_\_\_\_\_.
  - i) The Consequences of one's action
  - ii) Sympathy
  - iii) A social contract
  - iv) Practical reason
- c) Management's social responsibilities include all of the following except \_\_\_\_\_.
  - i) Economic
  - ii) Caretaker
  - iii) Legal
  - iv) Ethical
- d) Corporate social responsibility that extends beyond legal mandates can help to meet social expectations in the absence of \_\_\_\_\_.
  - i) Statutory devices
  - ii) Social tool
  - iii) Cost tool & techniques
  - iv) Science tool.
- e) \_\_\_\_\_ is the process of searching for prospective employees and stimulating them to apply for job in an organisation.
  - i) Training
  - ii) Analysis
  - iii) Recruitment
  - iv) Development

**P.T.O.**

- f) Documents that consists of all ethical standards that employer from employee is classified as \_\_\_\_\_
- i) Ethics code
  - ii) Descriptive code
  - iii) Procedural code
  - iv) Distributive code
- g) \_\_\_\_\_ is not the type of pollution.
- i) Air pollution
  - ii) Water Pollution
  - iii) Sound Pollution
  - iv) Economic Pollution
- h) The depletion in the ozone layer is caused by \_\_\_\_\_
- i) Nitrous Oxide
  - ii) Carbon dioxide
  - iii) Chlorofluoro carbons
  - iv) Methane

**Q2)** Define the term 'Ethics'. Explain in detail the determinants and process of ethical decision making. **[14]**

**Q3)** What is 'Value Based Management'? Explain the benefits and methods of value Based Management. **[14]**

**Q4)** Explain the ethical practices in Information Technology and ethics at work place. **[14]**

**Q5)** Write a detail note on Natural Resources Depletion and Pollution. **[14]**

**Q6)** Write short notes (Any Two) **[12]**

- a) Importance of Business Ethics.
- b) Corporate Social Responsibility.
- c) Indian Ethical Practices in Finance.
- d) Sustainable Development.



Total No. of Questions : 6]

P3069

[6036]-214

M.Com. -I

**BUSINESS ADMINISTRATION**

**213 : Business Ethics and Professional Values (Special Paper - III)  
(CBCS) (2019Pattern) (Semester - II) (Group - F)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

**प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)**

[6]

- अ) ज्यावेळेस एखाद्या चालु संघटनेमध्ये नीतीआधारित पायाभूत सुविधा आणि नीतीमुल्यांचे एकत्रीकरण स्थापीत करावयाचे असते त्यावेळेस आपल्याला नविन अर्थव्यवस्थेसाठी ..... चा अभ्यास करावा लागतो.
- |                 |              |
|-----------------|--------------|
| i) नीतीतत्त्वे  | ii) मल्ये    |
| iii) आचारसंहिता | iv) मालमत्ता |
- ब) कान्टच्या नैतिक तत्वज्ञानाच्या दृष्टीकोनानुसार नितिमुल्ये ही ..... वर आधारलेली आहेत.
- |                              |                     |
|------------------------------|---------------------|
| i) एखाद्याच्या कृतीचा परिणाम | ii) दया             |
| iii) सामाजिक करार            | iv) व्यावहारिक कारण |
- क) व्यवस्थापनाच्या सामाजिक जबाबदारी मध्ये ..... बाबीचा समावेश होत नाही.
- |              |               |
|--------------|---------------|
| i) आर्थिक    | ii) केअर टेकर |
| iii) वैधानिक | iv) नैतिकता   |
- ड) कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी द्वारे ज्यावेळेस कायदेशिर घटकांची पूर्णता केली जाते त्यावेळेस .....च्या अनुपस्थितीत सामाजिक अपेक्षांची पूर्तता केली जाते.
- |                            |                     |
|----------------------------|---------------------|
| i) वैधानिक साधने           | ii) सामाजिक साधने   |
| iii) व्यय साधने आणि तंत्रे | iv) शास्त्रीय साधने |
- इ) ..... ही एक अशी प्रक्रिया आहे की जिच्याद्वारे संघटनेचा आवश्यक असणाऱ्या क्षमतांनी परिपूर्ण अशा व्यक्तींचा शोध घेतला जाऊन त्यांना संबंधीत रोजगारासाठी निवडले जाते.
- |              |              |
|--------------|--------------|
| i) प्रशिक्षण | ii) विश्लेषण |
| iii) भरती    | iv) विकास    |

फ) असे एखादे दस्तऐवज की ज्यामध्ये कंपनी ही तिच्या कर्मचाऱ्यांकडून सर्व प्रकारच्या नैतिक प्रमाणित वर्तनाची अपेक्षा करते त्याला ..... म्हटले जाते.

- |                           |                       |
|---------------------------|-----------------------|
| i) नीतिमुल्यांची संहिता   | ii) वर्णनात्मक संहिता |
| iii) प्रक्रियात्मक संहिता | iv) वितरण संहिता      |

य) ..... हा प्रदुषणाचा प्रकार नाही.

- |                    |                    |
|--------------------|--------------------|
| i) हवा प्रदुषण     | ii) पाणी प्रदुषण   |
| iii) ध्वनी प्रदुषण | iv) आर्थिक प्रदुषण |

र) ओझोनच्या थराचे होणारे विघटन हे ..... घटकामुळे घडून येते.

- |                         |                       |
|-------------------------|-----------------------|
| i) नायट्रस ऑक्साईड      | ii) कार्बन डायऑक्साईड |
| iii) क्लोरोफ्लुरोकार्बन | iv) मिथेन             |

**प्र.2)** “नीतिमुल्ये” या संकल्पनेची व्याख्या द्या. नीतिमुल्याधारित निर्णय घेण्याच्या प्रक्रियेचे निर्धारिक आणि प्रक्रिया स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** “मुल्याधारित व्यवस्थापन” म्हणजे काय? मुल्याधारित व्यवस्थापनाचे फायदे आणि पद्धती स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** माहिती तंत्रज्ञानामधील नैतिक कार्यपद्धती आणि कामाच्या ठिकाणी असणारी नैतिकता स्पष्ट करा. [14]

**प्र.5)** नैसर्गिक संसाधनांचा न्हास आणि प्रदुषण यावर सविस्तर टिप लिहा. [14]

**प्र.6)** थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- व्यावसायिक नितिमुल्याचे महत्त्व
- कॉर्पोरेट सामाजिक जबाबदारी
- वित्तपुरवठ्यामधील नितिमुल्याधारित कार्यपद्धती
- शाश्वत विकास



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3070

[Total No. of Pages : 4

[6036]-215

M.Com.

**214 : ELEMENTS OF KNOWLEDGE MANAGEMENT  
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - II) (Group-F)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any 3 questions from question number 2 to question number 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (any 6 out of 8) : **[6]**

- a) \_\_\_\_\_ management is the process of creating, sharing, using and managing the knowledge and information of an organisation.  
(knowledge, information, experience)
- b) Knowledge can be used to make good profit in the \_\_\_\_\_.  
(society, business, club)
- c) Creation of knowledge comes from \_\_\_\_\_.  
(information, knowledge, activities)
- d) \_\_\_\_\_ is a type of intellectual property.  
(service, social work, patent)
- e) \_\_\_\_\_ creates permanent knowledge sharing products.  
(Lectures, Discussion Forum, Writing)
- f) Knowledge of purchase of Machinery is \_\_\_\_\_ knowledge.  
(Collective, Individual, Financial)
- g) \_\_\_\_\_ products can be considered as techno-savvy or the technology oriented product.  
(experience based, technology based, cash based)
- h) The entire \_\_\_\_\_ philosophy is based on an intense desire to achieve the best in all processes.  
(CRM, TQM, HRM)

**P.T.O.**

**Q2)** Explain in detail E-commerce and Knowledge Management. **[14]**

**Q3)** Explain the term knowledge sharing and state the types of Knowledge Sharing. **[14]**

**Q4)** Write the definition of Knowledge Management. Explain the relevance of knowledge management in today's business world. **[14]**

**Q5)** Write meaning of knowledge strategy creation. Explain the nature and scope of Knowledge Strategy Creation. **[14]**

**Q6)** Write Short Notes (any 2 out of 4) : **[12]**

- a) TQM and Knowledge Management.
- b) Role of a leader in Knowledge Management.
- c) Difference between information and knowledge.
- d) Knowledge engineering for IT based services.



Total No. of Questions : 6]

P-3070

[6036]-215

M.Com.

214 : ELEMENTS OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - II) (Group-F)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

सूचना :

- 1) प्रश्न क्रमांक 1 व प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहेत.
- 2) प्रश्न क्रमांक 2, 3, 4 व 5 पैकी कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
- 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

**प्रश्न 1)** रिकाम्या जागा भरा. (8 पैकी कोणतेही 6) : [6]

- अ) ..... व्यवस्थापन ही संस्थेचे ज्ञान आणि माहिती तयार करणे, सामायिकरण करणे, वापरणे आणि व्यवस्थापित करणे ही प्रक्रिया आहे.  
(ज्ञान, माहिती, अनुभव)
- ब) ज्ञानाचा उपयोग ..... चांगला नफा मिळविण्यासाठी केला जाऊ शकतो.  
(समाजात, व्यवसायत, क्लब)
- क) ज्ञानाची निर्मिती ..... मधून होते.  
(माहिती, ज्ञान, उपक्रम)
- ड) ..... ही एक प्रकारची बौद्धिक मालकत्ता आहे.  
(सेवा, सामाजिक कार्य, पेटंट)
- इ) ..... कायमस्वरूपी ज्ञान सामायिकरण उत्पादने तयार करते.  
(व्याख्याने, चर्चा मंच, लेखन)
- फ) यंत्रसामग्री खरेदीचे ज्ञान म्हणजे ..... ज्ञान.  
(सामूहिक, वैयक्ति, आर्थिक)
- य) ..... उत्पादने टेक्नोसॅव्ही किंवा टेक्नॉलॉजी ओरिएंटेड उत्पादने मानली जाऊ शकतात.  
(अनुभव अधारीत, तंत्रज्ञान अधारित, रोख अधारित)
- र) संपूर्ण ..... तत्वज्ञान हे सर्व प्रक्रियांमध्ये सर्वोत्तम साध्य करण्याच्या तीव्र इच्छेवर आधारित आहे.  
(सी.आर.एम्, टी.क्यू.एम्, एच.आर.एम्)



- प्रश्न 2)** ई कॉमर्स आणि ज्ञान व्यवस्थापन सविस्तर स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 3)** ज्ञानाचे सामायिकरण या शब्दाचे स्पष्टीकरण करा आणि ज्ञानाची सामायिकरण यांचे प्रकार सांगा. [14]
- प्रश्न 4)** ज्ञान व्यवस्थापनाची व्याख्या लिहा. आजच्या व्यवसायिक जगात ज्ञान व्यवस्थापनाची प्रासंगिकता स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 5)** ज्ञान व्यूहरचना निर्मितीचा अर्थ लिहा. ज्ञान व्यूहरचना निर्मितीचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. [14]
- प्रश्न 6)** टिपा लिहा (4 पैकी कोणतेही 2) : [12]
- अ) टीक्यूएम (TQM) आणि ज्ञान व्यवस्थापन
  - ब) ज्ञान व्यवस्थापनात नेत्याची भूमिका
  - क) माहिती आणि ज्ञान यातील फरक
  - ड) आयटी (IT) आधारित सेवांसाठी ज्ञान अभियांत्रिकी



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3071**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-216

**M.Com. -I**

**ADVANCED BANKING AND FINANCE**

**215 : Banking Law and Practices**

**(CBCS 2019Pattern) (Semester - II) (Group - G)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No.2 to question No.5*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the Blanks by selecting suitable choice ( any six) **[6]**

- a) \_\_\_\_\_ scheme is for redressal of customer grivances regarding the services being provided by the banks.
  - i) Core Banking
  - ii) Ombudsman scheme -2006
  - iii) Banking Tribunal
  - iv) Banking Regulation Act - 1949
- b) \_\_\_\_\_ is conducive to making banking transactions easy,accurate and secure.
  - i) Banking Technology
  - ii) Banking Recruitment
  - iii) Control of Government
  - iv) All of the above
- c) There is highest risk in \_\_\_\_\_ type of asset.
  - i) Standard Asset
  - ii) Sub- standard Asset.
  - iii) Dout full Assets
  - iv) General Asset.
- d) The loan portfolio is a major \_\_\_\_\_ of banks.
  - i) Asset
  - ii) Liabilities
  - iii) Investment
  - iv) Profit
- e) The three stages of money laundering are \_\_\_\_\_
  - i) Layering, Placement, Refining
  - ii) Placement, Layering, Integration
  - iii) Layering, Placement, Integration
  - iv) Layering, Refining, Integration.

**P.T.O.**

- f) The Functions of financial Intelligence unit \_\_\_\_\_
- i) Collection of Information      ii) Analysis of Information
  - iii) Sharing of Information      iv) All the above
- g) \_\_\_\_\_ is not a current account transaction.
- i) Imports Payables
  - ii) Exports receivable
  - iii) Dividend
  - iv) External commercial borrowings.
- h) \_\_\_\_\_ are the major players in the foreign exchange market.
- i) Commercial banks
  - ii) Corporate
  - iii) Exchange brokers
  - iv) Central bank of the country and central government.

**Q2)** Explain the provision of the prevention of money laundering Act,2002 pertaining to obligations of the Banking companies, Financial Institutions and Intermediaries. **[14]**

**Q3)** Explain various provisions under section 3 to 9 of the foreign exchange management Act, 1999. **[14]**

**Q4)** Explain various risk faced by banks while managing their assets and liabilities. **[14]**

**Q5)** Define merger of banking. Explain impact of mergers amongst public sector Banks. **[14]**

**Q6)** Write short note Any two) **[12]**

- a) Authorised person
- b) Attachment (sec.5)
- c) Advantages of Bank mergers.
- d) RBI guidelines for asset & liability management.

\* \* \*

Total No. of Questions : 6]

P3071

[6036]-216

M.Com. -I

ADVANCED BANKING AND FINANCE

215 : Banking Law and Practices

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - II) (Group - G)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सक्तीचे आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

**प्र.1)** योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) बँका तर्फे पुरविण्यात येत असलेल्या सेवांशी संबंधित ग्राहकांच्या तक्रारीचे निवारण करण्यासाठी ..... योजना आहे.
- |                         |                                  |
|-------------------------|----------------------------------|
| i) कोअर बँकींग          | ii) बँकींग लोकायुक्त योजना, 2006 |
| iii) बँकींग न्यायाधीकरण | iv) बँकींग ॲक्ट - 1949           |
- ब) बँकांचे व्यवहार सोप्या पध्दतीने, अचूकपणे व सुरक्षितपणे होण्यासाठी ..... उपयुक्त आहे.
- |                      |                          |
|----------------------|--------------------------|
| i) बँकींग तंत्रज्ञान | ii) बँकींग कर्मचारी भरती |
| iii) सरकारी नियंत्रण | iv) वरील सर्व            |
- क) ..... या प्रकारच्या मत्तेमध्ये सर्वात जास्त जोखीम आहे.
- |                     |   |
|---------------------|---|
| i) प्रमाणित मत्ता   | ii) प्रमाणित पेक्षा कर्मा दर्जाची मत्ता |
| iii) अनिश्चित मत्ता | iv) सामान्य मत्ता                       |
- ड) कर्ज पोर्टफोलिओ ही बँकांची प्रमुख ..... आहे.
- |               |           |
|---------------|-----------|
| i) मालमत्ता   | ii) देयता |
| iii) गुंतवणूक | iv) नफा   |
- इ) अवैध संपत्ती शुद्धीकरणाच्या ..... तीन पायऱ्या आहेत.
- i) स्तरीकरण, प्लेसमेंट, शुद्धीकरण
  - ii) प्लेसमेंट, स्तरीकरण, एकात्मीकरण
  - iii) स्तरीकरण, प्लेसमेंट, एकात्मीकरण
  - iv) स्तरीकरण, शुद्धीकरण, एकात्मीकरण



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3072

[Total No. of Pages : 4

[6036]-217

M.Com. (Part - I)

BANKING & FINANCE

216 - Group - G : Monetary Policy  
(2019 Pattern) (Semester - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 60

Instructions to the candidates:

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.
- 2) Solve any three questions from No. 2 to Q. No. 5.
- 3) Figures to the right side indicate full marks.

Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice (Any Six) : [6]

- i) RBI has been amended by \_\_\_\_\_ Act to provide for a monetary policy committee for the maintenance of price stability.
  - a) Banking Regulation Act 1949
  - b) Reserve Bank Act 1934
  - c) Finance Act - 2016
  - d) Treasuries Act - 2016
- ii) Reverse Repo Rate is a tool used by Reserve Bank of India to \_\_\_\_\_.
  - a) How of Credit
  - b) Absorb Liquidity
  - c) To Keep Liquidity
  - d) Inject Liquidity
- iii) The \_\_\_\_\_ is the latest buzzword among the bankers.
  - a) Commercial Banking
  - b) Mass Banking
  - c) Financial Inclusion
  - d) Social Banking
- iv) The Reserve Bank of India sells government securities to control the \_\_\_\_\_.
  - a) Flow of Governmental Securities
  - b) Flow of Credit
  - c) Flow of Finance in Bank
  - d) Flow of Loan
- v) The \_\_\_\_\_ words is not used in monetary policy.
  - a) Blue Chip
  - b) Bank Rate
  - c) Repo Rate
  - d) Cash Reserve Ratio
- vi) Monetary policy is regulated by \_\_\_\_\_.
  - a) Money lenders
  - b) Central Bank
  - c) State Bank of India
  - d) Private Banks

P.T.O.

- vii) The interest rate charged on overnight loans of reserves between banks is the \_\_\_\_\_.
- a) Treasury bill rate
  - b) Prime rate
  - c) Federal funds rate
  - d) Discount rate
- viii) In 1999 Reserve Bank of India Introduced ILAF stand for \_\_\_\_\_.
- a) Internal Liquidity Adjustment Facility
  - b) Investing Liquidity Adjustment Facility
  - c) Interim Liquidity Adjustment Facility
  - d) None of the above

**Q2) What is mean by Micro Finance? Explain the Functions of Micro Finance.[14]**

**Q3) Explain in detail the Instruments of Monetary Policy. [14]**

**Q4) What is the monetary policy? Explain the objectives of monetary policy.[14]**

**Q5) Take a review of Monetary Policy of RBI in the Last Five Years. [14]**

**Q6) Write Short Notes (Any Two) : [12]**

- a) Credit Rationing
- b) Price Stability
- c) Financial Literacy
- d) Financial Inclusion



Total No. of Questions : 6]

P-3072

[6036]-217

M.Com. (Part - I)

BANKING & FINANCE

216 - Group - G : Monetary Policy

(2019 Pattern) (Semester - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 अनिवार्य आहेत.  
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन सोडवा.  
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्रश्न 1)** योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही सहा) [6]
- i) भारतीय रिझर्व्ह बँकेने किंमत विषयक स्थिरता राखण्यासाठी ..... कायद्यान्वये चलनविषयक समितीची तरतूद केली.  
अ) बँकिंग नियमन कायदा, 1949                      ब) रिझर्व्ह बँक कायदा, 1934  
क) वित्त अधिनियम, 2016                              ड) कोषागार अधिनियम, 2016
- ii) भारतीय रिझर्व्ह बँकेकडून रिव्हर्स रेपो या साधनाचा वापर हा ..... साठी केला जातो.  
अ) पतप्रवाह    ब) तरलता अवशोषण  
क) एकाच स्तरावर तरलता राखणे                      ड) तरलता अंतःक्षेपण
- iii) बँक व्यवसायातील सध्याचा परवलीचा शब्द ..... आहे.  
अ) व्यापारी बँकिंग                                      ब) मास बँकिंग  
क) वित्तीय समावेशन                              ड) सामाजिक बँकिंग
- iv) भारतीय रिझर्व्ह बँकेद्वारे सरकारी रोख्यांची विक्री ही ..... नियंत्रित करण्यासाठी केली जाते.  
अ) सरकारी रोख्यांचा प्रवाह                      ब) पतप्रवाह  
क) बँकांना वित्तपुरवठा व्हावा म्हणून                      ड) कर्जाचा प्रवाह
- v) चलन विषयक धोरणात ..... शब्द वापरला जात नाही.  
अ) ब्लू चिप    ब) बँक दर  
क) रेपो दर    ड) रोख राखीव निधी प्रमाण
- vi) चलन विषय धोरणाचे नियमन हे ..... द्वारे केले जाते.  
अ) सावकार    ब) मध्यवर्ती बँक  
क) भारतीय स्टेट बँक                                      ड) खाजगी बँका



vii) राखीव साठ्यावरील एकरात्रीची जी कर्जे असतात त्याच्यावरती जो व्याजदर लावलेला असतो तो ..... दराप्रमाणे असतो.

अ) ट्रेझरी बिल दर

ब) प्राईम दर

क) फेडरल फंड्स दर

ड) डिस्काउंट दर

viii) 1999 मध्ये भारतीय रिझर्व्ह बँकेने आय एल ए एफ चा परिचय करून दिला, आय एल ए एफ म्हणजे ..... होय.

अ) इंटरनल लिक्विडिटी अडजस्टमेन्ट फॅसिलिटी

ब) इन्वेस्टिंग लिक्विडिटी अडजस्टमेन्ट फॅसिलिटी

क) इंटीरिम लिक्विडिटी अडजस्टमेन्ट फॅसिलिटी

ड) वरीलपैकी एकही नाही

**प्रश्न 2)** सूक्ष्म वित्तपुरवठा म्हणजे काय? सूक्ष्मवित्त पुरवठ्याची कार्ये स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 3)** चलनविषयक धोरणाची साधने सविस्तर स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 4)** चलनविषयक धोरण म्हणजे काय? चलनविषयक धोरणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 5)** भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या मागील पाच वर्षातील चलन पुरवठा विषयक धोरणाचा आढावा घ्या. [14]

**प्रश्न 6)** थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

अ) पतनियंत्रण

ब) किंमत स्थिरता

क) वित्तीय साक्षरता

ड) वित्तीय समावेशन



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3073**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-218

**M.Com. (Part - I)**

**ADVANCE MARKETING**

**217 :Customer Relationship Management & Retailing  
(2019 Pattern) (Semester - II) (CBCS) (Group-H) (Special Paper - III)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No.2 to question No.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (any 6) :

**[6]**

- a) Customer Relationship Management includes \_\_\_\_\_
  - i) Acquiring the right customer
  - ii) Instituting the best processes
  - iii) Motivating employees
  - iv) All of the above
- b) \_\_\_\_\_ is any occasion on which the brand or product is used by the end customers
  - i) Customer touch point
  - ii) Retailers touch point
  - iii) Company touch point
  - iv) None of the above
- c) \_\_\_\_\_ is some popular CRM software.
  - i) SAP CRM
  - ii) Sales force
  - iii) Oracle CRM on Demand
  - iv) All of the above
- d) Data warehouses includes \_\_\_\_\_
  - i) Date warehousing Layers
  - ii) Data mining
  - iii) Both (i) and (ii)
  - iv) None of the above
- e) Components of lifetime value is \_\_\_\_\_.
  - i) Time period
  - ii) Revenue
  - iii) Customers
  - iv) All of the above

**P.T.O.**



Total No. of Questions : 6]

P3073

[6036]-218

M.Com. (Part - I)

ADVANCE MARKETING

217 :Customer Relationship Management & Retailing  
(2019 Pattern) (Semester - II) (CBCS) (Group-H) (Special Paper - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

**प्र.1)** योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही सहा)

[6]

- अ) ग्राहक संबंध व्यवस्थापनामध्ये .....समाविष्ट असते.
- i) योग्य ग्राहक मिळविणे
  - ii) सर्वोत्कृष्ट प्रक्रिया स्थापित करणे
  - iii) कर्मचाऱ्यांना प्रेरित करणे
  - iv) वरील सर्व
- ब) ..... हा असा एखादा प्रसंग आहे ज्यावर अंतिम ग्राहकांद्वारे ब्रँड किंवा उत्पादनाचा वापर केला जातो.
- i) ग्राहक स्पर्श बिंदू
  - ii) किरकोळ विक्रते स्पर्श बिंदू
  - iii) कंपनीचा स्पर्श बिंदू
  - iv) वरीलपैकी कोणतेही नाही
- क) ..... हे लोकप्रिय सी. आर. एम. सॉफ्टवेअर आहे.
- i) एस.ए.पी.सी.आर.एम.
  - ii) विक्री सक्ती
  - iii) मागणीनुसार ओरॅकल सी.आर.एम.
  - iv) वरील सर्व
- ड) डेटा गोदामामध्ये ..... समाविष्ट आहे.
- i) डेटा वेअर हाउसिंग लेयर्स
  - ii) डेटा मायनिंग
  - iii) दोन्ही (i) आणि (ii)
  - iv) वरीलपैकी कोणतेही नाही
- इ) आजीवन मुल्याचे घटक ..... आहेत.
- i) कालावधी
  - ii) महसूल
  - iii) ग्राहक
  - iv) वरील सर्व



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3074

[Total No. of Pages : 4

[6036]-219

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

ADVANCE MARKETING (Special Paper - IV)

218 : Services Marketing

(2019 Pattern) (CBCS)

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Questions No. 1 and Question No. 6 are Compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Q.No 2 to Q.No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks selecting suitable choice (Any Six)

**[6]**

- i) Characteristics of Services is \_\_\_\_\_.
  - a) Intangibility
  - b) Greater Life Expectancy
  - c) Greater complexity of the product
  - d) More leisure
- ii) The centralised mass product in of services is difficult due to the \_\_\_\_\_.
  - a) Inseparability
  - b) Intangibility
  - c) Homogeneity
  - d) Perishability
- iii) Service pricing strategies is \_\_\_\_\_.
  - a) The service Leadership position
  - b) Price is measure of Quality in services
  - c) Nonmonetary costs & prices
  - d) Time costs
- iv) Types of Intermediaries used in service delivery is \_\_\_\_\_.
  - a) Franchisees
  - b) Agents and Brokers
  - c) Electronic channels
  - d) All of the above

**P.T.O.**



Total No. of Questions : 6]

P-3074

[6036]-219

**M.Com. (Part - I) (Semester - II)**  
**ADVANCE MARKETING (Special Paper - IV)**  
**218 : Services Marketing**  
**(2019 Pattern) (CBCS)**  
**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

सूचना :

- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
- 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

---

**प्रश्न 1)** योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा) [6]

i) ..... हे सेवांचे वैशिष्ट्य मानले जाते.

- अ) अमूर्तता
- ब) महत्तम जीवन अपेक्षितता
- क) उत्पादनातील महत्तम गुंतागुंत
- ड) अधिकाधिक सुकरता

ii) एखाद्या सेवेचे केंद्रिकृत आणि मोठ्या प्रमाणावर उत्पादन घेणे हे ..... या गुणधर्मामुळे शक्य होत नाही.

- |               |             |
|---------------|-------------|
| अ) अविभक्तता  | ब) अमूर्तता |
| क) एकजिनसीपणा | ड) नाशवंतता |

iii) सेवा किंमत व्यूहरचना ..... आहे.

- अ) सेवा नेतृत्व स्थिती
- ब) सेवेच्या गुणवत्तेमध्ये किंमतीचे मापन
- क) अचलनीय व्यय आणि किंमत
- ड) समय व्यय

iv) सेवा वितरणामध्ये ..... मध्यस्थांच्या प्रकारचा समावेश होतो.

- |                          |                       |
|--------------------------|-----------------------|
| अ) फ्रेन्चायझी           | ब) प्रतिनिधी आणि दलाल |
| क) इलेक्ट्रॉनिक वाहिन्या | ड) वरीलपैकी सर्व      |





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3075**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-301

**M.Com (Part - II)**

**301 : BUSINESS FINANCE**

**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from questions No.2 to question No.5*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (any six)

**[6]**

- a) The real rate of interest reflects compensation for?
  - i) Present value
  - ii) Future value
  - iii) Time value of money
  - iv) None of above
- b) \_\_\_\_\_ is often a result of improper financial Planning
  - i) Under Capitalization
  - ii) Capitalization
  - iii) Internal capitalization.
  - iv) External capitalization
- c) Watered stock leads to \_\_\_\_\_
  - i) Over capitalization
  - ii) Under capitalization.
  - iii) Fair capitalization
  - iv) Zero capitalization
- d) \_\_\_\_\_ is the soul of economic actions.
  - i) Finance
  - ii) Assets
  - iii) Liabilities
  - iv) Wealth
- e) Capital of a company is divided in units which are called \_\_\_\_\_
  - i) Debenture
  - ii) Share
  - iii) Stock
  - iv) Bond

**P.T.O.**

- f) Equity shareholders have rights of \_\_\_\_\_
- i) Interest
  - ii) Dividends
  - iii) Money
  - iv) Capital
- g) Due to lack of \_\_\_\_\_ the industry cannot stockpile salable goods.
- i) Share capital
  - ii) Issued capital
  - iii) Authorized capital
  - iv) Working capital.
- h) Net working capital is = \_\_\_\_\_
- i) Current asset minus current liabilities.
  - ii) Current asset plus current liabilities
  - iii) Current liabilities plus current asset
  - iv) fixed asset minus current asset

**Q2)** What is meant by time value of money? Explain the need and importance of time value of money. [14]

**Q3)** What is meant by Business Finance? Explain the sources of Finance. [14]

**Q4)** Define the term 'Preference Share'. Explain the advantage and disadvantages of Preference Share. [14]

**Q5)** What is meant by working capital? Explain the advantages and disadvantages of working capital. [14]

**Q6)** Write short notes (any two) [12]

- a) Importance of Business finance.
- b) Estimating financial needs.
- c) Company Deposit.
- d) Best management practice of working capital.



Total No. of Questions : 6]

**P3075**

[6036]-301

**M.Com (Part - II)**

**301 : BUSINESS FINANCE**

**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 हे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 पर्यंत कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

**प्र.1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)**

**[6]**

- अ) व्याजाचा वास्तविक दर ..... ची नुकसान भरपाई दर्शवतो.
- |                       |                          |
|-----------------------|--------------------------|
| i) वर्तमान मूल्य      | ii) भविष्यातील मूल्य     |
| iii) पैशाचे समय मूल्य | iv) वरीलपैकी काहीही नाही |
- ब) नियमित चुकीच्या वित्तीय नियोजनाचा परिणाम म्हणजे ..... होय.
- |                         |                      |
|-------------------------|----------------------|
| i) न्यून भांडवलीकरण     | ii) भांडवलीकरण       |
| iii) अंतर्गत भांडवलीकरण | iv) बाह्य भांडवलीकरण |
- क) वॉटर्ड स्टॉक मुळे ..... होते.
- |                       |                      |
|-----------------------|----------------------|
| i) अधिभांडवलीकरण      | ii) न्यूनभांडवलीकरण  |
| iii) वाजवी भांडवलीकरण | iv) शून्य भांडवलीकरण |
- ड) ..... आर्थिक कृतींचा हा आत्मा आहे.
- |            |              |
|------------|--------------|
| i) वित्त   | ii) मालमत्ता |
| iii) देयता | iv) संपत्ती  |
- इ) कंपनीचे भांडवल एककांमध्ये विभागलेले असते ज्याला ..... म्हणतात.
- |             |              |
|-------------|--------------|
| i) कर्जरोखे | ii) समभाग    |
| iii) रोखे   | iv) बंधपत्रे |

- फ) समहक्क भागधारकांना ..... मिळविण्याचा अधिकार असतो.
- i) व्याज ii) लाभांश  
iii) पैसा iv) भांडवल
- य) ..... च्या अभावामुळे उद्योग विक्रीयोग्य मालाचा साठा करू शकत नाही.
- i) भाग भांडवल ii) वसूल भांडवल  
iii) अधिकृत भांडवल iv) खेळते भांडवल
- र) निव्वळ खेळते भांडवल = .....
- i) चालू मालमत्ता - चालू देयता ii) चालू मालमत्ता + चालू देयता  
iii) चालू देयता + चालू मालमत्ता iv) स्थिर मालमत्ता - चालू मालमत्ता

**प्र.2)** पैशाचे समय मूल्य म्हणजे काय? पैशाच्या समय मूल्याची गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** व्यावसायिक वित्तपुरवठा म्हणजे काय? व्यावसायिक वित्तपुरवठ्याचे स्रोत स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** 'अग्रहक्क भाग' या शब्दाची व्याख्या करा. अग्रहक्क भागाचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा. [14]

**प्र.5)** खेळते भांडवल म्हणजे काय? खेळत्या भांडवलाचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) व्यावसायिक वित्तपुरवठ्याचे महत्त्व  
ब) वित्तीय गरजांचा अंदाज  
क) कंपनी ठेव  
ड) खेळत्या भांडवलाची उत्तम व्यवस्थापन पद्धती



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3164

[Total No. of Pages : 4

[6036]-302

M.Com. (Part - II)

**RESEARCH METHODOLOGY FOR BUSINESS**

**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1) Fill in the Blanks by selecting suitable choice (any 6 out of 8) : [6]**

- i) In order to pursue the research, which of the following is priorly required?
  - a) Developing a research design
  - b) Formulating a research question
  - c) Deciding about the data analysis procedure
  - d) Formulating a research hypothesis
- ii) How to judge the depth of any research?
  - a) By research title
  - b) By research duration
  - c) By research objectives
  - d) By total expenditure on research
- iii) Research is \_\_\_\_\_.
  - a) Searching again and again
  - b) Finding solution to any problem
  - c) Working in a scientific way to search for truth of any problem
  - d) None of the above
- iv) The main objective of \_\_\_\_\_ study's to acquire knowledge.
  - a) Exploratory
  - b) Descriptive
  - c) Diagnostic
  - d) Descriptive and Diagnostic
- v) What is the difference between a population and a sample in research?
  - a) A population is a subset of a sample
  - b) A population is the entire group of individuals, while a sample is a subset of the population
  - c) A sample is the entire group of individuals, while a population is a subset of the sample
  - d) There is no difference between a population and a sample

**P.T.O.**

- vi) What is the purpose of a research hypothesis?
  - a) To prove a theory
  - b) To provide a general research direction
  - c) To establish the reliability of the research results
  - d) To provide a clear research question
- vii) Which of the following is an example of non-probability sampling?
  - a) Simple random sampling
  - b) Stratified random sampling
  - c) Convenience sampling
  - d) Cluster sampling
- viii) What is a research proposal?
  - a) A document that outlines the methodology and scope of a research study
  - b) A document that summarizes the findings of a research study
  - c) A document that provides an overview of a researcher's qualifications
  - d) A document that outlines the budget for a research study

**Q2) What do you mean by Plagiarism? Explain the Role of Computer in Research. [14]**

**Q3) Define the term Research Problem. Explain in detail the Techniques involved in defining the Research Problem. [14]**

**Q4) Define the term Sampling. Explain the different types of Sampling with an example. [14]**

**Q5) Define the term Questionnaire. Explain the Stages in questionnaire designing along with Essentials of a good questionnaire. [14]**

**Q6) Write Short Notes (Any 2) : [2 × 6 = 12]**

- a) Measurement & Scaling
- b) Significance of Processing of Data
- c) Sampling Errors
- d) Ethics and Modern practices in Research



Total No. of Questions : 6]

P-3164

[6036]-302

M.Com. (Part - II)

RESEARCH METHODOLOGY FOR BUSINESS

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक 1 व 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.  
2) उरलेल्या प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. प्रश्न क्र. 2 आणि प्रश्न क्र. 5.  
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.  
4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

- प्रश्न 1)** योग्य पर्याय निवडून रिक्त जागा भरा. (8 पैकी कोणतेही 6) [6]
- i) संशोधनाचा पाठपुरावा करण्यासाठी, खालीलपैकी काय आवश्यक आहे?  
अ) संशोधन रचना विकसित करणे  
ब) संशोधन प्रश्न तयार करणे  
क) माहिती विश्लेषण प्रक्रियेबद्दल निर्णय घेणे  
ड) संशोधन गृहीतक तयार करणे
- ii) कोणत्याही संशोधनाची खोली (Depth) कशी ठरवावी?  
अ) संशोधन शीर्षकानुसार  
ब) संशोधन कालावधीनुसार  
क) संशोधनाच्या उद्देशाने  
ड) संशोधनावरील एकूण खर्चाद्वारे
- iii) संशोधन हे .....  
अ) पुन्हा पुन्हा शोध घेणे  
ब) कोणत्याही समस्येवर उपाय शोधणे  
क) कोणत्याही समस्येचे सत्य शोधण्यासाठी वैज्ञानिक पद्धतीने काम कारणे  
ड) वरीलपैकी काहीही नाही
- iv) ..... अभ्यासाचा मुख्य उद्देश ज्ञान संपादन करणे.  
अ) अन्वेषणात्मक  
ब) वर्णनात्मक  
क) निदानात्मक  
ड) वर्णनात्मक आणि निदानात्मक
- v) संशोधनातील लोकसंख्या आणि नमुना यात काय फरक आहे?  
अ) लोकसंख्या हा नमुन्याचा उपसंच असतो  
ब) लोकसंख्या हा व्यक्तींचा संपूर्ण समूह असतो, तर नमुना लोकसंख्येचा उपसंच असतो  
क) नमुना हा व्यक्तींचा संपूर्ण समूह असतो, तर लोकसंख्या हा नमुन्याचा उपसंच असतो  
ड) लोकसंख्या आणि नमुना यात फरक नाही



- vi) संशोधन गृहीतकाचा उद्देश काय आहे?  
 अ) एक सिद्धांत सिद्ध करण्यासाठी  
 ब) सामान्य संशोधनला दिशा प्रदान करणे  
 क) संशोधन परिणामांची विश्वासाहता स्थापित करणे  
 ड) स्पष्ट संशोधन प्रश्न प्रदान करणे
- vii) खालीलपैकी कोणते गैर-संभाव्यता नमुना निवडीचे उदाहरण आहे?  
 अ) साधे यादृच्छिक नमुने  
 ब) स्तरीकृत यादृच्छिक नमुने  
 क) सोयीचे नमुने  
 ड) क्लस्टर नमुने
- viii) संशोधन प्रस्ताव म्हणजे काय?  
 अ) संशोधन अभ्यासाची कार्यपद्धती आणि व्याप्ती यांची रूपरेषा देणारा दस्तऐवज  
 ब) संशोधन अभ्यासाच्या निष्कर्षाचा सारांश देणारा दस्तऐवज  
 क) एक दस्तऐवज जो संशोधकाच्या पात्रतेचे विहंगावलोकन प्रदान करतो  
 ड) संशोधन अभ्यासासाठी बजेटची रूपरेषा देणारा दस्तऐवज

**प्रश्न 2)** वाङ्मयचौर्य म्हणजे काय? संशोधनात संगणकाची भूमिका स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 3)** संशोधन समस्या या संकल्पनेची व्याख्या द्या. संशोधन समस्या परिभाषित करण्यात गुंतलेली तंत्रे तपशीलवार स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 4)** सॅम्पलिंग या संकल्पनेची व्याख्या द्या. उदाहरणासह सॅम्पलिंगचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 5)** प्रश्नावली या संकल्पनेची व्याख्या द्या. चांगल्या प्रश्नावलीच्या आवश्यक गोष्टींसह प्रश्नावली डिझाईनिंग मधील टप्पे स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 6)** टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) [2 × 6 = 12]

- अ) मापन आणि स्केलिंग  
 ब) माहिती प्रक्रियेचे महत्त्व  
 क) सॅम्पलिंग त्रुटी  
 ड) संशोधनातील नैतिकता आणि आधुनिक पद्धती



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3175

[Total No. of Pages : 3

[6036]-303

M.Com. (Part - II)

**303 : ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION**

**Advanced Auditing (Special Paper - V)**

**(2019 Pattern) (Semester - III) (CBCS)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks (Any 6 out of 9) :

**[6]**

- a) The term \_\_\_\_\_ in accounting refers to an unintentional misstatement of financial statement.
  - i) Errors
  - ii) Fraud
  - iii) Misappropriation of goods
  - iv) Misappropriation of Accounts
- b) SAP is stand for \_\_\_\_\_.
  - i) Standard Auditing Practices
  - ii) Standard Auditing Purposes
  - iii) Standard Auditing Promotions
  - iv) Smooth Auditing practices
- c) SEBI is stand for \_\_\_\_\_.
  - i) Smooth Exchange Board of India
  - ii) Securities Exchange Board of India
  - iii) Smooth Exchange Boardings of India
  - iv) Securities Exchange Bird of India

**P.T.O.**

- d) The Central Govt. has issued CARO2003 \_\_\_\_\_ of companies Act.
- i) U/S 226 (4A)
  - ii) U/S 227 (4A)
  - iii) U/S 228 (4A)
  - iv) U/S 229 (4A)
- e) An Audit committee can investigate into any matter in relation to the items specified in \_\_\_\_\_.
- i) Section 290 A
  - ii) Section 291 A
  - iii) Section 292 A
  - iv) Section 293 A
- f) As per \_\_\_\_\_ an auditor has to make a report to the members of the company on the accounts examined by him.
- i) Section 225
  - ii) Section 226
  - iii) Section 227
  - iv) Section 228
- g) \_\_\_\_\_ is a statement of collected and considered fact.
- i) Audit Report
  - ii) Audit committee
  - iii) Vouching
  - iv) Audit Notebook
- h) Data entered into a field might have to confirms to a particular formate in \_\_\_\_\_.
- i) Reasonable Check
  - ii) Field check
  - iii) Record Check
  - iv) File Check
- i) \_\_\_\_\_ has a discussion with the auditor's periodically about internal control system scope of audit.
- i) Corporate Governance
  - ii) Audit committee
  - iii) CEO certificate
  - iv) SEBI

**Q2) What do you mean by Auditing? Explain the objectives of auditing. [14]**

**Q3) Define Audit Report. What are its contents? [14]**

**Q4)** Define Corporate Governance. Explain the elements of Corporate Governance. **[14]**

**Q5)** Explain uses of computers for Auditing purposes. **[14]**

**Q6)** Write Short Notes (Any 2 out of 4) : **[12]**

- a) Verification.
- b) Audit of shares.
- c) CEO certification.
- d) Computerised Auditing Programme.



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3076

[Total No. of Pages : 2

**[6036]-304**  
**M.Com. (Part - II)**  
**304 : SPECIALIZED AUDITING**  
**Advanced Accounting & Taxation**  
**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates :*

- 1) *Question No. 1 and Q. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Q. 2 to Q. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1) Fill in the blanks. (Any Six) :**

**[6]**

- i) Tax audit is conducted in Sec 44AB of the Income Tax Act,1961 by a \_\_\_\_\_.  
a) Chartered Accountant                      b) Finance Manager  
c) HR Manager                                      d) Director
- ii) Accounts of a person carrying on business are required to be audited for previous year in which total sales, turnover or gross receipts exceeds \_\_\_\_\_  
a) 60 Lacks    b) 1 Crore  
c) 15 Lacks    d) 50 Lacks
- iii) The compulsory tax audit of accounts of the certain person carrying on business or profession is u/s \_\_\_\_\_  
a) U/S 44AD    b) U/S 44AC  
c) U/S 44AE    d) U/S 44AB
- iv) Voucher relates to \_\_\_\_\_.  
a) Cash receipt    b) Cash payment  
c) Credit transactions                                      d) All of the above
- v) Auditing begins where \_\_\_\_\_ ends.  
a) Selling    b) Accounting  
c) Production    d) Year
- vi) This kind of audit is conducted generally between two annual audits.  
a) Internal audit    b) Interim audit  
c) Final audit    d) Continuous audit

**P.T.O.**

- vii) Internal auditors perform many different types of assignment. Common examples include :
- a) Operational audits
  - b) The audit of IT systems
  - c) Financial audit
  - d) All of the above
- viii) The matters which the banks require their auditors to deal with in the long form audit report have been specified by the \_\_\_\_\_.
- a) Central Government
  - b) State Bank of India
  - c) Board of Directors of respective banks
  - d) Reserve Bank of India

**Q2) What is audit under GST law? Explain procedure of OST audit. [14]**

**Q3) What is Internal Audit. What is Internal Audit. State difference between Internal Check and Internal Audit. [14]**

**Q4) Define the term Bank Audit. Explain the procedure of checking of assets and liabilities. [14]**

**Q5) What are the provision of multistate cooperative society act 2002? [14]**

**Q6) Write Short Note (Any two) : [12]**

- a) GST Audit Procedure
- b) Audit Report of Banks
- c) Internal Audit Report
- d) Salient features of enactments affecting Banks.



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3077

[Total No. of Pages : 4

[6036]-305

**M.Com. (Part - II) (Semester - III)**

**BUSINESS LAW (Commercial Law)**

**305 : Laws Relating to International Business**

**(2019 Pattern) (Group - B)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates :*

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No. 2 to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting a suitable choice (Any six) :

**[6]**

- i) What is the main aspect of conflict in PFL?
  - a) Conflicting laws
  - b) Clashing of laws
  - c) Jurisdiction
- ii) GATT was born in the year \_\_\_\_\_.
  - a) 1948
  - b) 1945
  - c) 1947
- iii) \_\_\_\_\_ soil is suitable for cotton.
  - a) Black
  - b) Red
  - c) Both a and b
- iv) Public law is decided into \_\_\_\_\_ categories.
  - a) Three
  - b) Four
  - c) Two
- v) A state can use force \_\_\_\_\_.
  - a) In its own defense
  - b) By entering into a treaty with another state
  - c) At its own discretion.

**P.T.O.**

- vi) Diplomatic relations are established by \_\_\_\_\_.
- a) Mutual agreement
  - b) Unilateral action
  - c) Decision of neighboring states
- vii) International Law can \_\_\_\_\_.
- a) Compel a state to settle a dispute
  - b) Provide moral support to an issue of dispute
  - c) None of the above
- viii) International trade means \_\_\_\_\_.
- a) Trading Between Andhrapradesh and Maharashtra
  - b) Trading in Between Maharashtra and Delhi
  - c) Trading Between India and America

**Q2)** Define the term International Trade? Explain the advantages & disadvantages of International Trade. **[14]**

**Q3)** Distinction Between Public International law and Private International law. **[14]**

**Q4)** Write a notes on "International Transport of Goods" and "Construction Contract". **[14]**

**Q5)** What is the India's Foreign Trade Policy? Explain the objectives & provision regarding Import & Exports. **[14]**

**Q6)** Write Short Notes (Any 2) : **[12]**

- a) International payment.
- b) International court of Justice & its Jurisdiction.
- c) Enforcement of Foreign Awards in India.
- d) International Arbitration.





[6036]-305

**M.Com. (Part - II) (Semester - III)**

**BUSINESS LAW (Commercial Law)**

**305 : Laws Relating to International Business**

**(2019 Pattern) (Group - B)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 अनिवार्य आहे.  
2) प्रश्न क्र. 2 ते 5 पैकी कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.  
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

- 
- प्रश्न 1)** योग्य पर्याय निवडून रिक्त जागा भर. (कोणत्याही सहा) [6]
- i) पी एफ एल मधील संघर्षाची बाजू कोणती आहे?  
अ) परस्पर विरोधी कायदे  
ब) कायद्यांचा संघर्ष  
क) अधिकार क्षेत्र
- ii) GATT ची स्थापना ..... यावर्षी झाली.  
अ) 1948  
ब) 1945  
क) 1947
- iii) ..... माती कापसासाठी योग्य आहे.  
अ) काळी  
ब) लाल  
क) अ आणि ब दोन्ही
- iv) सार्वजनिक कायदा ..... श्रेणीमध्ये विभागलेली आहे.  
अ) तीन  
ब) चार  
क) दोन

- v) राज्य बळाचा वापर करू शकते .....
- अ) स्वतःच्या बचावाबाबत  
ब) दुसऱ्या राज्याशी करार करून  
क) स्वतःचा विवेक / स्वतःच्या निर्णयावर अवलंबून
- vi) ..... मुत्सदी संबंधी प्रस्थापित करतात.
- अ) परस्पर करार  
ब) एकतर्फी करार  
क) शेजारच्या राज्यांचा निर्णय
- vii) आंतरराष्ट्रीय कायदा ..... करू शकतो.
- अ) एखाद्या विवादात तोडगा काढण्यासाठी एखाद्या राज्याला भाग पाडणे  
ब) बादग्रस्त एखाद्या विषयावर नैतिक समर्थन प्रदान करणे  
क) वरीलपैकी काहीही नाही
- viii) आंतरराष्ट्रीय व्यापार म्हणजे .....
- अ) आंध्रप्रदेश आणि महाराष्ट्र यांच्यात व्यापार  
ब) महाराष्ट्र आणि दिल्ली ट्रेडिंग दरम्यान व्यापार  
क) भारत आणि अमेरिका यांच्यात व्यापार

**प्रश्न 2)** आंतरराष्ट्रीय व्यापाराची व्याख्या स्पष्ट करा. आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 3)** “सार्वजनिक आंतरराष्ट्रीय कायदा आणि खाजगी आंतरराष्ट्रीय कायदा” यातील फरक स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 4)** “वस्तूंच्या आंतरराष्ट्रीय वाहतूक आणि बांधकाम करार” यावर सविस्तर टिप लिहा. [14]

**प्रश्न 5)** भारताचे परराष्ट्र व्यापार धोरण काय आहे? आयात आणि निर्यातीशी संबंधित उद्दीष्टे आणि तरतूदी स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 6)** टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [12]

- अ) आंतरराष्ट्रीय देयके  
ब) आंतरराष्ट्रीय न्यायालय आणि त्याचे अधिकार क्षेत्र  
क) भारतात विदेशी पुरस्काराची अंमलबजावणी  
ड) आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवाद



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3078

[Total No. of Pages : 6

[6036]-306

M.Com. (Part - II)

**306 : WORLD TRADE ORGANIZATION - NORMS AND PRACTICES**

**Group-B : (Commercial Laws & Practices)  
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question 1 and question 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question 2 to question 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1) Fill in the blanks by selecting a suitable choice (Any 6) :**

**[6]**

- i) How many members are present in the WTO?
  - a) 200
  - b) 195
  - c) 164
- ii) Which of the following statements is correct about General Agreement of Trade and Traffs (GATT)?
  - a) GATT was signed by 23 countries in 1947
  - b) India got the membership of GATT in 1994
  - c) Both the statement are correct
- iii) Which of the following is the global international organization dealing with the rules of trade between nations?
  - a) International Monetary Fund
  - b) World Trade Organization
  - c) World Bank
- iv) Among the following options, which one is not the objective of the WTO?
  - a) To protect environment
  - b) To improve the balance of Payment Situation of the member countries.
  - c) To improve the standard of living of people of the member countries

**P.T.O.**

- v) TRIPS (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) agreement is administered by the \_\_\_\_\_.
- a) World Bank (WB)
  - b) United Nations Organization (UNO)
  - c) World Trade Organization (WTO)
- vi) Which of the following statement is correct?
- a) WTO is not a UN specialized agency
  - b) WTO is a UN specialized agency
  - c) Headquarters of the WTO is located in India
- vii) General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) vent into effect?
- a) 1945
  - b) 1950
  - c) 1948
- viii) Which on of the following Agreements deals with WTO?
- a) Agreement on Agriculture
  - b) Agreement on Terrorism
  - c) Agreement on Tourism

**Q2)** What is the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)? Explain the formation of the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT). [14]

**Q3)** Explain the functions and structure of WTO. [14]

**Q4)** Write notes on WTO Agreement on Agriculture and WTO General Agreement on Trade in Services (GATS). [14]

**Q5)** What is the Dispute Settlement Body of WTO? Explain the Elements of dispute settlement. [14]

**Q6)** Write short notes (Any two) :

**[12]**

- a) Objectives and Relevance of GATT at present.
- b) WTO and Global Economic Policy Making.
- c) Developing countries and WTO.
- d) Procedure of Dispute Settlement.



Total No. of Questions : 6]

P-3078

[6036]-306

M.Com. (Part - II)

**306 : WORLD TRADE ORGANIZATION - NORMS AND PRACTICES**

**Group-B : (Commercial Laws & Practices)  
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)  
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

सूचना :

- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि 6 अनिवार्य आहेत.
- 2) प्रश्न क्र. 2 ते 5 पर्यंत कोणतेही तीन सोडवा.
- 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

**प्रश्न 1)** योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा (कोणतेही 6) : [6]

- i) WTO मध्ये किती सदस्य आहेत.
  - अ) 200
  - ब) 195
  - क) 164
- ii) व्यापार आणि सामान्य कराराबद्दल कोणते विधान बरोबर आहे?
  - अ) GATT वर 1947 मध्ये 23 देशांनी स्वाक्षरी केली होती.
  - ब) भारताला 1994 मध्ये GATT चे सदस्यत्व मिळाले.
  - क) दोन्ही विधाने बरोबर आहेत.
- iii) खालीलपैकी कोणती जागतिक आंतरराष्ट्रीय संस्था राष्ट्रांमधील व्यापाराचे नियम हाताळते?
  - अ) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी.
  - ब) जागतिक व्यापार संघटना.
  - क) जागतिक बँक.
- iv) खालील पर्यायापैकी, WTO चे उद्दिष्ट कोणते नाही?
  - अ) पर्यावरणाचे रक्षण करण्यासाठी.
  - ब) सदस्य देशांच्या देयक संतुलनाची स्थिती सुधारणे.
  - क) सदस्य देशांतील लोकांचे जीवनमान सुधारणे.

- v) TRIPS (बौद्धिक संपदा अधिकारांचे व्यापार-संबंधित पैलू) करार ..... द्वारे प्रशासित केला जातो.
- अ) जागतिक बँक.  
 ब) संयुक्त राष्ट्र संघटना.  
 क) जागतिक व्यापार संघटना.
- vi) खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर आहे?
- अ) WTO ही संयुक्त राष्ट्रांची विशेष संस्था नाही  
 ब) WTO ही संयुक्त राष्ट्रसंघाची विशेष संस्था आहे  
 क) WTO चे मुख्यालय भारतात आहे
- vii) जकात आणि व्यापारावरील सामान्य करार (GATT) लागू झाला.
- अ) 1945  
 ब) 1950  
 क) 1948
- viii) खालीलपैकी कोणता करार जागतिक व्यापार संघटनेशी संबंधित आहे?
- अ) कृषी करार  
 ब) दहशतवादावर करार  
 क) पर्यटनासाठी करार

**प्रश्न 2)** जकात आणि व्यापारावरील सामान्य करार (गॅट) काय आहे? जकात आणि व्यापारावरील सामान्य कराराच्या निर्मितीचे स्पष्टीकरण देले (गॅट). [14]

**प्रश्न 3)** जागतिक व्यापार संघटनेची कार्ये आणि रचना स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 4)** जागतिक व्यापार संघटनेची कृषी करार आणि जागतिक व्यापार संघटनेच्या सेवेतील व्यापारावरील सामान्य करार यावर टीप लिहा. (GATS) [14]

**प्रश्न 5)** जागतिक व्यापार संघटनेची विवाद निपटारा संस्था काय आहे? विवाद मिटविण्याची घटक स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 6)** टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

[12]

- अ) GATT ची उद्दिष्टे आणि प्रासंगिकता
- ब) WTO आणि जागतिक आर्थिक धोरण तयार करणे.
- क) विकसनशील देश आणि WTO
- ड) विवाद मिटविण्याची प्रक्रिया





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3079

[Total No. of Pages : 3

**[6036]-307**  
**M.Com. (Part - II)**  
**COST AUDIT**  
**Advance Cost Auditing and Cost System**  
**(2019 Pattern) (Semester - III) (Paper - V)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question no. 1 and question no. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No. 2 to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1) Fill in the blanks by selecting suitable choice (Any 6 out of 8) : [6]**

- i) \_\_\_\_\_ can be undertaken only in such business and industrial units which maintain the cost accounting books and records.
  - a) Cost audit
  - b) Management audit
  - c) Tax audit
- ii) Cost Audit is not a Post mortem Examination like \_\_\_\_\_.
  - a) Management audit
  - b) Financial audit
  - c) Cash Audit
- iii) A \_\_\_\_\_ is given appointment to do cost audit of a company.
  - a) Cost Account
  - b) Cost Auditor
  - c) Management Audit
- iv) Cost Audit provides reliable cost for \_\_\_\_\_.
  - a) Management
  - b) Financial
  - c) Flexible

**P.T.O.**

- v) The \_\_\_\_\_ auditor does not comment on the performance efficiency of the company.
- a) Tax
  - b) Cost
  - c) Financial auditor
- vi) A cost auditor normally relies on \_\_\_\_\_ evidence.
- a) Confidential
  - b) Persuasive
  - c) Financial
- vii) Cost audit program helps in fixing the \_\_\_\_\_
- a) Efficiency
  - b) Total works
  - c) Responsibility
- viii) Cost Audit is examination of \_\_\_\_\_
- a) Remuneration
  - b) Responsibility
  - c) Efficiency

**Q2)** Define the term “Cost Audit”. State the advantages and limitations of cost audit? **[14]**

**Q3)** What is mean by Cost Audit Program? State the need for preparation of cost audit program? **[14]**

**Q4)** What do you mean by cost Audit Report? Explain in brief the special features of cost audit Report? **[14]**

**Q5)** Define the term “Cost Auditor”. State the qualification and disqualification of cost auditor? **[14]**

**Q6)** Write short notes (Any 2) :

**[12]**

- a) Statutory cost audit.
- b) Efficiency Audit
- c) Types of cost Audit.
- d) Cost Audit plan.



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3176**

[6036]-308

[Total No. of Pages : 2

**M. Com. (Paper - II)**  
**MANAGEMENT AUDIT**

**308 : Advanced Cost Accounting and Cost System**  
**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)**

*Time :3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Q.No.2 to Q.No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the Blanks (any Six)

**[6]**

- a) Operational Audit as an extension to \_\_\_\_\_.
  - i) Internal Audit
  - ii) Cost Audit
  - iii) Environment Audit
  - iv) Final Audit
- b) The following are types of Operational Audit \_\_\_\_\_.
  - i) Functional audit
  - ii) Continuous audit
  - iii) Interim audit
  - iv) Balance sheet audit
- c) Which of the following are the elements of corporate culture.
  - i) Business Environment
  - ii) Values
  - iii) Cultural Network
  - iv) All of the above
- d) Corporate Culture is called \_\_\_\_\_ of an organisation.
  - i) Character
  - ii) Structure
  - iii) Objective
  - iv) Strategy
- e) A corporate development audit is an independent objective study of \_\_\_\_\_.
  - i) Organisation Structure
  - ii) Organisations capabilities
  - iii) Organisation's behaviour
  - iv) None of the above

**P.T.O.**

- f) Outline of Management Audit Programme includes \_\_\_\_\_.
- i) Organisation
  - ii) Policies and Practices
  - iii) Personnel
  - iv) All of the above
- g) Review of administrative function include \_\_\_\_\_.
- i) Review the various rules & regulations of administration
  - ii) Review Production Policies
  - iii) Review the finance activities
  - iv) Review the personnel policies
- h) Management Audit is \_\_\_\_\_.
- i) Compulsory
  - ii) Voluntary
  - iii) Statutory
  - iv) None of the above

**Q2) What is Management Audit? Explain its Objectives and Scope. [14]**

**Q3) What is Management Audit Programme? What are the Qualities of Management Audit Programme. [14]**

**Q4) What is Corporate Development Audit? Explain its scope & Dimensions. [14]**

**Q5) Define the term Operational Audit? Explain the Procedure for conducting Operational Audit. [14]**

**Q6) Write Short Notes (Any Two) [12]**

- a) Relationship between Operational Audit and Management Audit
- b) Essentials of Management Audit
- c) Corporate Service Audit
- d) Sources of Corporate Image



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3080

[Total No. of Pages : 4

[6036]-309

M.Com.

**CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT**

**309 : Co-operative Credit System**

**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and 6 are compulsory.*
- 2) *Attempt any three questions from Question No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1) Choose the correct option for following question (any 6) : [6]**

- i) District central Co-operative bank working at \_\_\_\_\_ level.
  - a) State
  - b) District
  - c) Village
  - d) Tahsil
- ii) Co-operative banks in India have \_\_\_\_\_ system.
  - a) Two tier
  - b) Three tier
  - c) Four tier
  - d) Five tier
- iii) What is the full form of NABARD?
  - a) National Bank of Agriculture and Rural Development
  - b) Native Bank of Agriculture and Rural Development
  - c) Native Bank of Agriculture and Real Development
  - d) National Bank of Agriculture and Real Development
- iv) The Urban Co-operative banks, salary earners societies are examples of \_\_\_\_\_.
  - a) Agriculture Credit Societies
  - b) Money Lenders
  - c) Non-Agriculture Credit Societies
  - d) Non-Cooperative Credit Societies
- v) Crop loan means \_\_\_\_\_.
  - a) Loan on the basis of crop
  - b) Long term loan
  - c) No security loan
  - d) Medium term loan

**P.T.O.**

- vi) In which state Urban Co-operative banks are more developed.
- a) Maharashtra
  - b) Madhya Pradesh
  - c) Bihar
  - d) Kerala
- vii) The first DCB was established at \_\_\_\_\_ in 1910.
- a) Mumbai
  - b) Ahmedabad
  - c) Chennai
  - d) Ajmer
- viii) Which source of credit has low interest rate in Rural Area.
- a) Bank
  - b) Co-operative society
  - c) Money-Lender
  - d) Finance company

**Q2)** What is meant by rural credit? Explain the features and types of credit. [14]

**Q3)** Explain the structure of the Co-operative credit system. [14]

**Q4)** Explain the functioning of the Agricultural credit Co-operatives. [14]

**Q5)** Explain the functions and performance of rural Co-operative banks. [14]

**Q6) Write a short notes on (Any two) :** [12]

- a) Medium term credit
- b) Federal Co-operative Credit
- c) Salary earners Co-operative credit societies
- d) Sources of Rural Credit



Total No. of Questions : 6]

P-3080

[6036]-309

M.Com.

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

309 : Co-operative Credit System

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.  
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 या पैकी कोणतेही तीन उपप्रश्न सोडवा.  
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

- 
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे अचूक पर्याय निवडा. (कोणतेही 6) [6]
- i) जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक ..... पातळीवर काम करते.  
अ) राज्य ब) जिल्हा  
क) ग्राम ड) तालूका
- ii) भारतात सहकारी बँकांची ..... रचना आहे.  
अ) द्विस्तरीय ब) त्रिस्तरीय  
क) चारस्तरीय ड) पाचस्तरीय
- iii) नाबार्डचे पुर्ण रूप काय आहे?  
अ) नॅशनल बँक ऑफ अॅग्रीकल्चर अँड रूरल डेवलपमेंट  
ब) नेटिव बँक ऑफ अॅग्रीकल्चर अँड रूरल डेवलपमेंट  
क) नेटीव बँक ऑफ अॅग्रीकल्चर अँड रिअल डेवलपमेंट  
ड) नॅशनल बँक ऑफ अॅग्रीकल्चर अँड रिअल डेवलपमेंट
- iv) नागरी सहकारी बँका, पगारदार सहकारी संस्था हि ..... ची उदाहरणे आहेत.  
अ) कृषी पतसंस्था ब) सावकार  
क) गैर-कृषी पतसंस्था ड) गैर सहकारी पतसंस्था
- v) पीक कर्ज म्हणजे .....  
अ) पिक आधारित कर्ज ब) दिर्घकालीन कर्ज  
क) गैर सुरक्षा कर्ज ड) मध्यमकालीन कर्ज
- vi) कोणत्या राज्यातील नागरी सहकारी बँका जास्त विकसीत आहेत.  
अ) महाराष्ट्र ब) मध्यप्रदेश  
क) बिहार ड) केरळ



vii) सन 1910 मध्ये ..... येथे पहीली जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक स्थापन झाली होती.

अ) मुंबई

ब) अहमदाबाद

क) चेन्नई

ड) अजमेर

viii) ग्रामीण भागात कर्जपुरवठा करणारा कमी व्याजदरातील स्रोत कोणता आहे?

अ) बँक

ब) सहकारी संस्था

क) सावकार

ड) वित्तीय कंपनी

**प्रश्न 2)** ग्रामीण वित्त म्हणजे काय? ग्रामीण वित्ताची वैशिष्ट्ये आणि प्रकार स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 3)** सहकारी संस्थांची रचना स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 4)** कृषी सहकारी संस्थांची कार्यवाही स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 5)** ग्रामीण सहकारी बँकांची कार्ये आणि प्रगती स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

अ) मध्यमकालीन कर्ज

ब) फेडरल सहकारी वित्त

क) पगारदार सहकारी वित्त संस्था

ड) ग्रामीण वित्ताचे स्रोत



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3081

[Total No. of Pages : 4

[6036]-310

M.Com. (Part - II)

**310 : CO-OPERATIVE BANKING SYSTEM**

**Co-Operation and Rural Development**

**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Question No. 2 to 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1) Fill in the Blanks by selecting suitable choice (any 6 out of 8) : [6]**

- i) The head office of NABARD is located at.
  - a) Delhi
  - b) Mumbai
  - c) Chennai
  - d) Kolkata
- ii) The Kisan Credit Card (KCC) scheme started in Indian banks in the year.
  - a) 1995
  - b) 1998
  - c) 2011
  - d) 2010
- iii) Which of the following is not the function of RBI?
  - a) Bank of the Banks
  - b) Credit Controller
  - c) Custodian of foreign currency
  - d) Allocation of funds directly to farmers for agriculture
- iv) How many representative from RBI are included in the Board of NABARD?
  - a) 2
  - b) 3
  - c) 5
  - d) 8
- v) MSC Bank provides services to DCCBs for investing their funds in Government Securities by opening.
  - a) Constituent Subsidiary General ledger Account
  - b) Demat Account
  - c) Current Account
  - d) Recurring Account
- vi) Who regulates the functioning of District Co-operative Banks in India.
  - a) RBI
  - b) State - Government
  - c) NABARD
  - d) State Co-operative Banks

**P.T.O.**

vii) The Reserve Bank of India was established in \_\_\_\_\_.

- a) 1921
- b) 1922
- c) 1933
- d) 1935

viii) Which one of the following set up core banking infrastructure for rural banks.

- a) IBA
- b) NABARD
- c) RBI
- d) SIDBI

**Q2)** What is the procedure of advances given under Kisan Credit Card Scheme? Explain its problems. **[14]**

**Q3)** Explain the role of Maharashtra State. Co-operative bank in development of state. Co-operative movement. **[14]**

**Q4)** Describe the role of National Federation of State Co-operative banks in Co-operative Credit. **[14]**

**Q5)** Discuss the objectives and functions of NABARD. **[14]**

**Q6)** Write Short Notes (Any 2) : **[2 × 6 = 12]**

- a) Organisation of NABARD.
- b) NPA Concepts and Norms.
- c) Problems of M.S.C. Bank.
- d) Role of RBI in Co-operative Credit.



Total No. of Questions : 6]

P-3081

[6036]-310

M.Com. (Part - II)

310 : CO-OPERATIVE BANKING SYSTEM

Co-Operation and Rural Development

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना : 1) प्रश्न क्रमांक 1 व प्रश्न क्रमांक 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.  
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 यापैकी कोणतेही 3 सोडविणे.  
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्रश्न 1)** योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही 6) [6]
- i) नाबार्डचे मुख्य कार्यालय ..... येथे आहे.  
अ) दिल्ली ब) मुंबई  
क) चेन्नई ड) कोलकत्ता
- ii) भारतीय बँकेत किसान क्रेडीट कार्ड योजना ..... वर्षी चालू झाली.  
अ) 1995 ब) 1998  
क) 2011 ड) 2010
- iii) खालीलपैकी कोणते RBI चे कार्य नाही.  
अ) बँकांची बँक ब) पत नियंत्रक  
क) परकीय चलनाचे संरक्षक ड) थेट शेतीसाठी निधीचे वाटप
- iv) आर बी आय चे किती प्रतिनिधी नाबार्डच्या बोर्डात समाविष्ट केले आहेत.  
अ) 2 ब) 3  
क) 5 ड) 8
- v) महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव्ह बँक DCCBs यांचा निधि सरकारी सिक्युरिटीज मध्ये गुंतवण्यासाठी सेवा पुरवते .....  
अ) घटक सबसिडी जनरल लेजर खाते ब) डिमॅट आकांऊट  
क) करंट आकांऊट ड) रिकरींग अकांऊट
- vi) भारतातील जिल्हा सहकारी बँकेच्या कामकाजाचे नियमन कोण करते.  
अ) आर. बी. आय ब) राज्य सरकार  
क) नाबार्ड ड) राज्य सहकारी बँक

vii) आर. बी. आय ची स्थापना ..... साली झाली.

अ) 1921

ब) 1922

क) 1933

ड) 1935

viii) खालीलपैकी कोणते ग्रामिण विकासासाठी कोअर बँकिंग पायभुत सुविधा करतात.

अ) आय बी ए

ब) नाबार्ड

क) आर बी आय

ड) सी ड बी

**प्रश्न 2)** किसान क्रेडीट कार्ड अंतर्गत देण्यात येणाऱ्या अग्री मांची प्रक्रिया स्पष्ट करा. तिच्या समस्या कोणत्या स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 3)** महाराष्ट्र स्टेट को-ऑपरेटिव बँकेची सहकार चळवळी मधील भुमिका स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 4)** राज्य सहकारी बँकाच्या राष्ट्रीय संघाची सहकारी पत पुरवठ्यातील भुमिका वर्णन करा. [14]

**प्रश्न 5)** नाबार्डची उद्दीष्टे व कार्ये स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 6)** टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [2 × 6 = 12]

अ) नाबार्डची संरचना.

ब) एन पी ए संकल्पना आणि मानदंड.

क) महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँकेच्या समस्या स्पष्ट करा.

ड) सहकारी वित्त पुरवठ्यातील आर बी आय ची भुमिका स्पष्ट करा.



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3082

[Total No. of Pages : 4

[6036]-311

M.Com. (Part-II)

**BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT**

**311 : Entrepreneurial Behaviour**

**(2019 Pattern) (Semester - III)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and Question No. 06 are compulsory.*
- 2) *Solve any Three Questions from Question No. 02 to Question No. 05.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1) Fill in the Blanks (Any 6) :**

**[6]**

- i) \_\_\_\_\_ is not a category of external forces that affects a business.
  - a) Competitive forces
  - b) Technological forces
  - c) Economic forces
- ii) The process of creating something new is called\_\_\_\_\_.
  - a) Innovation
  - b) Business
  - c) Creative flexibility
- iii) An individual who starts, creates and manages a new business can be called \_\_\_\_\_.
  - a) A leader
  - b) An entrepreneur
  - c) A manager
- iv) Many entrepreneurs choose to start businesses by themselves because\_\_\_\_\_.
  - a) Coordination is less complicated
  - b) Profits will go only to the founder
  - c) All of the above
- v) The functions of entrepreneur are\_\_\_\_\_.
  - a) To imagine a business idea
  - b) To study project feasibility
  - c) All of the above

**P.T.O.**

- vi) A \_\_\_\_\_ is what makes some businesses succeed while others fail.
- a) business opportunity
  - b) career opportunity
  - c) job opportunity
- vii) Who should be involved in preparing a firm's business plan \_\_\_\_\_
- a) Accountant
  - b) Engineer
  - c) Entrepreneur
- viii) An entrepreneur who is the owner of more than one business is called \_\_\_\_\_
- a) Portfolio Entrepreneur
  - b) Corporate Entrepreneur
  - c) All of the above

**Q2)** What is entrepreneurship training? Explain training methodologies in entrepreneurial training. [14]

**Q3)** Explain the entrepreneurship problems and entrepreneurship limitations. [14]

**Q4)** What is boost training support? Explain the need and significance of boost training support. [14]

**Q5)** Explain scope and opportunities for entrepreneurship in service sector. [14]

**Q6)** Write Short notes (Any 2) [12]

- a) Entrepreneurial qualities.
- b) Skills required for effective entrepreneurship development.
- c) Importance of training.
- d) Identification of business opportunity.







- vi) ..... यामध्ये काही व्यवसाय यशस्वी होतात तर काही अयशस्वी होतात.  
अ) व्यापाराची संधी ब) करिअर संधी  
क) नोकरीची संधी
- vii) व्यवसाय योजना तयार करण्यात ..... सहभाग असावा.  
अ) लेखापाल ब) अभियंता  
क) उद्योजक
- viii) एकापेक्षा जास्त व्यवसायांचा मालक असलेल्या उद्योजकाला ..... म्हणतात.  
अ) पोर्टफोलियो उद्योजक ब) कॉर्पोरेट संधी  
क) उद्योजक

प्रश्न 2) उद्योजकाला प्रशिक्षण म्हणजे काय? उद्योजकीय प्रशिक्षणातील प्रशिक्षण पद्धती स्पष्ट करा. [14]

प्रश्न 3) उद्योजकता समस्या आणि उद्योजकता मर्यादा स्पष्ट करा. [14]

प्रश्न 4) बूस्ट प्रशिक्षण समर्थन म्हणजे काय? बूस्ट प्रशिक्षण समर्थनाची गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा. [14]

प्रश्न 5) सेवा क्षेत्रातील उद्योजकतेच्या संधी आणि संधी स्पष्ट करा. [14]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) उद्योजकता गुण.  
ब) प्रभावी उद्योजकता विकासासाठी आवश्यक कौशल्ये.  
क) प्रशिक्षणाचे महत्त्व.  
ड) व्यवसायाच्या संधीची ओळख.



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3083

[Total No. of Pages : 4

[6036]-312

M.Com. (Part-II)

**BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT**

**312 : Entrepreneurship**

**(2019 Pattern) (Semester - III) (Group-E)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Q. 1 & Q.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any 3 Questions from Q.No. 2 to Q.No. 05.*

**Q1) Fill in the Blanks (Any 6 out of 8) :**

**[6]**

- i) \_\_\_\_\_ industries labour force consists of family members.
  - a) Small scale
  - b) Large scale
  - c) Cottage
  - d) Medium scale
- ii) The period between setting up of an industry and its actual production is called \_\_\_\_\_.
  - a) Registration
  - b) Starting
  - c) Dissolution
  - d) Gestation
- iii) In India \_\_\_\_\_ is the apex body for the promotion of small industries.
  - a) SIDCO
  - b) MIDC
  - c) SEBI
  - d) IDBI
- iv) What is the element for identification of Entrepreneurial opportunities?
  - a) Assets
  - b) Expenditure
  - c) Profit
  - d) Market
- v) Any business dealing with consumable product must obtain \_\_\_\_\_ permit.
  - a) Transport
  - b) Health
  - c) Construction
  - d) Vehicle
- vi) Examination of project and associated operations is known as \_\_\_\_\_.
  - a) Project analysis
  - b) Ratio analysis
  - c) Project audit
  - d) Testing of product

**P.T.O.**

- vii) \_\_\_\_\_ provides the SWOT analysis.
- a) Project report
  - b) Project sheet
  - c) Business plan
  - d) Bills of exchange
- viii) Which organisation is established for weaker section of the society.
- a) Bank
  - b) Co-operative society
  - c) Pathpedi
  - d) Companies

**Q2)** What is Entrepreneurship Development? Explain the role of government in entrepreneurship development . **[14]**

**Q3)** Explain the role of SIDBI in development of small industries. **[14]**

**Q4)** What is creativity and Innovation? Explain importance of creativity and innovation in developing new business. **[14]**

**Q5)** What is Business Plan? Explain importance of a business plan. **[14]**

**Q6)** Write Notes (Any 2 out of 4) **[12]**

- a) Preparation of Business plan
- b) Creativity in problem solving
- c) Importance of IDBI.
- d) Dot com intreprenurship.



Total No. of Questions : 6]

P-3083

[6036]-312

M.Com. (Part-II)

**BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT**

**312 : Entrepreneurship**

**(2019 Pattern) (Semester - III) (Group-E)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्रमांक 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) प्रश्न क्र. 2 ते 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

i) ..... उद्योगांमध्ये मुनष्यबळामध्ये कुंटुंबातील सदस्यांचा समावेश होतो.

अ) लघु उद्योग

ब) मोठे उद्योग

क) कुटीर उद्योग

ड) मध्यम उद्योग

ii) व्यवसायाची स्थापना आणि त्याचे प्रत्यक्ष उत्पादन या दोन्हीमधील कालावधीला ..... असे म्हणतात.

अ) नोंदणी

ब) सुरूवात

क) समाप्ती

ड) निर्मिती पूर्व कालावधी

iii) लघुउद्योगांना प्रोत्साहन देण्यासाठी ..... ही सर्वोच्च किंवा शिखर संस्था भारतामध्ये कार्यरत आहे.

अ) एस. आय. डी. सी. ओ. (सिडको)

ब) एम. आय. डी. सी.

क) सेबी

ड) आय. डी. बी. आय.

iv) उद्योजकता संधी शोधण्याचा घटक कोणता?

अ) मालमत्ता

ब) खर्च

क) नफा

ड) बाजारपेठ

v) उपभोग्य वस्तूच्या संबंधित कोणत्याही व्यवसायाने ..... परवाना मिळविणे आवश्यक आहे.

अ) वाहतूक

ब) आरोग्य

क) बांधकाम

ड) वाहन

- vi) प्रकल्प आणि संबंधित क्रियांची तपासणी ..... म्हणून ओळखली जाते.  
 अ) प्रकल्प विश्लेषण ब) गुणोत्तर विश्लेषण  
 क) प्रकल्प अंकेक्षण ड) उत्पादनाची चाचणी
- vii) ..... मुळे (SWOT) अॅनालिसिस करणे शक्य होते.  
 अ) प्रकल्प अहवाल ब) प्रकल्प पत्रक  
 क) प्रकल्प आराखडा ड) विनिमय पावती
- viii) समाजाच्या दुर्बल घटकांसाठी ..... संघटना स्थापना केलेली आहे.  
 अ) बँक ब) सहकारी संघटना  
 क) पतपेढी ड) कंपनी

प्रश्न 2) 'उद्योजकता विकास' म्हणजे काय? उद्योजकता विकासातील सरकारची भूमिका स्पष्ट करा.[14]

प्रश्न 3) लघुउद्योगांच्या विकासातील एस. आय. डी. बी. आय. ची भूमिका स्पष्ट करा. [14]

प्रश्न 4) सर्जनशीलता आणि नवकल्पना म्हणजे काय? नविन व्यवसायाच्या विकासामध्ये सर्जनशीलता आणि नवकल्पनेचे महत्व स्पष्ट करा. [14]

प्रश्न 5) व्यवसाय योजना म्हणजे काय? व्यवसाय योजनेचे महत्व स्पष्ट करा. [14]

प्रश्न 6) टिपा लिहा. (चारपैकी कोणतेही दोन) [12]

- अ) व्यवसाय योजना/आराखडा तयार करणे  
 ब) समस्या निराकरणातील सर्जनशीलता  
 क) आय. डी. बी. आय चे महत्व  
 ड) डॉट-कॉम उद्यमशीलता



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P-3084**

[Total No. of Pages : 4

**[6036]-313**

**M.Com. (Part - II) (Semester - III)**

**313 : HUMAN RESOURCE MANAGEMENT**

**(2019 Pattern) (CBCS)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any Three questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blank with the most appropriate alternative (Any Six) : **[6]**

- i) Human resource management emphasis \_\_\_\_\_.
  - a) Development of people
  - b) Punishment of people
  - c) Adoption of people
- ii) \_\_\_\_\_ is the most important external factor governing recruitments.
  - a) Supply and demand
  - b) Labour market
  - c) Unemployment rate
- iii) Performance appraisal serves as a basis for \_\_\_\_\_.
  - a) Training
  - b) Promotion
  - c) Performance
- iv) Flexible working practices include \_\_\_\_\_.
  - a) Work from home
  - b) Work at office only
  - c) Fixed hours

**P.T.O.**

- v) Challenges faced by Human resource management includes \_\_\_\_\_.
- a) Technological changes, workforce diversity, globalisation
  - b) Productivity, career planning
  - c) Compensation management
- vi) The process of familiarizing the new employees to the organisation rules and regulations is known as
- a) Placement
  - b) Induction
  - c) Recruitment
- vii) \_\_\_\_\_ is a statement of human qualifications necessary to do the job.
- a) Job Description
  - b) Job analysis
  - c) Job specification
- viii) e-HRM stands for \_\_\_\_\_.
- a) economic
  - b) equal
  - c) electronic

**Q2)** Define the term Human resource management. Explain in detail approaches and functions of Human resource Management. [14]

**Q3)** Define Recruitment. Explain the sources of recruitment. [14]

**Q4)** What is Training? Explain the importance and benefits of training. [14]

**Q5)** Explain the new trends in human resource management. [14]

**Q6)** Write Short Notes (Any 2) : [12]

- a) Challenges of Human resource Management.
- b) Objectives of Human Resource Planning
- c) Benefits of competency mapping
- d) Benefits of e-HR



Total No. of Questions : 6]

P-3084

[6036]-313

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

313 : HUMAN RESOURCE MANAGEMENT

(2019 Pattern) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

सूचना :

- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
- 3) उजवीकडील दिलेली संख्या पूर्ण गुण दर्शवितात.

- 
- प्रश्न 1)** योग्य पर्यायासह रिकाम्या जागा भरा (कोणत्याही 6) [6]
- i) मानव संसाधन व्यवस्थापन ..... वर भर देते.
    - अ) लोकांचा विकास
    - ब) लोकांना शिक्षा
    - क) लोकांचा अवलंब
  - ii) ..... हे भरती नियंत्रित करणारे सर्वात महत्वाचे बाह्य घटक आहे.
    - अ) मागणी आणि पुरवठा
    - ब) कामगार बाजार
    - क) बेरोजगारीचा दर
  - iii) कार्य मूल्यांकन ..... साठी आधार म्हणून काम करते.
    - अ) प्रशिक्षण
    - ब) पदोन्नती
    - क) कार्य
  - iv) लवचिक कार्य पद्धतींमध्ये ..... समाविष्ट आहे.
    - अ) घरून काम
    - ब) फक्त कार्यालयात काम
    - क) निश्चित तास
  - v) मानव संसाधन व्यवस्थापनासमोरील आव्हानांमध्ये ..... चा समावेश होतो.
    - अ) तांत्रिक बदल, कामगारांची विविधता, जागतिकीकरण
    - ब) उत्पादकता, व्यावसाय नियोजन
    - क) भरपाई व्यवस्थापन



- vi) ..... ही नवीन कर्मचाऱ्यांना संस्थेच्या नियम आणि नियमांशी परिचित करण्याची प्रक्रिया म्हणून ओळखली जाते.
- अ) प्लेसमेंट  
ब) इन्डकशन  
क) भरती
- vii) ..... हे कार्य करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या मानवी पात्रतेचे विधान आहे.
- अ) कार्य वर्णन  
ब) कार्य विश्लेषण  
क) कार्य विशेषीकरण
- viii) e-HRM म्हणजे .....
- अ) इकोनॉमिक  
ब) इक्वल  
क) इलेक्ट्रॉनिक

**प्रश्न 2)** मानवी संसाधन व्यवस्थापन ही संकल्पना स्पष्ट करा. मानवी संसाधन व्यवस्थापनाची दृष्टीकोन आणि कार्ये स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 3)** 'भरती' व्याख्या सांगा. भरतीची साधने स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 4)** प्रशिक्षण म्हणजे काय? प्रशिक्षणाचे महत्व आणि फायदे स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 5)** मानवी संसाधन व्यवस्थापनातील नवीन प्रवाह स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही 2) [12]

- अ) मानवी संसाधन व्यवस्थापनाची आव्हाने  
ब) मानवी संसाधन नियोजनाची उद्दिष्ट्ये  
क) सक्षमता मॅपिंगचे फायदे  
ड) ई-एच आर चे फायदे



Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

**P3177**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-314

**M.Com. - II**

**314 : ORGANIZATIONAL BEHAVIOUR**

**(2019 CBCS Pattern) (Semester - III)**

*Time :3 Hour]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from the Remaining Q.No.2 to Q.No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blank with the most appropriate alternative (Any Six) **[6]**

- a) Leadership motivate the people to work and not the power of money” this concept is related to \_\_\_\_\_.  
( Autocratic Model,Custodial Model,Supportive Model,Collegial Model)
- b) Forces affecting organisational behaviour are \_\_\_\_\_.  
(People,Environment,Technology,All of the These)
- c) \_\_\_\_\_ is the dynamic organization within the individual that determine his unique adjustment to the environment.  
(Personality,Attitude,Behaviour, Perception)
- d) \_\_\_\_\_ is a positive feeling about the job resulting from an evaluation of the characteristics.  
(Job Enlargement ,Job Satisfaction,Job Enhancement,Job Enrichment)
- e) Emotional intelligence can be studied through \_\_\_\_\_.  
(The Abilities Focused Approach,The integrative Model Approach, The Mix Model Approach,All of theses)
- f) The first stage of motivational process is \_\_\_\_\_.  
(Drive state,Instrumental behaviour,Goal, Frustration)

**P.T.O.**

g) Group which are formed as the consequence of organisational Structure and Work division are known as \_\_\_\_\_.

(Informal Group, Formal Group, Target Group, Operational Group)

h) \_\_\_\_\_ is not a characteristic of a team?

(Minimal and formal knowledge sharing, Collective output, Individual and collective responsibility, Fluid dimension to roles and tasks)

**Q2)** Define the term 'Organisational Behaviour'. Explain in detail the elements and objectives of 'Organisational Behaviour'. **[14]**

**Q3)** What is job satisfaction? Explain in details the Consequence & Outcomes of job satisfaction. **[14]**

**Q4)** Define the term Motivation. Describe types of Motives & Motivational process. **[14]**

**Q5)** Define the term Conflict. Explain the types of conflict and method of handling Conflict. **[14]**

**Q6)** Write Short Note (Any Two) **[12]**

- a) Models of Organizational Behaviour
- b) Organisational Culture
- c) Emotional Intelligence
- d) Team

\* \* \*

Total No. of Questions : 6]

P3177

[6036]-314

M.Com. - II

314 : ORGANIZATIONAL BEHAVIOUR

(2019 CBCS Pattern) (Semester - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्रमांक 2 ते प्रश्न क्रमांक 5 मधील कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडे दिलेली संख्या पूर्ण गुण दर्शवतात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) नेतृत्वाद्वारे लोकांना काम करण्यासाठी प्रेरित केले जाते, केवळ पैशाद्वारे लोकांना प्रेरित करता येत नाही ही संकल्पना ..... संबंधित आहे.  
(हुकूमशाही प्रारूपशी, काळजीवाहक सिद्धांत, आधारात्मक सिद्धांत, समहेत्वात्मक सिद्धांत)
- ब) संघटनात्मक वर्णनावरती परिणाम करणारा घटक पुढीलपैकी ..... हा आहे.  
(व्यक्ती, पर्यावरण, तंत्रज्ञान, वरीलपैकी सर्व)
- क) ..... ही संघटनेशी संबंधित अत्यंत गतिशील व्यक्तीगत घटक आहे ज्यामुळे व्यक्ती पर्यावरणाशी एकमेवाद्वितीय समायोजन साधू शकते.  
(व्यक्तीमत्व, निवृत्ती, वर्तन, आकलन)
- ड) नोकरीबद्दल सकारात्मक भावना म्हणजे ..... त्याच्या वैशिष्ट्यांचे मुल्यांकन केल्याने होते.  
(कार्य विस्तार, कार्य समाधान, कार्य आकार, कार्य समृद्धी)
- इ) भावनिक बुद्धिमत्तेचा अभ्यास हा ..... द्वारे केला जातो.  
(क्षमता केंद्रित दृष्टिकोन, एकात्मिक प्रारूप दृष्टिकोन, मिश्र प्रारूप दृष्टिकोन, वरीलपैकी सर्व)
- फ) प्रेरणात्मक प्रक्रियेची पहिली पायरी हि ..... आहे.  
(चालना स्थिती, साधनीभूत वर्तन, ध्येय, नैराश्य)

य) संघटनात्मक संरचना आणि कार्याचे निभाजन यांचा परिणाम म्हणून जे समूह निर्माण होतात त्याला ..... असे म्हंटले जाते.

(अनौपचारिक संबंध, औपचारिक समूह, लक्ष्य समूह, कार्यात्मक समूह)

र) ..... हे संघाचे वैशिष्ट्य मानले जात नाही.

(ज्ञानाची किमान आणि औपचारिक देवाणघेवाण, समग्र प्रदान. व्यक्तिगत आणि सामुहिक जबाबदारी, भूमिका आणि कार्य यांचे प्रवाही पैलू)

**प्र.2)** संघटनात्मक वर्तन या संकल्पनेची व्याख्या द्या. संघटनात्मक वर्तनाचे घटक व उद्दिष्टे सविस्तर स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** कार्य समाधान म्हणजे काय? कार्य समाधानाचे परिणाम आणि निष्पत्ती सविस्तर स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** प्रेरणा या संकल्पनेची व्याख्या द्या. प्रेरणेचे प्रकार आणि प्रेरणात्मक प्रक्रिया विशद करा. [14]

**प्र.5)** संघर्ष या संकल्पनेची व्याख्या द्या. संघर्षाचे प्रकार आणि संघर्ष हाताळण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

अ) संघटनात्मक वर्तनाची प्रतिमाने

ब) संघटनात्मक संस्कृती

क) भावनिक बुद्धिमत्ता

ड) संघ



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3085

[Total No. of Pages : 4

**[6036]-315**  
**M.Com. (Semester - III)**  
**FOREIGN EXCHANGE : ADVANCED**  
**315 : Banking and Finance**  
**(2019 Pattern)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates :*

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three from question No. 2 to to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (Any 6 out of 8) : **[6]**

- i) The immediate (two-day) exchange for another is a \_\_\_\_\_ transaction.
  - a) Forward
  - b) Spot
  - c) Money
  - d) Exchange
- ii) The Foreign exchange market is \_\_\_\_\_.
  - a) an over the counter market
  - b) very competitive
  - c) a centralized market
  - d) all of the above
- iii) \_\_\_\_\_ is the highest traded currency in the world.
  - a) Great Britain Pound (GBP)
  - b) Euro (EUR)
  - c) US Dollar (USD)
  - d) Chinese renminbi (CNH)
- iv) \_\_\_\_\_ is responsible for administration of FEMA.
  - a) Central Government
  - b) State Government
  - c) Reserve Bank of India (RBI)
  - d) National Banks
- v) \_\_\_\_\_ helps in confirming the source of exportable goods.
  - a) Packing list
  - b) Commercial Invoice
  - c) Carting order
  - d) Certificate of Origin

**P.T.O.**

- vi) \_\_\_\_\_ is not a part of export documents.
- a) Commercial invoice
  - b) Certificate of Origin
  - c) Bill of entry
  - d) Mate's receipt
- vii) \_\_\_\_\_ covers commercial and political risk in export.
- a) ECGC
  - b) EXIM Bank
  - c) SIDBI
  - d) RBI
- viii) EXIM bank lending to Foreign government is \_\_\_\_\_.
- a) Commercial loan
  - b) Soft loan
  - c) Line of credit
  - d) Deferred loan

**Q2)** Discuss in detail the different Risks associated with Foreign Exchange Market. **[14]**

**Q3)** Explain in detail the various provisions of FEMA. (Foreign Exchange Management Act). **[14]**

**Q4)** Discuss the various types of Export documents. **[14]**

**Q5)** What is Post Shipment finance? Explain the various methods of post-shipment finance. **[14]**

**Q6)** Write Short Notes (Any 2) : **[12]**

- a) Liquidity Risk
- b) Growth of Foreign Exchange market in India.
- c) Invoice
- d) Export Credit Guarantee Corporation (ECGC) of India.



Total No. of Questions : 6]

P-3085

[6036]-315

M.Com. (Semester - III)

FOREIGN EXCHANGE : ADVANCED

315 : Banking and Finance

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना : 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.  
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.  
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात आहे.

प्रश्न 1) गाळलेल्या जागा भरा. (8 पैकी कोणत्याही 6) [6]

- i) जेव्हा एका चलनाचे दुसऱ्या चलनात ताबडतोब रूपांतर होते तेव्हा त्यास ..... व्यवहार असे म्हणतात.  
अ) वायदा ब) हजर  
क) रोख ड) देवाणघेवाण
- ii) परकीय चलन बाजारपेठ ही ..... असते.  
अ) त्वरित विनिमय केंद्र ब) खूप स्पर्धात्मक  
क) केंद्रीकृत बाजारपेठ ड) वरील सगळे
- iii) ..... हे जगातील सर्वाधिक व्यापार केलेले चलन आहे.  
अ) ग्रेट ब्रिटन पाउंड (GBP) ब) युरो (EUR)  
क) युएस डॉलर (USD) ड) चीनी रॅन्मिन्बी (CNH)
- iv) FEMA च्या प्रशासनासाठी ..... जबाबदार आहे.  
अ) केंद्र सरकार ब) राज्य सरकार  
क) भारतीय रिझर्व्ह बँक ड) राष्ट्रीय बँक
- v) ..... निर्यात करण्यायोग्य वस्तुंच्या स्रोताची पुष्टी करण्यात मदत करते.  
अ) पॅकिंग यादी ब) वाणिज्य देयक  
क) कार्टिंग ऑर्डर ड) उत्पत्ती दाखला





Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3086

[Total No. of Pages : 4

[6036]-316

**M.Com. (Part - II) (Semester - III)**

**316 : ADVANCED BANKING AND FINANCE**

**International Finance**

**(2019 Pattern) (Group - G) (CBCS)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any Three questions from Question No. 2 to Question No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1) Fill in the Blanks by Selecting suitable choice (Any Six) : [6]**

- i) \_\_\_\_\_ services is not provided by the Offshore Banking Center.
  - a) Loan to Central Bank
  - b) Project Planning
  - c) Syndicated loans
  - d) Issue of short term instruments
- ii) The most common time to maturity of Euro commercial paper is \_\_\_\_\_.
  - a) 365 days
  - b) 30 days
  - c) 90 days
  - d) 182 days
- iii) GDR stands for \_\_\_\_\_.
  - a) Global Domestic Reports
  - b) Global Depository Receipts
  - c) General Depository Receipts
  - d) General Deposite Report
- iv) Full form of ADR is \_\_\_\_\_.
  - a) All-India Depository Receipts
  - b) American Domestic Receipts
  - c) American Depository Receipts
  - d) All-India Domestic Receipts

**P.T.O.**

- v) \_\_\_\_\_ is known as the Paper Gold?
- a) US Dollar                                      b) Pound  
c) Demand draft                                      d) Special Drawing Right
- vi) S.D.R. stands for \_\_\_\_\_.
- a) Specific Draft Rights                                      b) Special Deposits Rights  
c) Special Drawing Rights                                      d) Safe Deposits Rights
- vii) The role of IMF does not include \_\_\_\_\_.
- a) Monitoring the proper conduct of the international monetary system  
b) Lending to socially oriented projects  
c) Financing temporary balance of payments deficits of member countries  
d) Providing source of liquidity to member countries
- viii) \_\_\_\_\_ helps countries to meet deficit in balance of payments.
- a) IMF                                      b) WTO  
c) World Bank                                      d) UNO

**Q2) Explain International Money Transfer Mechanism. [14]**

**Q3) What is ADR and GDR? Explain the procedure of issue of ADR and GDR. [14]**

**Q4) What is Exchange Rate? Explain the Floating Exchange Rate System. [14]**

**Q5) Explain the Organization and functions of International Finance Corporation. [14]**

**Q6) Write Short Notes (Any Two) : [12]**

- a) Reasons for International Banking  
b) Fixed Exchange Rate  
c) Bank For International Settlements  
d) Euro Bonds



Total No. of Questions : 6]

P-3086

[6036]-316

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

316 : ADVANCED BANKING AND FINANCE

International Finance

(2019 Pattern) (Group - G) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

सूचना :

- 1) प्रश्न क्रमांक 1 आणि प्रश्न क्रमांक 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- 2) प्रश्न क्र. 2 पासून प्रश्न क्र. 5 पर्यंत कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा.
- 3) उजव्या बाजूचे अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- i) ऑफशोर बँकिंग कार्यालय ..... ही सेवा पुरवित नाही.
  - अ) मध्यवर्ती बँकेला कर्ज
  - ब) प्रकल्प नियोजन
  - क) संघटित संयुक्त कर्ज
  - ड) अल्प व मध्यम मुदतीच्या वित्तीय साधनांचे वितरण
- ii) युरो कमर्शियल पेपरचा परिपक्वताचा सर्वसामान्य कालावधी ..... असतो.
  - अ) 365 दिवस
  - ब) 30 दिवस
  - क) 90 दिवस
  - ड) 182 दिवस
- iii) जी.डी.आर. चे पूर्ण रूप ..... आहे.
  - अ) ग्लोबल डोमेस्टिक रिपोर्ट
  - ब) ग्लोबल डिपॉझिटरी रिसीट
  - क) जनरल डिपॉझिटरी रिसीट
  - ड) जनरल डिपॉझिटरी रिपोर्ट
- iv) ..... हे ए.डी.आर. चे पूर्ण रूप आहे?
  - अ) ऑल इंडिया डिपॉझिटरी रिसीट
  - ब) अमेरिकन डोमेस्टिक रिसीट
  - क) अमेरिकन डिपॉझिटरी रिसीट
  - ड) ऑल इंडिया डोमेस्टिक रिसीट
- v) ..... ला पेपर गोल्ड म्हणून ओळखले जाते.
  - अ) यूएस डॉलर
  - ब) पौंड
  - क) मागणी धनाकर्ष
  - ड) विशेष आहरण अधिकार

- vi) एस.डी.आर. चे पूर्ण रूप ..... आहे.
- अ) विशिष्ट धनाकर्ष अधिकार                      ब) विशेष ठेवी अधिकार  
क) विशेष आहरण अधिकार                      ड) सुरक्षा ठेवी अधिकार
- vii) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीच्या भूमिकेत समाविष्ट नाही; .....
- अ) आंतरराष्ट्रीय मौद्रिक यंत्रणेवर देखरेख ठेवणे  
ब) सामाजिकदृष्ट्या महत्वाच्या प्रकल्पांना कर्ज देणे  
क) सदस्य देशांच्या व्यवहारतोलातील तूट भरून काढण्यासाठी वित्तपुरवठा करणे  
ड) सदस्य देशांना तरलतेचा स्रोत प्रदान करणे
- viii) ..... देशांना व्यवहार तोलातील तूट भरून काढण्यास मदत करते.
- अ) आय.एम.एफ.                                      ब) डब्ल्यू.टी.ओ.  
क) जागतिक बँक                                      ड) युनो

**प्रश्न 2)** आंतरराष्ट्रीय पैसे हस्तांतरण यंत्रणा स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 3)** ADR आणि GDR म्हणजे काय? ADR आणि GDR निर्गमित करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 4)** विनिमय दर म्हणजे काय? बदलता विनिमय दर पद्धती करा. [14]

**प्रश्न 5)** आंतरराष्ट्रीय वित्तपुरवठा महामंडळाची रचना (IFC) आणि कार्ये स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) आंतरराष्ट्रीय बँकिंगची कारणे  
ब) स्थिर विनिमय दर  
क) आंतरराष्ट्रीय तडजोडविषयक बँक  
ड) युरो बाँड्स (बंधपत्रे)



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3087

[Total No. of Pages : 4

**[6036]-317**  
**M.Com. (Part - II) (Semester - III)**  
**317 : ADVANCED MARKETING**  
**International Marketing (Special Paper - V)**  
**(2019 Pattern) (CBCS)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates :*

- 1) Question No. 1 and Question No. 6 are compulsory.*
- 2) Solve any three questions from Question No. 2 to to 5.*
- 3) Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blank by selecting suitable choice (Any Six) :

**[6]**

- i) Internal Marketing means \_\_\_\_\_.
  - a) Marketing outside the country
  - b) Marketing inside the company
  - c) Marketing with Family members
  - d) Marketing inside the country
- ii) Which of the following is not included in demographic indices related to international marketing.
  - a) Total population
  - b) Education
  - c) Increase rate of population
  - d) Density of population
- iii) Out of the following social factors which factor affects the international marketing.
  - a) Culture
  - b) Language
  - c) Standard of Living
  - d) All of the above
- iv) Segmentation of international market on the basis of common language, religions and customs is example of \_\_\_\_\_
  - a) Geographic Location
  - b) Cultural Factor
  - c) Economic Factor
  - d) Political and Legal Factor

**P.T.O.**

- v) Market segmentation means \_\_\_\_\_
- Dividing the selling staff in small size
  - Dividing the territory in small size
  - To divide the target Group in small size
  - All of the above
- vi) Establishment of EXIM Bank
- 1982
  - 1983
  - 1984
  - 1985
- vii) A document that contains a precise description of the goods is known as a \_\_\_\_\_
- Weight List
  - Packing List
  - Commercial invoice
  - None of these
- viii) \_\_\_\_\_ is not a part of external international marketing environment
- Political
  - Legal
  - Product Development
  - Social

**Q2) What is international marketing? Explain the scope and objectives of International Marketing? [14]**

**Q3) Explain the various factors affecting to the international marketing environment? [14]**

**Q4) Explain in detail the concept international pricing policy, international pricing planning and international pricing Mix. [14]**

**Q5) Discuss the recent Import & Export policies and procedures in details. [14]**

**Q6) Short Notes (Any 2) : [12]**

- Financial Incentives
- Legal Environment
- International Product Mix
- Opportunities of international marketing



Total No. of Questions : 6]

P-3087

[6036]-317

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

317 : ADVANCED MARKETING

International Marketing (Special Paper - V)

(2019 Pattern) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

सूचना :

- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
- 3) प्रश्नपत्रिकेतील उजव्याबाजुचे अंक मार्क दर्शवितात.
- 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

**प्रश्न 1)** खालील पैकी एक पर्याय निवडा (कोणतेही 6) [6]

- i) आंतरगत विपणन म्हणजे .....
  - अ) देशा बाहेरील विपणन
  - ब) कंपनीच्या आतिल विपणन
  - क) कुटूंबाच्या सदस्यासह विपणन
  - ड) देशांतर्गत विपणन
- ii) आंतरराष्ट्रीय विपणनाशी संबंधित लोकसंख्या निर्देशांकांमध्ये खालीलपैकी कोणता घटक समाविष्ट नाही.
  - अ) एकूण लोकसंख्या
  - ब) शिक्षण
  - क) लोकसंख्येतील वाढीचा दर
  - ड) लोकसंख्येची घनता
- iii) खालील सामाजिक घटकांपैकी कोणता घटक आंतरराष्ट्रीय विपणनावर परिणाम करतो.
  - अ) संस्कृती
  - ब) भाषा
  - क) राहणीमानाचा दर्जा
  - ड) वरील सर्व
- iv) सामान्य भाषा, धर्म, आणि चालीरीतीच्या आधारे आंतरराष्ट्रीय बाजाराचे विभाजन हे .....  
चे उदाहरण आहे.
  - अ) भौगोलिक स्थान
  - ब) सांस्कृतिक घटक
  - क) आर्थिक घटक
  - ड) राजकिय आणि कायदेशीर घटक



- v) बाजार विभाजन म्हणजे .....
- अ) विक्री कर्मचार्यांचे विभाजन लटान आकारात विभागणे  
 ब) प्रदेशाचे विभाजन लहान आकारात विभागणे  
 क) लक्ष्य गट लहान आकारात विभागणे  
 ड) वरील सर्व
- vi) आयात-निर्यात बँकेची स्थापना .....
- अ) 1982    ब) 1983  
 क) 1984    ड) 1985
- vii) मालाचे अचुक वर्णन असलेले दस्तऐवज ..... म्हणून ओळकले जाते.
- अ) वजन यादी    ब) पैकिंग यादी  
 क) व्यावसायिक चलन                                  ड) यापैकी नाही
- viii) ..... बाह्य आंतरराष्ट्रीय विपणन पर्यावरणाचा भाग नाही.
- अ) राजकीय    ब) कायदेशीर  
 क) उत्पादन विकास                                  ड) सामाजिक

**प्रश्न 2)** आंतरराष्ट्रीय विपणन म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय विपणनाची व्याप्ती आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा? [14]

**प्रश्न 3)** आंतरराष्ट्रीय विपणन पर्यावरणावर परिणाम करणारे विविध घटक स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 4)** आंतरराष्ट्रीय विपणनाचे किंमत धोरण किंमत नियोजन आणि किंमत मिश्र सविस्तर स्पष्ट करा? [14]

**प्रश्न 5)** अलिकडील काळातील आयात निर्यात धोरणे आणि प्रक्रियांची तपशीलवार चर्चा करा? [14]

**प्रश्न 6)** टिपा लिहा (कोणत्याही 2) : [12]

- अ) वित्तीय प्रोत्साहन  
 ब) कायदेशीर पर्यावरण  
 क) आंतरराष्ट्रीय उत्पादन मिश्र  
 ड) आंतरराष्ट्रीय विपणनातील संधी



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P-3088

[Total No. of Pages : 4

[6036]-318

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

ADVANCED MARKETING

318 : Marketing Research (Special Paper - VI)

(2019 Pattern) (CBCS)

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates :*

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any 3 (three) from question No. 2 to to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (Any 6) : **[6 × 1 = 6]**

- i) In marketing research, the \_\_\_\_\_ phase is generally the most expensive and most subject to error.
  - a) Interpreting and reporting the findings
  - b) Exploratory research
  - c) Data collection
  - d) Planning
- ii) \_\_\_\_\_ is the first step in the marketing research process.
  - a) Developing a marketing information system
  - b) Developing the research plan for collecting information
  - c) Defining the problem and research objectives
  - d) Developing Hypothesis
- iii) \_\_\_\_\_ Department provides specific information to marketing managers.
  - a) Marketing
  - b) Finance
  - c) Marketing Research
  - d) System
- iv) Four common sources of internal data include the accounting department, operations, the sales force, and the \_\_\_\_\_.
  - a) Owners
  - b) Stockholders
  - c) Marketing department
  - d) Web
- v) Market information means \_\_\_\_\_.
  - a) Knowledge of industries
  - b) Knowledge of households
  - c) Knowledge of peers
  - d) Knowledge of customer's tastes

**P.T.O.**

- vi) \_\_\_\_\_ Sources of marketing information which are categorized into two group.
- a) External; Internal
  - b) Casual
  - c) Macro environmental; micro environmental
  - d) All of the above
- vii) Wrong questionnaire is an example of \_\_\_\_\_.
- a) Primary data collection problem
  - b) Secondary collection problem
  - c) Both (a) and (b)
  - d) None of the above
- viii) \_\_\_\_\_ is the disadvantage of the online focus groups.
- a) Results take longer to tabulate and analyze
  - b) Participant must be in a central location
  - c) The format of focus groups can be varied
  - d) The internet format can restrict respondents' expressiveness

**Q2)** What is Research Process? How the problem is formulated and states the factors determining the selection of a problem? [14]

**Q3)** Write Note on Application of Marketing Research. [14]

**Q4)** What are secondary data sources? Explain in detail internal and external sources of secondary data. [14]

**Q5)** What is Web Based Marketing Research? Explain the importance as well as merits and demerits of Web Based Marketing Research? [14]

**Q6)** Write Short Notes (Any 2) : [2 × 6 = 12]

- a) Types of Marketing Survey
- b) Advertising Research
- c) Meaning and Importance of Market Information
- d) Data collection through Internet



Total No. of Questions : 6]

P-3088

[6036]-318

M.Com. (Part - II) (Semester - III)

ADVANCED MARKETING

318 : Marketing Research (Special Paper - VI)

(2019 Pattern) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास ]

[ एकूण गुण : 60

- सूचना :
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 अनिवार्य आहे.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 पासून प्रश्न क्र. 5 पर्यंतचे कोणतेही 3 (तीन) प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात आहे.
  - 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

- 
- प्रश्न 1)** योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही 6) [6 × 1 = 6]
- i) विपणन संशोधना मध्ये ..... या पायरीवरती साधरणपणे अनेक विषय त्रुटी निर्माण होतात आणि अधिक खर्चीकता निर्माण होते.
    - अ) तथ्यांचे अर्थ निर्वचन करणे आणि अहवाल तयार करणे
    - ब) विश्लेषणात्मक संशोधन
    - क) माहिती संग्रहण
    - ड) नियोजन
  - ii) ..... ही विपणन संशोधन प्रक्रियेची पहिली पायरी आहे.
    - अ) विपणन माहिती प्रणालीचा विकास करणे
    - ब) माहितीचे संग्रहण करण्यासाठी संशोधन आराखड्याची निर्मिती करणे
    - क) संशोधन समस्येची निश्चिती आणि संशोधन उद्दिष्टांचे निर्धारण
    - ड) गृहितकृत्ये विकसित करणे
  - iii) विपणन व्यवस्थापकांना विशिष्ट स्वरूपाची माहितीही ..... विभागाद्वारे पुरवली जाते.
    - अ) विपणन
    - ब) वित्त
    - क) विपणनसंशोधन
    - ड) प्रणाली
  - iv) अंतर्गत माहिती मध्ये चार सामायिक माहिती स्रोत्यांचा समावेश होतो. यामध्ये लेखांकन विभाग, कार्य संचालन विभाग, विक्री विभाग आणि ..... यांचा समावेश होतो.
    - अ) मालक
    - ब) भागधारक
    - क) विपणनविभाग
    - ड) वेब

- v) बाजारपेठ माहिती म्हणजे ..... होय.  
 अ) उद्योगाचे ज्ञान  
 ब) घरगुती कृतींचे ज्ञान  
 क) सहकाऱ्यांचे ज्ञान  
 ड) ग्राहकांच्या आवडी-निवडीचे ज्ञान
- vi) विपणन माहितीच्या स्रोतांचे वर्गीकरण ..... या दोन समूहात केले जाते.  
 अ) बाह्य, अंतर्गत  
 ब) सर्वसाधारण  
 क) समग्र पर्यावरणीय, सूक्ष्म पर्यावरणीय  
 ड) वरीलपैकी सर्व
- vii) चुकीची प्रश्नावली ही ..... याचे उदाहरण आहे.  
 अ) प्राथमिक माहिती संग्रहणातील समस्या  
 ब) दुय्यम माहिती संग्रहणातील समस्या  
 क) दोन्हीही अ) व ब)  
 ड) वरील पैकी काही नाही
- viii) ..... ही ऑनलाईन लक्ष समूहाची मर्यादा आहे.  
 अ) तालिकाकरण आणि विश्लेषण यांच्याद्वारे माहिती / परिणाम मिळण्यास उशीर होतो.  
 ब) सहभागी प्रतिसाद हे मध्यवर्ती स्थानी असले पाहिजेत  
 क) लक्ष्य समूहांचा जो प्रकार आहे तो वेगवेगळा असू शकतो  
 ड) इंटरनेटच्या माध्यमातून माहिती गोळा केली जात असल्याने प्रतिसादकांचे जे प्रतिसाद असतात ते मर्यादित राहतात.

**प्रश्न 2)** 'संशोधन प्रक्रिया' म्हणजे काय? समस्या विधान कसे तयार केले जाते आणि समस्या विधान निवडीवर परिणाम करणारे घटक सांगा. [14]

**प्रश्न 3)** 'विपणन संशोधनाचे उपयोजन' यावर सविस्तर टिप लिहा. [14]

**प्रश्न 4)** दुय्यम माहितीचे स्रोत म्हणजे काय? दुय्यम माहितीचे अंतर्गत आणि बाह्य स्रोत सविस्तर स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 5)** 'वेब आधारित विपणन संशोधन' म्हणजे काय? वेब आधारित (इंटरनेट) विपणन संशोधनाचे महत्त्व तसेच फायदे, तोटे स्पष्ट करा. [14]

**प्रश्न 6)** थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [2 × 6 = 12]

- अ) विपणन सर्वेक्षणाचे प्रकार  
 ब) जाहिरात संशोधन  
 क) बाजारपेठ माहिती अर्थ आणि महत्त्व  
 ड) इंटरनेटच्या माध्यमातून माहितीचे संकलन



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3089**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-401

**M.Com. - II**

**401 : CAPITAL MARKET AND FINANCIAL SERVICES  
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve 3 (three) questions from Question No.2 to Question No.5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (Any six.)

**[6]**

- a) CDSL and NSDL are categorised as \_\_\_\_\_  
(E-Brokers, Depositories, Depository Participants)
- b) \_\_\_\_\_ option, gives the buyer the right, but not the obligation to sell a given quantity of the underlying asset.  
(Put, Call spot)
- c) A mutual fund, having a fixed duration is called as \_\_\_\_\_  
(Liquid fund, Close Ended Fund, Open Ended Fund)
- d) \_\_\_\_\_ Regulates Mutual Fund Companies.  
(TRAI, SEBI, IRDA)
- e) SENSEX is the index of \_\_\_\_\_  
(Bombay Stock Exchange, National Stock Exchange, Cochin Stock Exchange)
- f) Securities and Exchange Board of India came into force on \_\_\_\_\_  
(30<sup>th</sup> Jan. 1991, 30<sup>th</sup> Jan. 1992, 30<sup>th</sup> Jan. 1994)
- g) \_\_\_\_\_ contracts are not standardized.  
(Forward, Option, Swap)
- h) SEBI has \_\_\_\_\_ regional offices.  
(3, 4, 5)

**P.T.O.**

**Q2)** Define the term 'Capital Market'. Explain in detail various instruments used in Capital market. [14]

**Q3)** What is 'Stock Exchange'? Explain in details the functions of Stock Exchange. [14]

**Q4)** Define the term 'credit rating'. Explain need of credit rating and various Credit rating Agencies in India. [14]

**Q5)** What is 'Securities and exchange Board of India'. (SEBI)? Explain Back-ground Establishment and functions of SEBI. [14]

**Q6)** Write short note (any two) [12]

- a) Debentures and Bonds.
- b) Secondary market.
- c) Mutual fund.
- d) Power of SEBI.



Total No. of Questions : 6]

**P3089**

[6036]-401

**M.Com. - II**

**401 : CAPITAL MARKET AND FINANCIAL SERVICES**

**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 हे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 (तीन) प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

**प्र.1) योग्य पर्यायाची निवड करून रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा) [6]**

- अ) सीडीएसएल आणि एनएसडीएल ..... म्हणून वर्गीकृत आहेत.  
(ई-ब्रोकिंग, डिपॉझिटरी, डिपॉझिटरी सहभागी)
- ब) ..... पर्याय, खरेदीदारास अधिकार देतो, परंतु अंतर्निहित मालमत्तेची दिलेल्या प्रमाणात विक्री करण्याचे बंधन देत नाही.  
(पुट, कॉल, स्पॉट)
- क) ठराविक कालावधी असलेल्या म्युच्युअल फंडाला ..... असे म्हणतात.  
(लिक्विड फंड, क्लोज एंडेड फंड, ओपन एंडेड फंड)
- ड) ..... म्युच्युअल फंड कंपन्यांचे नियमन करते.  
(TRAI, SEBI, IRDA)
- इ) सूचकांक हा ..... चा निर्देशांक आहे.  
(बॉम्बे रोखे बाजार, राष्ट्रीय रोखे बाजार, कोचीन रोखे बाजार)
- फ) सिक्युरिटीज अँड एक्स्चेंज बोर्ड ऑफ इंडिया (सेबी) ..... रोजी अंमलात आली.  
(30 जानेवारी 1991, 30 जानेवारी 1992, 30 जानेवारी 1994)
- य) ..... प्रकारचे करार हे प्रमाणित स्वरूपाचे नसतात.  
(वायदा करार, विकल्प करार, स्वॅप करार)
- र) सेबी ची ..... प्रादेशिक कार्यालये आहेत.  
(3, 4, 5)



**प्र.2)** 'भांडवल बाजार' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. भांडवल बाजारात वापरली जाणारी विविध साधने सविस्तर स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** 'रोखे बाजार' म्हणजे काय? रोखे बाजाराची कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** 'पत मुल्याकन' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. पत मुल्याकानाची गरज स्पष्ट करून भारतातील विविध पत मुल्याकानांच्या संस्था स्पष्ट करा. [14]

**प्र.5)** 'सिक्युरिटीज अँड एक्सचेंज बोर्ड ऑफ इंडिया' (सेबी) म्हणजे काय? सेबीची पार्श्वभूमी, स्थापना आणि कार्य स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) कर्जरोखे आणि बॉडस
- ब) दुय्यम बाजारपेठ
- क) परस्पर निधी
- ड) सेबीचे अधिकार



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3090**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-402

**M.Com. (Part - II)**

**BUSINESS ECONOMICS**

**402 A : Industrial Economic Environment**

**(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and 6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Q. No. 2 to Q. No. 5*
- 3) *Numbers to the right side indicates full marks.*

**Q1)** Fill in the Blanks by selecting a suitable choice (Any 6)

**[6]**

- i) Enterprises in \_\_\_\_\_ are given more tax concessions.
  - a) Service sector
  - b) Automobile
  - c) SEZ
  - d) IT
- ii) \_\_\_\_\_ is useful for regional development of industrial sector in india.
  - a) Education Policy
  - b) Monetary policy
  - c) Industrial Policy
  - d) Co-operative Policy
- iii) \_\_\_\_\_ is a political factor affecting the economic environment
  - a) Type of Economy
  - b) Infrastructure
  - c) The role of bureaucracy
  - d) Banking Facility
- iv) \_\_\_\_\_ is a situation in which a large number of business firms sell the homogeneous products.
  - a) Monopolistic Competition
  - b) Duopoly
  - c) Perfect Competition
  - d) Monopoly
- v) \_\_\_\_\_ repealed the Monopolies and Restrictive Trade Practices Act.
  - a) The Industrial Policy of 2001
  - b) The Industrial policy of 2015
  - c) The Industrial Policy of 1991
  - d) The Industrial Policy of 1980

**P.T.O.**

- vi) The Import-Export Policy of \_\_\_\_\_ introduced a scheme to promote SEZs with a view to increasing exports in India.
- a) 1992-1997    b) 2002-2007  
c) 1997-2002    d) 2007-2012
- vii) From the following \_\_\_\_\_ is the major organized industry in India
- a) Iron and Steel Industry                                  b) Automobile Industry  
c) Sugar Industry    d) Small Scale Industry
- viii) Cement production in India started in \_\_\_\_\_
- a) 1935    b) 1921  
c) 1904    d) 1947

**Q2)** What is mean by Economic Environment? Explain various political factors affecting economic environment. **[14]**

**Q3)** State causes of industrial imbalance in India and write measures to remove industrial imbalance. **[14]**

**Q4)** Write Definition of Industrial policy. State brief outline of Industrial Policy 1956. **[14]**

**Q5)** Write definition of Information Technology Industry. Explain problems of IT industry in India. **[14]**

**Q6)** Write short notes (Any Two) **[12]**

- a) Technological factors affecting economic environment.  
b) Present Situation of public sectors.  
c) problems of sugar industries.  
d) Industrial policy 1991.





- vi) ..... च्या आयात-निर्यात धोरणामध्ये भारतात निर्यातीत वाढ करण्याच्या हेतूने सेझला प्रोत्साहन देणारी योजना सुरू केली.
- अ) 1992 - 1997                      ब) 2002 - 2007  
क) 1997 - 2002                      ड) 2007 - 2012
- vii) खालीलपैकी ..... हा भारतातील प्रमुख संघटीत उद्योग आहे.
- अ) लोखंड व पोलाद उद्योग                      ब) ऑटोमोबाईल उद्योग  
क) साखर उद्योग                      ड) लघु उद्योग
- vii) भारतात ..... मध्ये सिमेंटचे उत्पादन सुरू झाले.
- अ) 1935                      ब) 1921  
क) 1904                      ड) 1947

**प्र.2)** आर्थिक पर्यावरण म्हणजे काय? आर्थिक पर्यावरणावर परिणाम करणारे विविध राजकीय घटक स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** भारतातील औद्योगिक असमतोलाची कारणे सांगून औद्योगिक असमतोल दूर करण्यासाठी उपाययोजना लिहा. [14]

**प्र.4)** औद्योगिक धोरणाची व्याख्या लिहा. 1956 च्या धोरणाची संक्षिप्त रूपरेषा सांगा. [14]

**प्र.5)** माहिती तंत्रज्ञान उद्योगाची व्याख्या लिहा. भारतातील माहिती तंत्रज्ञान उद्योगाच्या समस्या स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) आर्थिक पर्यावरणावर परिणाम करणारे तंत्रज्ञान विषयक घटक  
ब) सार्वजनिक क्षेत्रातील उद्योगांची सध्यस्थिती  
क) साखर उद्योगाच्या समस्या  
ड) 1991 चे औद्योगिक धोरण



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 5

**P3091**

[6036]-403

**S.Y. M.Com.**

**MATHEMATICS**

**402-B : Operations Research**

**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-IV)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 and question No. 6 are Compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No. 2 to question No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicates full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (any 6)

**[6]**

- a) Each participant of the game is called\_\_\_\_\_.
  - i) Strategiest
  - ii) Winner
  - iii) player
  - iv) loser
- b) The various alternatives or courses of actions available to each player in a game are called as \_\_\_\_\_.
  - i) Saddle point
  - ii) Strategies
  - iii) 'n' player game
  - iv) pay off
- c) Feasible solution satisfies\_\_\_\_\_.
  - i) Only constraints
  - ii) Optimum solution
  - iii) Slack variables
  - iv) Surplus variables
- d) If one or more variables vanishes then a basic solution to the system is called\_\_\_\_\_.
  - i) non feasible region
  - ii) feasible region
  - iii) degenerate solution
  - iv) basic solution
- e) The allocation cells in the transportation table will be called\_\_\_\_\_.
  - i) occupied
  - ii) unoccupied
  - iii) both
  - iv) finite

***P.T.O.***

- f) Hungarian method for solving an assignment problem can also be used to solve\_\_\_\_\_.
- A travelling salesman problem
  - I.P.
  - L.P. Problem
  - 2×n game
- g) An activity in a network diagram is said to be\_\_\_\_\_ if the delay in its start will further delay the project completion time.
- forward pass
  - backward pass
  - critical
  - non-critical
- h) The time between the starting of the first job and completion of the last job in sequencing problems is called\_\_\_\_\_.
- total time
  - assignment time
  - idle time
  - elapsed time

**Q2)** Attempt any two of the following.

**[14]**

- a) Write the standard form of the following L.P.P.

$$\text{Minimize } z = x_1 - 3x_2 + 2x_3$$

$$\text{Subject to, } 3x_1 - x_2 + 3x_3 \leq 8$$

$$-2x_1 + 5x_2 \leq 12$$

$$-4x_1 + 3x_2 + 8x_3 \geq -10$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0$$

- b) Explain the following terms with reference to transportation problem

- Feasible solution
- Non-Degenerate Basic Feasible solution
- Dummy Source

- c) Solve the following game

		Player B				
		I	II	III	IV	V
Player A	I	9	3	1	8	0
	II	6	5	4	6	7
	III	2	4	3	3	8
	IV	5	6	2	2	1

Q3) Attempt any two of the following.

[14]

a) Solve the following assignment problem for minimization.

	A	B	C	D	E
I	1	2	3	0	1
II	2	1	2	5	7
III	8	9	10	1	2
IV	3	4	5	1	2

b) Show that the following L.P.P. has unbounded solution.

$$\text{Maximize } z = x_1 + 2x_2 - x_3 + 5x_4$$

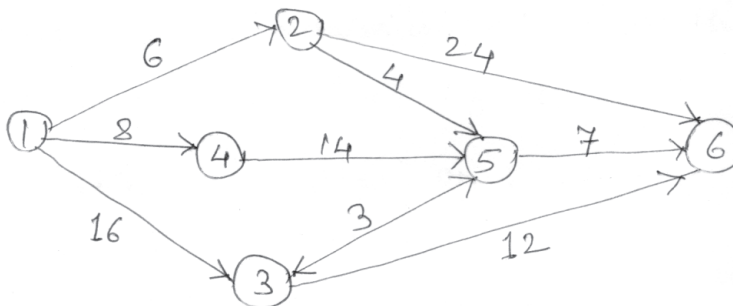
$$\text{Subject to } 2x_1 + 3x_2 - x_4 \geq -5$$

$$7x_1 - 2x_2 + x_3 + 5x_4 \leq 4$$

$$3x_1 - 5x_2 - 3x_3 + 9x_4 \leq 9$$

$$x_1, x_2, x_3, x_4 \geq 0$$

c) Determine the shortest route from node 1 to node 6 in the following network, where the distances are shown in kilometers.



Q4) Attempt any two of the following.

[14]

a) Solve the following game by dominance principle .

		Player B				
		A	B	C	D	E
Player A	I	3	5	4	9	6
	II	5	6	3	7	8
	III	8	7	9	8	7
	IV	4	4	8	5	3



- b) Obtain an IBFS of the following transportation problem by Vogel's Approximation Method.

Origin \ Destination	D <sub>1</sub>	D <sub>2</sub>	D <sub>3</sub>	D <sub>4</sub>	Supply
P <sub>1</sub>	2	3	11	7	6
P <sub>2</sub>	1	0	6	1	1
P <sub>3</sub>	5	8	15	9	10
Demand	7	5	3	2	

Also find the transportation cost.

- c) Give model definition of Max-Min network. Also explain maximum flow in the network.

Q5) Attempt any two of the following.

[14]

- a) Write notes on:
- i) Initial activities
  - ii) Predecessor activities
  - iii) Successor activities
- b) Solve the following assignment problem for maximization

	A	B	C	D
I	12	15	17	14
II	20	18	21	20
III	15	16	22	18
IV	19	18	19	16

- c) Solve the following LPP by big M method.

$$\text{Minimize } z = 8x_1 + 10x_2$$

$$\text{Subject to, } 8x_1 + 6x_2 \geq 150$$

$$2x_1 + 9x_2 \geq 120$$

$$x_1, x_2 \geq 0$$

**Q6)** Attempt any two of the following.

**[12]**

- a) Write notes on:
- i) Pay off
  - ii) Saddle point
- b) Draw the feasible region of the following constraints.
- $y - x \geq 2$   
 $y - x \leq -2$   
 $x, y \geq 0$
- c) Explain the following terms:
- i) Critical path
  - ii) Float
- d) Write the dual of the following LPP.

Maximize  $z = -5x_1 + 2x_2$

Subject to,  $-x_1 + x_2 \leq -3$

$2x_1 + 3x_2 \leq 5$

$x_1, x_2 \geq 0$



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3092**

[Total No. of Pages : 2

[6036]-404

**M.Com. - II**

**403 : RECENT ADVANCES IN ACCOUNTING ,  
TAXATION & AUDITING  
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 01 and Question No. 06 are Compulsory.*
- 2) *Solve any Three Questions from question No. 02 to Question No. 05.*
- 3) *Figurs to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the Blanks by Selecting a suitable choice (any 6 out of 8) **[6]**

- a) Which of the following is not a characteristic of big data?
  - i) Volume
  - ii) Velocity
  - iii) Variety
  - iv) Validity
  
- b) The characteristics of the computer system capable of thinking, reasoning and learning is known is
  - i) Human intelligence
  - ii) Machine intelligence
  - iii) Comuter Intelligence
  - iv) Artificial intelligence
  
- c) Corporate Tax is a \_\_\_\_\_?
  - i) Direct Tax
  - ii) Indirect Tax
  - iii) Uniform Tax
  - iv) Centralized Tax
  
- d) GST model in India is adopted from \_\_\_\_\_country?
  - i) UK
  - ii) England
  - iii) Canada
  - iv) Australia
  
- e) \_\_\_\_\_is the measurement and reporting of the cost and value of employees and managers in organizational resources.
  - i) IPR Accounting
  - ii) ESOP Accounting
  - iii) Human Resource Accounting
  - iv) Corporate Environment Accounting

**P.T.O.**

- f) From the following terms which one is NOT related to Employee stock Options?
- i) Vesting
  - ii) Vesting Period
  - iii) Exercise Period
  - iv) Spontaneity
- g) \_\_\_\_\_ is the practice of producing financial accounts that suit a particular purpose but do not really show the true and fair view.
- i) Inflation Accounting
  - ii) Environmental Accounting
  - iii) Creative Accounting
  - iv) Lean Accounting
- h) \_\_\_\_\_ is a science dealing with the applications of accounting facts gathered through auditing methods and procedures to resolve legal problems.
- i) Deflation Accounting
  - ii) Inflation Accounting
  - iii) Forensic Accounting
  - iv) Financial Accounting

**Q2)** What do you mean by cloud Accounting. Explain the advantages and Disadvantages of Cloud Accounting [14]

**Q3)** Explain the term GST. Write in detail the advantages and limitations of GST [14]

**Q4)** Explain the concept of Human Resource Accounting. Discuss in detail about the Significance of Human Resource Accounting. [14]

**Q5)** What do you mean by Forensic Accounting? Explain the Scope and Need of Forensic Accounting. [14]

**Q6)** Write short notes (Any 2) [12]

- a) Advantages of Artificial Intelligence
- b) Types of Intangible Asset
- c) Disadvantages of Inflation Accounting
- d) Accounting Standard-26



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3093**

[Total No. of Pages : 3

**[6036]-405**

**S.Y. M.Com.**

**405 : RECENT ADVANCES IN COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES**

**(2019 Pattern) (Semester -IV) (Credit System) (Group-B)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question no.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question no.2 to question no.5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1) Fill in the Blanks by selecting suitable choice (any 6 out of 8) [6]**

- a) As per the provisions of the competition Act, 2002, The term “turnover” includes value of \_\_\_\_\_.
  - i) Purchase of goods or services
  - ii) Sale of goods only
  - iii) Sale of services only
  - iv) Sale of goods or services
- b) As per the provisions of the competition Act, 2002, the commission shall consist of a chairperson and not less than \_\_\_\_\_ Members to be appointed by the central Government.
  - i) two
  - ii) three
  - iii) four
  - iv) five
- c) Schedule I of the Special Economic Zones Act, 2005 consists of the \_\_\_\_\_.
  - i) Enactments
  - ii) Modifications to the Income Tax Act, 1961
  - iii) Amendment to Certain Enactments
  - iv) Amendments to the Insurance Act, 1938
- d) As per the provisions of the special Economic Zones Act, 2005, all Members, officers and other employees of every Authority shall be deemed to be \_\_\_\_\_ within the meaning of section 21 of the Indian Penal code (45 of 1860).
  - i) An Individual
  - ii) Public servants
  - iii) Co-operative society
  - iv) Private servants

**P.T.O.**

- e) As per the provisions of the securitization and Reconstruction of Financial Assets and Enforcement of security Interest Act, 2002 “\_\_\_\_\_” means any person who has been granted financial assistance by any bank or financial institution or who has given any guarantee or created any mortgage or pledge as security for the financial assistance.
- i) borrower
  - ii) creditor
  - iii) corresponding new bank
  - iv) financial assistance
- f) As per the provisions of the securitization and reconstruction of financial Assets and Enforcement of Security Interest Act, 2002 the Reserve Bank may, for the purposes of this Act, carry out audit and inspection of \_\_\_\_\_ from time to time.
- i) a Bank
  - ii) an asset reconstruction company
  - iii) credit co-operative society
  - iv) financial institution
- g) As per the provisions of the recovery of debts Due to banks and financial Institutions Act, 1993 the staff of Tribunal is appointed by\_\_\_\_\_.
- i) RBI
  - ii) SBI
  - iii) Center Govt.
  - iv) SEBI
- h) As per the provision of the Recovery of the Debts Due to Banks and Financial Institutions Act, 1993, the chairperson of an appellate Tribunal shall hold office for a term of \_\_\_\_\_ years.
- i) Three
  - ii) Four
  - iii) Five
  - iv) Six

**Q2)** Explain the provisions relating to duties, powers, and functions of commission under the competition Act, 2002. **[14]**

**Q3)** Explain the provisions relating to Reference of dispute and Miscellaneous Provisions under the special economic zones Act, 2005. **[14]**

**Q4)** Explain the provisions relating to power of reserve Bank to determine policy and issue directions under the securitization and Reconstruction of Financial Assets and enforcement of security Interest Act, 2002. **[14]**

**Q5)** Explain the provisions relating to Jurisdiction, powers and Authority of Tribunals under the recovery of Debts Due to Banks and financial Institutions Act, 1993. **[14]**

**Q6)** Write short notes (Any 2 out of 4) **[2×6=12]**

- a) Definition of the terms Consumer, Enterprise and service under the competition Act, 2002.
- b) Development Commissioner under the special economic Zones Act, 2005.
- c) Definition of the terms Borrower, Default and financial Asset under The Securitization and Reconstruction of financial Assets and Enforcement of security Interest Act, 2002.
- d) Establishment of Appellate Tribunal the recovery of debts due to banks and financial Institutions Act, 1993.



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3094**

[Total No. of Pages : 2

[6036]-406

**M.Com. (Part-II)**

**ADVANCED COST ACCOUNTING & COST SYSTEM**  
**407 VII : Recent Advances in Cost Auditing & Cost System**  
**(2019 Credit Pattern) (Semester - IV)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No. 1 & Question No. 6 are Compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from Question No. 2 to Questions No. 5.*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the Blanks with selecting suitable choice (Any 6)

**[6]**

- a) Who is considered to be the father of six sigma.
  - i) Bill smith
  - ii) Walter shewhart
  - iii) Jack Welch
- b) Cost Accounting standard 8 is a cost Accounting standard on \_\_\_\_\_.
  - i) Employee Cost
  - ii) Utilities cost
  - iii) Pollution control cost
- c) Cost Accounting standard on "Packing material cost" is dealt in.
  - i) CAS-5
  - ii) CAS-8
  - iii) CAS-09
- d) ERP Supports \_\_\_\_\_ currency value
  - i) Multiple
  - ii) Single
  - iii) Three
- e) Cost Records are maintained on \_\_\_\_\_ basis.
  - i) Accrual
  - ii) Cash
  - iii) Actual

**P.T.O.**



- f) Expenses relating to manufacture of a product or rendering a service which can be identified or linked with the cost of object other than direct material cost & direct employee cost is known as \_\_\_\_\_
- National cost
  - Imputed cost
  - Direct expenses
- g) The event is commonly represented by \_\_\_\_\_ in network diagram.
- Nodes
  - Arrow
  - Triangle
- h) How many types of VAT Audit \_\_\_\_\_
- One
  - Two
  - Three

**Q2)** Explain in brief the nature and scope of CAS of “Administrative overheads” (11), “Repairs & maintenance of cost” (12) and “cost of service cost center” (13) **[14]**

**Q3)** What are the problems of productivity Audit? How to overcome these problems?

**Q4)** Define the term “Enterprise Resource Planning”? Explain the features and benefits of Enterprise Resources Planning? **[14]**

**Q5)** What do you mean by “Six Sigma”? Explain the advantages and disadvantages of six Sigma? **[14]**

**Q6)** Write short Notes (any 2 out of 4) **[12]**

- CAS 5 : Cost of Transportation.
- Features of E-costing.
- Scope of ERP
- GST Audit



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3407**

[6036]-407A

[Total No. of Pages : 4

**S.Y. M.Com.**

**CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT**

**409 : Recent Advances in Co-Operative and Rural Development  
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from questions No.2 to question No.5.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (any 6) :

**[6]**

- a) \_\_\_\_\_ is a social responsibility of cooperative institute.
- i) Profit Maximization                      ii) Revenue generation
- iii) Social welfare                              iv) Industrilization
- b) \_\_\_\_\_ is known as the founder of micro finance.
- i) Mahammad Yunus                      ii) Mahatma Gandhi
- iii) Amartysen                              iv) V.K. Mehta
- c) \_\_\_\_\_ state in India has maximum farmers suicide.
- i) Kerala                                      ii) Maharashtra
- iii) Karnataka                              iv) Bihar
- d) \_\_\_\_\_ was the chairman of All India Rural fund supply survey committee.
- i) Gadgil                                      ii) Sureiyya
- iii) Gorwala                                      iv) Thakurdas
- e) \_\_\_\_\_ is stated the principles of co-operation
- i) D.R. Gadgil                              ii) R.D. Gorwala
- iii) Co-operative act                      iv) International Co-operative Union

**P.T.O.**

- f) Amalgamation and rapid unification between countries can be indentified as \_\_\_\_\_
- i) Liberlization
  - ii) Privatization
  - iii) Globalization
  - iv) Socialization
- g) The number of subsidy to co-operative institutions has \_\_\_\_\_ due to Globalization.
- i) Increased
  - ii) decreased
  - iii) Constant
  - iv) Not changed
- h) \_\_\_\_\_ members from a family can be the member of self help Group.
- i) 1
  - ii) 2
  - iii) 5
  - iv) 7

**Q2)** Explain the issues of economic viability of cooperatives.

**[14]**

**Q3)** Explain the challanges of global competition and measures to meeting global challanges by co-operatives.

**[14]**

**Q4)** Explain the types of micro finance and role of self help groups in developing Micro Finance.

**[14]**

**Q5)** State the measures suggested by various committees regarding farmers suicide.

**[14]**

**Q6)** Write a short notes on (Any two)

**[12]**

- a) Corporate social responsibility
- b) Six sigma
- c) Self Help Group
- d) Rural distress



Total No. of Questions : 6]

P3407

[6036]-407A

S.Y. M.Com.

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

409 : Recent Advances in Co-Operative and Rural Development  
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 60

- सूचना :- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.  
2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 यापैकी कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.  
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही सहा)

[6]

- अ) ..... ही सहकारी संस्थांची सामाजिक जबाबदारी आहे.
- i) नफा महत्तमीकरण                      ii) महसूल निर्माती  
iii) सामाजिक कल्याण                      iv) औद्योगिकीकरण
- ब) ..... यांना सुक्ष्म वित्ताचे जनक म्हणून ओळखले जाते.
- i) महम्मद युनूस                              ii) महात्मा गांधी  
iii) अमर्त्य सेन                                iv) व्ही. के. मेहता
- क) भारतातील ..... या राज्यात सर्वात जास्त शेतकरी आत्महत्या झाल्या आहे.
- i) केरळ    ii) महाराष्ट्र  
iii) कर्नाटक                                        iv) बिहार
- ड) ..... हे ऑल इंडिया ग्रामीण पतपुरवठा सर्वेक्षण समितीचे चेअरमन होते.
- i) गाडगीळ                                        ii) सुरैय्या  
iii) गोरवाला                                      iv) ठाकूरदास
- इ) ..... यांनी सहकाराची तत्वे मांडली.
- i) डी. आर. गाडगीळ                              ii) आर. डी. गोरवाला  
iii) सहकारी कायदा                              iv) आंतरराष्ट्रीय सहकारी संघ

- फ) देशांमधील एकत्रीकरण आणि जलद एकीकरण ..... म्हणून ओळखले जाते.
- i) उदारीकरण ii) खाजगीकरण  
iii) जागतीकीकरण iv) सामाजीकरण
- य) जागतिकीकरणामुळे सहकारी संस्थांना मिळणारे अनुदान .....
- i) वाढले ii) घटले  
iii) स्थिर आहे iv) बदलेले नाही
- र) एका कुटुंबातील ..... सदस्य स्वयं सहायता गटाचे सदस्य होऊ शकतात.
- i) 1 ii) 2  
iii) 5 iv) 7

**प्र.2)** सहकारी संस्थांच्या आर्थिक अस्थिरतेचे मुद्दे स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** सहकारी संस्थांसमोरील जागतीक स्पर्धेची आव्हाने सांगून ते कमी करण्याचे उपाय सांगा. [14]

**प्र.4)** सुक्ष्म वित्ताचे प्रकार सांगा आणि सुक्ष्म वित्ताच्या विकासातील बचत गटाची भूमिका सांगा. [14]

**प्र.5)** शेतकरी आत्महत्ये संबंधीच्या समीतींनी सुचविलेले उपाय सांगा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [12]

- अ) व्यावसायीक सामाजिक जबाबदारी  
ब) सिक्स सिग्मा  
क) स्वयं सहायता गट  
ड) ग्रामीण आपत्ती



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3096**

[6036]-408

[Total No. of Pages : 4

**M.Com. - II**

**BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT**

**411 : Recent Advances in Business Practices and Environment  
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Q. No.1 and Q. No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from questions No.2 to question No.5*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks. (Any 6)

**[6]**

- a) Indian agriculture depends mainly upon \_\_\_\_\_.
  - i) Technology
  - ii) Capital
  - iii) Machinery
  - iv) Monsoon
- b) Small Scale Industry primarily depends upon the \_\_\_\_\_.
  - i) Agriculture
  - ii) Education
  - iii) Capital
  - iv) Industry
- c) \_\_\_\_\_ is an important problem of small scale industry.
  - i) Additional fund
  - ii) International support
  - iii) Absence of capital
  - iv) Tax policy
- d) Indian economy is known as \_\_\_\_\_ economy.
  - i) Agrarian
  - ii) Capital intensive
  - iii) Mix
  - iv) None of these
- e) In \_\_\_\_\_ year government of India adopted New Economic Policy.
  - i) 1991
  - ii) 1980
  - iii) 1970
  - iv) 1985

**P.T.O.**

- f) Economic development of every country is depend upon the \_\_\_\_\_ development.
- |                |                     |
|----------------|---------------------|
| i) Capital     | ii) Industry        |
| iii) Machinery | iv) Infrastructural |
- g) Small industries require \_\_\_\_\_ capital.
- |          |             |
|----------|-------------|
| i) More  | ii) Minimal |
| iii) Low | iv) Zero    |
- h) The entrepreneur who utilised advanced technology is called \_\_\_\_\_ Entrepreneur.
- |                   |                  |
|-------------------|------------------|
| i) Organisational | ii) Business man |
| iii) Agriculture  | iv) Technical    |

**Q2)** Explain the textile policy in Maharashtra new Industrial Policy 2019. [14]

**Q3)** Explain the Rajeev Gandhi Udyami Mitra Scheme (RGUMS). [14]

**Q4)** Explain the concept of Gram Udyog Vasahat and Urban Haat. [14]

**Q5)** Explain the nature and scope of Environment audit. [14]

**Q6)** Write short notes (any two) [12]

- a) Agro Tourism
- b) Pradhan Mantri Mudra Yojana 2015
- c) Retail Policy
- d) Bank credit Facilitation



Total No. of Questions : 6]

P3096

[6036]-408

M.Com. - II

**BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT**

**411 : Recent Advances in Business Practices and Environment  
(2019 Credit Pattern) (Semester - IV)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 हे सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

**प्र.1)** रिकाम्या जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) भारतातील शेती ही ..... वर अवलंबून आहे.
- |               |             |
|---------------|-------------|
| i) तंत्रज्ञान | ii) भांडवल  |
| iii) यंत्र    | iv) मान्सून |
- ब) लघुउद्योग प्रामुख्याने ..... क्षेत्रावर अवलंबून असतात.
- |             |            |
|-------------|------------|
| i) कृषी     | ii) शिक्षण |
| iii) भांडवल | iv) उद्योग |
- क) लघुउद्योगाची महत्त्वाची समस्या ..... ही आहे.
- |                       |                   |
|-----------------------|-------------------|
| i) अतिरिक्त निधी      | ii) विदेशी सहाय्य |
| iii) भांडवलाची कमतरता | iv) कर धोरण       |
- ड) भारतीय अर्थव्यवस्था ही ..... अर्थव्यवस्था आहे.
- |                |                   |
|----------------|-------------------|
| i) कृषी प्रधान | ii) भांडवल प्रधान |
| iii) मिश्र     | iv) वरीलपैकी नाही |
- इ) भारत सरकारने ..... साली नवीन आर्थिक धोरणाचा स्विकार केला.
- |           |          |
|-----------|----------|
| i) 1991   | ii) 1980 |
| iii) 1970 | iv) 1985 |



- फ) कोणत्याही देशाचा आर्थिक विकास हा त्या देशातील ..... विकासावर अवलंबून असतो.
- i) भांडवल ii) उद्योग  
iii) यंत्र iv) पायाभूत सुविधा
- य) लघुउद्योगाला ..... भांडवलाची आवश्यकता असते.
- i) जास्त ii) कमीत कमी  
iii) कमी iv) शून्य
- र) उच्च तंत्रज्ञानाचा अवलंब करणाऱ्या उद्योजकाला ..... उद्योजक म्हणतात.
- i) संघटनात्मक ii) व्यापारी  
iii) कृषी iv) तांत्रिक

**प्र.2)** महाराष्ट्र नवीन औद्योगिक धोरण 2019 चे कापड धोरण स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** राजीव गांधी उद्यमी मित्र योजना स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** ग्राम उद्योग वसाहत आणि अर्बन हाट या संकल्पना स्पष्ट करा. [14]

**प्र.5)** पर्यावरण अंकेक्षणाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- अ) कृषी पर्यटन  
ब) प्रधान मंत्री मुद्रा योजना 2015  
क) किरकोळ व्यापार धोरण  
ड) बँक पत सुलभता



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3097**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-409

**M.Com. (Part - II)**

**BUSINESS ADMINISTRATION**

**413 : Recent Advances in Business Administration  
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from question No.2 to question No.5*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the Blanks (Attempt any six)

**[6]**

- a) \_\_\_\_\_ is an essential element of effective change management.
  - i) Top-Down Decision Making
  - ii) Ignoring Feedback from Employees
  - iii) Continuous Communication
  - iv) Rigid Project Timeline
- b) A customer-centric company is primarily focused on \_\_\_\_\_.
  - i) Maximizing shareholder's value
  - ii) Increasing Market Share
  - iii) Meeting Customer Needs and Preferences
  - iv) Reducing Cost
- c) Which of the following is a key benefit of implementing a Global Management System?
  - i) Increased Employee Turnover
  - ii) Enhanced Operational Efficiency
  - iii) Limited Access to Global Markets
  - iv) Decreased Customer Satisfaction
- d) \_\_\_\_\_ of the following statements best describes turn around management.
  - i) A strategy to maintain the current performance of a company with-out major changes
  - ii) A process of increasing the profitability and efficiency of a struggling company
  - iii) A method of divesting assets to generate quick cash for money
  - iv) A technique to increase market share by expanding into new product lines

**P.T.O.**

- e) Which of the following is a recommended approach for managing resistance to change?
  - i) Ignoring resistance and pushing ahead with the change
  - ii) Punishing employees who resist the change
  - iii) Communicating with resistant employees and addressing their concerns
  - iv) Decreasing transparency during the change process
- f) What is a potential challenge of implementing a long-term customer-centric strategy?
  - i) Frequent changes in customer preferences
  - ii) Lack of competition in the market
  - iii) Limited Customer Segmentation
  - iv) Inconsistent Product Quality
- g) Which of the following is an example of a Global Management System?
  - i) Human Resource Information System
  - ii) Customer Relationship Management Software
  - iii) Enterprise Resource Planning System
  - iv) All of the above
- h) The Innovation is \_\_\_\_\_.
  - i) The process of creating new products or services
  - ii) The act of improving existing product or services
  - iii) The introduction of new ideas, methods, or concepts
  - iv) All of the above

**Q2)** What is Change Management? Explain in detail the Significance of Change Management. [14]

**Q3)** State the meaning of a Customer-Centric Company. Explain in detail the best practices for becoming a customer-centric company. [14]

**Q4)** Explain in detail the Current Trends in Acquisition and Mergers on National & International Scenario. [14]

**Q5)** State the meaning of Turn Around Management. Explain in detail the Techniques in Turn Around Management. [14]

**Q6)** Write short notes on (Any two) [12]

- a) Dimensions Approach Towards Managing Change
- b) Full 360° View of the Customer
- c) Global Management System
- d) Re-Structuring and Re-Engineering of Business



Total No. of Questions : 6]

P3097

[6036]-409

M.Com. (Part - II)

BUSINESS ADMINISTRATION

413 : Recent Advances in Business Administration

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 हे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) रिक्त जागा भरा. (कोणत्याही सहा)

[6]

- अ) ..... हे एक प्रभावी बदल व्यवस्थापनाचा आवश्यक घटक आहे.
- i) टॉप-डाउन निर्णय घेणे
  - ii) कर्मचाऱ्यांच्या अभिप्रायाकडे दुर्लक्ष करणे
  - iii) सतत संवाद
  - iv) कठोर प्रकल्प टाइमलाइन
- ब) ग्राहक-केंद्रित कंपनी प्रामुख्याने ..... यावर लक्ष केंद्रित करते.
- i) शेअर होल्डरचे मूल्य वाढवणे
  - ii) मार्केट शेअर वाढवणे
  - iii) ग्राहकांच्या गरजा आणि प्राधान्ये पूर्ण करणे
  - iv) खर्च कमी करणे
- क) खालीलपैकी जागतिक व्यवस्थापन प्रणाली लागू करण्याचा मुख्य फायदा कोणता आहे?
- i) कर्मचाऱ्यांची उलाढाल वाढली
  - ii) वर्धित ऑपरेशनल कार्यक्षमता
  - iii) जागतिक बाजारपेठेत मर्यादित प्रवेश
  - iv) ग्राहकांचे समाधान कमी झाले
- ड) खालील विधानांपैकी ..... हे पुनर्र्जीवन व्यवस्थापनाचे उत्तम वर्णन करते.
- i) मोठ्या बदलांशिवाय कंपनीचे वर्तमान कार्यप्रदर्शन टिकवून ठेवण्याचे धोरण
  - ii) संघर्ष करणाऱ्या कंपनीची नफा आणि कार्यक्षमता वाढवण्याची प्रक्रिया
  - iii) झटपट रोख निर्माण करण्यासाठी मालमत्ता विकण्याची पद्धत
  - iv) नवीन समान उत्पादनामध्ये विस्तार करून बाजारपेठेतील हिस्सा वाढविण्याचे तंत्र

- इ) बदलासाठी प्रतिकार व्यवस्थापित करण्यासाठी खालीलपैकी कोणता दृष्टीकोन शिफारसीय आहे?
- प्रतिकाराकडे दुर्लक्ष करून बदल पुढे ढकलणे
  - बदलास विरोध करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांना शिक्षा करणे
  - प्रतिरोधक कर्मचाऱ्यांशी संवाद साधने आणि त्यांच्या समस्यांचे निराकरण करणे
  - बदल प्रक्रियेदरम्यान पारदर्शकता कमी करणे
- फ) दीर्घकालीन ग्राहक-केंद्रित धोरणाची अंमलबजावणी करण्याचे संभाव्य आव्हान कोणते आहे?
- ग्राहकांच्या पसंतीमध्ये वारंवार बदल
  - बाजारपेठेत स्पर्धेचा अभाव
  - मर्यादित ग्राहक विभाजन
  - विसंगत उत्पादन गुणवत्ता
- य) खालीलपैकी कोणते जागतिक व्यवस्थापन प्रणालीचे उदाहरण आहे?
- मानव संसाधन माहिती प्रणाली
  - ग्राहक संबंध व्यवस्थापन सॉफ्टवेअर
  - एंटरप्राइझ रिसोर्स प्लॅनिंग सिस्टम
  - वरील सर्व
- र) इनोव्हेशन म्हणजे .....
- नवीन उत्पादने किंवा सेवा तयार करण्याची प्रक्रिया
  - विद्यमान उत्पादने किंवा सेवा सुधारण्याची क्रिया
  - नवीन कल्पना, पद्धती किंवा संकल्पनांचा परिचय
  - वरील सर्व

**प्र.2)** बदल व्यवस्थापन म्हणजे काय? बदल व्यवस्थापनाचे महत्त्व तपशीलवार स्पष्ट करा. [14]

**प्र.3)** ग्राहक-केंद्रित कंपनीचा अर्थ सांगा. ग्राहक-केंद्रित कंपनी बनण्याच्या सर्वोत्तम पद्धतीचे तपशीलवार स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय परिस्थितीवरील संपादन आणि विलीनीकरणातील सध्याच्या ट्रेंडचे तपशीलवार स्पष्ट करा. [14]

**प्र.5)** पुनरूज्जीवनाचा अर्थ सांगा. पुनरूज्जीवनमधील तंत्रे तपशीलवार स्पष्ट करा. [14]

**प्र.6)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [12]

- बदल व्यवस्थापित करण्याच्या दिशेने परिणामे दृष्टीकोन
- ग्राहकाचे पूर्ण 360° दृश्य
- जागतिक व्यवस्थापन प्रणाली
- व्यवसायाची पुनर्रचना आणि पुनराभियांत्रिकी



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3098**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-410

**M.Com. -II**

**ADVANCED BANKING AND FINANCE**

**415 : Recent Advances in Banking and Finance**

**(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from questions No.2 to question No.5*
- 3) *Figures to the right side indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the Blanks by selecting suitable choice ( any six) **[6]**

- a) The Basel IV Standards are due for implementation in \_\_\_\_\_.
  - i) January 2022
  - ii) December 2022
  - iii) January 2023
  - iv) December 2023
- b) A tem Micro credit refers to \_\_\_\_\_.
  - i) Salaried borrowers
  - ii) unsalaried borrowers
  - iii) Both
  - iv) None of the these.
- c) CORE is the short form of \_\_\_\_\_.
  - i) Centralized online real-time Exchange
  - ii) Central offline real-time Exchange
  - iii) Central online real-time Exchange
  - iv) Centralized offline real-time Exchange
- d) Mobile Phones as a \_\_\_\_\_ for extending banking services.
  - i) Methods
  - ii) Instruments
  - iii) Delivery channel
  - iv) Non of these
- e) Capital market is a market for \_\_\_\_\_.
  - i) Long term capital
  - ii) Short term capital
  - iii) Fixed capital
  - iv) Working capital

**P.T.O.**

- f) Following is not stock exchange \_\_\_\_\_.
- i) BSE
  - ii) NSE
  - iii) SEBI
  - iv) OTCEI
- g) Money market is a market for\_\_\_\_\_.
- i) Fixed capital
  - ii) Working capital
  - iii) Long term capital
  - iv) Short term capital
- h) The long form of EFT is \_\_\_\_\_.
- i) Electronic fund transfer
  - ii) Electronic fund transmission
  - iii) Electronic feature transfer
  - iv) None of these

**Q2)** Critically examine the concept and objectives of financial inclusion. **[14]**

**Q3)** Explain the concept of “Micro Finance” in Indian context **[14]**

**Q4)** Describe the role of delivery channels in Banking. **[14]**

**Q5)** Describe the advantages and disadvantages of commercial paper. **[14]**

**Q6)** Write short notes (Any two) **[12]**

- a) Equalized monthly installment (EMI)
- b) Non-Performing Assets (NPA)
- c) treasury Bills
- d) SEBI



Total No. of Questions : 6]

**P3098**

[6036]-410

**M.Com. - II**

**ADVANCED BANKING AND FINANCE**

**415 : Recent Advances in Banking and Finance  
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - IV)**

**(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 व प्रश्न क्र. 6 हे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकेचा वापर करावा.

**प्र.1) योग्य पर्याय निवडून रिक्त जागा भरा. (कोणतेही सहा)**

**[6]**

- अ) बेसल IV मानके ..... मध्ये अंमलबजावणीसाठी देय आहेत.
- |                    |                  |
|--------------------|------------------|
| i) जानेवारी 2022   | ii) डिसेंबर 2022 |
| iii) जानेवारी 2023 | iv) डिसेंबर 2023 |
- ब) सूक्ष्म क्रेडिट या संज्ञेचा संदर्भ .....
- |                    |                         |
|--------------------|-------------------------|
| i) पगारदार कर्जदार | ii) पगार नसलेले कर्जदार |
| iii) दोन्ही        | iv) यापैकी नाही         |
- क) CORE हे ..... चे लघु रूप आहे.
- |  |
|--|
| i) केंद्रीकृत ऑनलाइन रिअल-टाइम एक्सचेंज  |
| ii) सेंट्रल ऑफलाइन रिअल-टाइम एक्सचेंज    |
| iii) केंद्रीय ऑनलाइन रिअल-टाइम एक्सचेंज  |
| iv) केंद्रीकृत ऑफलाइन रिअल-टाइम एक्सचेंज |
- ड) बँकिंग सेवांचा विस्तार करण्यासाठी मोबाईल फोन्स .....
- |                     |                        |
|---------------------|------------------------|
| i) पद्धती           | ii) साधने              |
| iii) डिलिव्हरी चॅनल | iv) यापैकी काहीही नाही |
- इ) कॅपिटल मार्केट हे ..... साठीचे बाजार आहे.
- |                      |                         |
|----------------------|-------------------------|
| i) दीर्घकालीन भांडवल | ii) अल्प मुदतीचे भांडवल |
| iii) स्थिर भांडवल    | iv) कार्यरत भांडवल      |



- फ) खालील स्टॉक एक्सचेंज नाही .....
- |           |          |
|-----------|----------|
| i) BSE    | ii) NSE  |
| iii) SEBI | iv) OTCE |
- य) मनी मार्केट हा ..... साठी बाजार आहे.
- |                        |                      |
|------------------------|----------------------|
| i) स्थिर भांडवल        | ii) खेळते भांडवल     |
| iii) दीर्घकालीन भांडवल | iv) अल्पकालीन भांडवल |
- र) EFT चे दीर्घ स्वरूप ..... आहे.
- |                                       |                                  |
|---------------------------------------|----------------------------------|
| i) इलेक्ट्रॉनिक फंड ट्रान्सफर         | ii) इलेक्ट्रॉनिक फंड ट्रान्समिशन |
| iii) इलेक्ट्रॉनिक वैशिष्ट्य हस्तांतरण | iv) यापैकी काहीही नाही           |

**प्र.2)** आर्थिक समावेशाची संकल्पना आणि उद्दिष्टे यांचे गंभीरपणे परीक्षण करा. [14]

**प्र.3)** भारतीय संदर्भात “मायक्रो फायनान्स” ची संकल्पना स्पष्ट करा. [14]

**प्र.4)** बँकिंगमधील वितरण माध्यमांच्या भूमिकेचे वर्णन करा. [14]

**प्र.5)** व्यावसायिक पेपरचे फायदे आणि तोटे सांगा. [14]

**प्र.6)** कोणतीही दोन छोटी टिप लिहा. [12]

- अ) समान मासिक हप्त्या (EMI)
- ब) नॉन-परफॉर्मिंग असेट्स (NPA)
- क) ट्रेझरी बिले
- ड) SEBI



Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

**P3099**

[Total No. of Pages : 4

[6036]-411

**M.Com (Part - II)**

**RECENT ADVANCES IN MARKETING**

**417 : Advanced Marketing - VII**

**(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV)**

*Time : 3 Hours]*

*[Max. Marks : 60*

*Instructions to the candidates:*

- 1) *Question No.1 and Question No.6 are compulsory.*
- 2) *Solve any three questions from questions No.2 to question No.5*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

**Q1)** Fill in the blanks by selecting suitable choice (any 6)

**[6]**

- a) \_\_\_\_\_ this is not an e-marketing website.
  - i) Alibaba
  - ii) Flipkart
  - iii) Ebay
  - iv) Wikipedia
- b) The father of digital marketing is \_\_\_\_\_.
  - i) Philip kotler
  - ii) Justin Holl
  - iii) Peter Drucker
  - iv) Bruce clay
- c) \_\_\_\_\_ is not a principle of sustainable marketing.
  - i) Social marketing
  - ii) Quantification of variation
  - iii) Customer focused marketing
  - iv) Targeted marketing
- d) \_\_\_\_\_ is not a type of marketing concept.
  - i) The production concept
  - ii) The selling concept
  - iii) The social marketing concept
  - iv) The supplier concept
- e) Marketing is a process which aims at \_\_\_\_\_.
  - i) Production
  - ii) Projit making
  - iii) The satisfication of customer need
  - iv) Selling concept

**P.T.O.**



Total No. of Questions : 6]

P3099

[6036]-411

M.Com (Part - II)

RECENT ADVANCES IN MARKETING

417 : Advanced Marketing - VII

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 60

- सूचना :-
- 1) प्रश्न क्र. 1 आणि प्रश्न क्र. 6 सोडविणे अनिवार्य आहेत.
  - 2) प्रश्न क्र. 2 ते प्रश्न क्र. 5 मधील कोणतेही 3 प्रश्न सोडवा.
  - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकेचा वापर करावा.

**प्र.1)** खालील पर्यायापैकी एक पर्याय निवडा. (कोणतेही सहा)

[6]

- अ) ..... हे ई-विपणन संकेतस्थळ नाही.
- |            |                |
|------------|----------------|
| i) अलिबाबा | ii) फ्लिपकार्ट |
| iii) ईबे   | iv) विकीपीडिया |
- ब) डिजीटल विपणनाचे जनक ..... आहेत.
- |                  |                |
|------------------|----------------|
| i) फिलिप कोटलर   | ii) जस्टिन हॉल |
| iii) पीटर ड्रुकर | iv) ब्रुस क्ले |
- क) ..... तत्त्व शाश्वत विपणनाचे तत्त्व नाही.
- |                            |                      |
|----------------------------|----------------------|
| i) सामाजिक विपणन           | ii) भिन्नतेचे विपणन  |
| iii) ग्राहक केंद्रित विपणन | iv) ध्येयार्थी विपणन |
- ड) ..... हा विपणन संकल्पनेचा प्रकार नाही.
- |                             |                        |
|-----------------------------|------------------------|
| i) उत्पादन संकल्पना         | ii) विक्री संकल्पना    |
| iii) सामाजिक विपणन संकल्पना | iv) पुरवठादार संकल्पना |
- इ) विपणन हि एक प्रक्रिया आहे ज्याचे उद्दिष्ट ..... आहे.
- |                                  |                    |
|----------------------------------|--------------------|
| i) उत्पादन                       | ii) नफा मिळवणे     |
| iii) ग्राहकांच्या गरजांचे समाधान | iv) उत्पादन विक्री |

